

Izvješće o financijskoj stabilnosti

2020

CENTRALNA BANKA
BOSNE I HERCEGOVINE

ЦЕНТРАЛНА БАНКА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

IZVJEŠĆE O FINANCIJSKOJ STABILNOSTI ZA 2020. GODINU

IZDAVAČ

Centralna banka Bosne i Hercegovine
Maršala Tita 25, 71000 Sarajevo
tel. (387 33) 278 100
faks (387 33) 278 229
Internet: www.cbbh.ba
e-mail: contact@cbbh.ba

Za sve informacije kontaktirati:
Odjeljenje za finacijsku stabilnost

Uredništvo:
dr. Senad Softić
dr. Milica Lakić
Želimira Raspudić
mr. Ernadina Bajrović
Vesna Papić
dr. Dejan Kovačević
dr. Belma Čolaković
mr. Amir Hadžiomerađić

Priprema za tisak:
Štamparija Fojnica d.o.o.

Tisak:
Štamparija Fojnica d.o.o.

Tiraž:
40 primjeraka

Publiciranje i umnožavanje u obrazovne i nekomercijalne svrhe je
dozvoljeno uz obavezno navođenje izvora.

© Centralna banka Bosne i Hercegovine | sva prava zadržana

ISSN 1840-412X

Kazalo

Kratice	6
Uvod	7
Izvršni sažetak	8
1. Trendovi i rizici iz međunarodnog okruženju	10
1.1 Trendovi u međunarodnom okruženju	10
1.2 Pregled glavnih rizika u EU i eurozoni	14
1.2.1 Učinci na bankarski sektor	14
1.2.2 Učinci na realni sektor	15
2. Makroekonomski tendovi u BiH	18
3. Kućanstva	27
4. Poduzeća	33
5. Financijski posrednici	39
5.1. Bankarski sektor	39
5.2. Nebankarski finansijski sektor	56
6. Financijska infrastruktura	58
6.1. Platni sustavi	58
6.2. Regulatorni okvir	60
Statistički dodatak	61

Tekstni okvir:

Tekstni okvir 1: Ocjena glavnih makrofinancijskih rizika po financijsku stabilnost	18
Tekstni okvir 2: Pregled mjera za stabilizaciju i pomoć gospodarstvu koje su poduzete u BiH tijekom pandemije COVID-19	24
Tekstni okvir 3: Mrežna analiza prelijevanja sustavnih rizika	43
Tekstni okvir 4: Testovi na stres	51

Tablice:

Tablica 1.1: Realni BDP, godišnja stopa rasta	10
Tablica 2.1: Potraživanja komercijalnih banaka od sektora vlade	24
Tablica 2.2: Pokazatelji rizika fiskalne održivosti	26
Tablica 3.1: Potraživanja od stanovništva, kartice	28
Tablica 3.2: Krediti stanovništvu, ročna i valutna struktura	30
Tablica 4.1: Krediti poduzećima, ročna i valutna struktura ostatka duga	37
Tablica 5.1: Vrijednost imovine financijskih posrednika	39
Tablica 5.2: Pojednostavljena bilanca stanja mikrokreditnih organizacija	56
Tablica 6.1: Transakcije u međubankarskom platnom prometu	58
Tablica 6.2: Koncentracija transakcija u međubankarskom platnom prometu (HHI)	59

Grafikoni:

Grafikon 1.1: Godišnja stopa rasta BDP-a, po grupama zemalja	11
Grafikon 1.2: Kretanje referentnih kamatnih stopa vodećih središnjih banaka	12
Grafikon 1.3: Cijene hrane i nafte	13
Grafikon 1.4: Cijena zlata i tečaj EUR/USD	14
Grafikon 1.5: Kretanje cijena dionica banaka majki domaćih banaka	15
Grafikon 1.6: Promjene u javnom dugu izraženom u postocima BDP-a u 2020. godini	16
Grafikon 1.7: Prinosi desetogodišnjih državnih obveznica	16
Grafikon 1.8: Kretanje glavnih tržišnih indeksa	17
Grafikon 1.9: Stopa nezaposlenosti u EU	17
Grafikon 1.10: Izvoz BiH u zemlje glavne trgovinske partnere	18
Grafikon 2.1: BDP BiH (godišnja promjena i doprinos rastu po kategorijama)	18
Grafikon 2.2: BDP, izvoz roba i ind. proizvodnja (% godišnje promjene)	20
Grafikon 2.3: Indeks cijena nekretnina, godišnji prosjeci, 2015 = 100	20
Grafikon 2.4: Tržište rada na kraju 2020. godine	21
Grafikon 2.5: Neto plaće i inflacija	22
Grafikon 2.6: Struktura tekućeg računa BiH	22
Grafikon 2.7: Javni dug BiH i proračunski saldo (% BDP-a)	23
Grafikon 2.8: Devizne rezerve i vanjski dug	25
Grafikon 3.1: Zaduženost stanovništva prema financijskim institucijama	27
Grafikon 3.2: Zaduženost stanovništva prema institucijama i tipu zaduženja, 2020.godina	28
Grafikon 3.3: Krediti stanovništvu po namjeni i kreditni rast	29
Grafikon 3.4: Novoodobreni krediti stanovništvu	29

Grafikon 3.5: Valutna struktura kredita stanovništvu	30
Grafikon 3.6: Nekvalitetni krediti u sektoru stanovništva po namjeni	31
Grafikon 3.7: Nekvalitetni u ukupnim kreditima stanovništvu, po bankama	31
Grafikon 3.8: Novoodobreni krediti i prosječne ponderirane kamatne stope	32
Grafikon 3.9: Novoodobreni krediti prema razdoblju fiksacije kamatne stope	32
Grafikon 3.10: Depoziti stanovništva po ročnosti	33
Grafikon 3.11: Oročeni depoziti stanovništva i kamatne stope na depozite	33
Grafikon 4.1: Zaduženost poduzeća prema financijskim institucijama na kraju 2020. godine	35
Grafikon 4.2: Potraživanja od poduzeća prema odabranim djelatnostima u 2019. i 2020. godini	36
Grafikon 4.3: Prosječna zaduženost poduzeća po odabranim djelatnostima u 2019. i 2020. godini	36
Grafikon 4.4: Prosječno dospijeće po kreditima	37
Grafikon 4.5: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima poduzeća, po djelatnostima	37
Grafikon 4.6: Kamatne stope na kredite poduzećima, po bankama	38
Grafikon 4.7: Novoodobreni krediti prema razdoblju fiksacije kamatne stope	38
Grafikon 5.1: Aktiva i krediti u postotcima BDP-a	39
Grafikon 5.2: Promjene najvažnijih stavki bilance bankarskog sektora	40
Grafikon 5.3: Aktiva bankarskog sektora	41
Grafikon 5.4: Izloženost ka sektoru vlade, po bankama, u 2020. godini	42
Grafikon 5.5: Strana aktiva i pasiva komercijalnih banaka	42
Grafikon 5.6: Tokovi strane pasive u bankarskom sektoru	43
Grafikon 5.7: Sektorska struktura depozita	45
Grafikon 5.8: Struktura ukupnih depozita po preostaloj ročnosti	46
Grafikon 5.9: Dijagram pokazatelja financijskog zdravlja bankarskog sektora	47
Grafikon 5.10: Učinak smanjenja regulatornog kapitala na CAR po bankama, Q4 2020. godine	48
Grafikon 5.11: Kvaliteta kreditnog portfelja	49
Grafikon 5.12: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima, po bankama na kraju 2020. godine	49
Grafikon 5.13: Dobit bankarskog sektora	50
Grafikon 5.14: Pokazatelji profitabilnosti	51
Grafikon 5.15: Pokazatelji likvidnosti	51

Statistički dodatak:

Tablica A1: Promjene suverenog rejtinga	63
Tablica A2: Indeks cijena nekretnina	65
Tablica A3: Glavne stavke vanjskotrgovinske razmjene roba	66
Tablica A4: Pokazatelji financijskog zdravlja	67
Tablica A5: Statusne promjene u bankama u razdoblju od 2001. do 2020. godine	68

Kratice

ABRS	Agencija za bankarstvo Republike Srpske	ROAA	Povrat na prosječnu aktivu (Return on Average Assets)
AOD	Agencija za osiguranje depozita		
BDP	Bruto domaći proizvod	ROAE	Povrat na prosječni kapital (Return on Average Equity)
BHAS	Agencija za statistiku BiH		
BiH	Bosna i Hercegovina	RS	Republika Srpska, Republika Srbija
BOE	Središnja banka Engleske	RTGS	Bruto poravnanje u realnom vremenu (Real Time Gross Settlement)
BOJ	Središnja banka Japana		
BLSE	Banjalučka burza	S&P	Standard & Poor's
CAC 40	Indeks francuske burze (Cotation Assistée en Continu)	SAD	Sjedinjene Američke Države
CAR	Stopa adekvatnosti kapitala (Capital Adequacy Ratio)	SASE	Sarajevska burza
CBBiH	Centralna banka Bosne i Hercegovine	STO	Svjetska trgovinska organizacija
CET 1	Osnovni kapital prvog reda (Common Equity Tier 1)	USD	Američki dolar
CHF	Švicarski franak	WEO	Svjetski ekonomski pregled (World Economic Outlook)
CPI	Indeks potrošačkih cijena	WTI	Cijena brent nafte na američkom tržištu – West Texas Intermediate
SRK	Središnji registar kredita		
DAX	Indeks na burzi vrijednosnih papira u Frankfurtu (Deutscher Aktien Index)		
EBA	Europska bankarska agencija (European Banking Authority)		
ECB	Europska središnja banka		
EU	Europska unija		
EUR	Euro		
FBA	Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine		
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine		
FED	Sustav federalnih rezervi		
FTSE	Indeks londonske burze (Financial Times Stock Exchange)		
GBP	Britanska funta		
HHI	Herfindahl–Hirschman Indeks		
JRTR	Jedinstveni registar transakcijskih računa		
KM	Konvertibilna marka		
MFT BiH	Ministarstvo financija i trezora BiH		
MKO	Mikrokreditne organizacije		
MMF	Međunarodni monetarni fond		
NPL	Nekvalitetni krediti (Nonperforming loans)		
OPEC	Organizacija zemalja izvoznica nafte		

Zemlje:

BE	Belgija
BG	Bugarska
CY	Cipar
DE	Njemačka
ES	Španjolska
FR	Francuska
GR	Grčka
HR	Hrvatska
IE	Irska
IT	Italija
PT	Portugalija
RS	Srbija
SI	Slovenija
SK	Slovačka
TR	Turska

Uvod

Pod financijskom stabilnošću CBBiH podrazumijeva stanje u kojem financijski sustav može apsorbirati šokove bez značajnih poremećaja u svom trenutnom i budućem funkcioniranju i čije funkcioniranje nema negativne utjecaje na ekonomiju.

Mandat CBBiH za praćenje stabilnosti financijskog sustava neizravno proizlazi iz Zakona o CBBiH. CBBiH ima aktivnu ulogu u razvoju i implementaciji politike stabilnosti i održivog ekonomskog rasta BiH, kroz osiguranje stabilnosti domaće valute i ukupne financijske i ekonomske stabilnosti u zemlji. Jedna od temeljnih zadaća CBBiH je uspostava i održavanje odgovarajućih platnih i obračunskih sustava kao dijela financijske infrastrukture. CBBiH doprinosi očuvanju financijske stabilnosti kroz zakonom utvrđenu nadležnost koordinacije djelatnosti entitetskih agencija za bankarstvo. CBBiH, u skladu s odlukom Upravnog vijeća, sudjeluje u radu međunarodnih organizacija koje rade na učvršćivanju financijske i ekonomske stabilnosti kroz međunarodnu monetarnu suradnju. Aktivnosti CBBiH na polju praćenja stabilnosti financijskog sustava obuhvataju i specijaliziranu komunikaciju s relevantnim međunarodnim i domaćim institucijama kojom se osigurava kontinuitet procesa praćenja sustavnih rizika. Doprinos očuvanju financijske stabilnosti CBBiH daje u okviru članstva u Stalnom komitetu za financijsku stabilnost BiH.

Publiciranjem Izvješća o financijskoj stabilnosti CBBiH nastoji doprinijeti financijskoj stabilnosti u BiH kroz:

- Unapređenje razumijevanja i poticanje dijaloga o rizicima za financijske posrednike u makroekonomskom okruženju;
- Upozoravanje financijskih institucija i drugih sudionika na tržištu na mogući kolektivni utjecaj njihovih pojedinačnih akcija;
- Stvaranje konsenzusa o financijskoj stabilnosti i poboljšanje financijske infrastrukture.

Iako je fokus ovog izvješća na događajima iz 2020. godine, njegov obuhvat je proširen i na najvažnija događanja iz prve polovice 2021. godine, u skladu s dostupnim podacima u vrijeme izrade. Izvješće o financijskoj stabilnosti za 2020. godinu je organizirano po poglavljima kako slijedi. U izvršnom sažetku su naglašeni najvažniji rizici po stabilnost financijskog sustava. U prvom poglavlju su predstavljeni glavni trendovi i rizici iz međunarodnog okruženja. U sklopu

ovog poglavlja posebno su izdvojeni glavni rizici iz EU i eurozone, te su opisani njihovi učinci na bankarski sektor i realnu ekonomiju ovog geografskog područja, sa fokusom na rizike koji mogu imati utjecaj na bankarski sektor i realnu ekonomiju BiH. Drugo poglavlje daje pregled trendova i potencijalnih rizika iz domaćeg okruženja koji se odražavaju na funkcioniranje financijskog sustava u BiH, uključujući i pregled glavnih trendova i rizika koji dolaze iz fiskalnog sektora. Treće poglavlje ilustrira učinke rizika identificirane u prethodnim poglavljima na potraživanja od stanovništva. Fokus četvrtog poglavlja su učinci identificiranih rizika na sektor pravnih osoba. U petom poglavlju se ocjenjuju učinci rizika na stabilnost financijskog sektora, sa fokusom na bankarski sektor. Šesto poglavlje ilustrira osnovne trendove u financijskoj infrastrukturi: platnim sustavima i regulatornom okviru. Izvješće o financijskoj stabilnosti za 2020. godinu sadrži četiri tekstna okvira: Ocjena glavnih makrofinancijskih rizika po financijsku stabilnost, Pregled mjera za stabilizaciju i pomoć gospodarstvu koje su poduzete u BiH tijekom pandemije COVID-19, Mrežna analiza prelijevanja sustavnih rizika i Testovi na stres.

Na kraju, potrebno je naglasiti da se ovo izvješće bavi isključivo pitanjima od značaja za sustavni rizik, jer je nadzor poslovanja financijskih posrednika, u skladu s važećim zakonima u BiH, zadatak nadležnih supervizora za financijski sektor. Njegov osnovni cilj je da ukaže na rizike koji dolaze iz financijskog sustava, kao i makroekonomskog okruženja, te procijeni sposobnost sustava da apsorbira te šokove.

Izvršni sažetak

Osnovne karakteristike globalne ekonomije u 2020. godini su: snažan pad globalne ekonomske aktivnosti izazvan pandemijom koronavirusa koja je uz poduzete epidemiološke mjere dovela do trenutnog zastoja ekonomskih i socijalnih aktivnosti u cijelom svijetu, istovremeno usporavanje ekonomskog rasta kako razvijenih zemalja tako i zemalja u razvoju, slabljenje svjetske trgovine i globalnih inflatornih pritisaka kao rezultat usporavanja gospodarske aktivnosti, turbulencije na međunarodnim financijskim tržištima te izrazito ekspanzivna monetarna politika vodećih središnjih banaka u cilju ublažavanja ekonomskih posljedica pandemije. Tijekom 2020. godine i dalje su bili izraženi i geopolitički rizici uslijed nastavka trgovinske napetosti između SAD i Kine kao i neizvjesnosti oko uređenja trgovinskih odnosa Velike Britanije i EU.

Ključni rizici po financijsku stabilnost u eurozoni su snažan rast fiskalnih neravnoteža u eurozoni koji ponovno dovodi u pitanje održivost javnog duga pojedinih zemalja članica, prezaduženost sektora nefinancijskih poduzeća i pojačan rizik u pogledu redovnog servisiranja obveza u dužem roku, niska profitabilnost banaka i rast rezerviranja za očekivane kreditne gubitke te visoka izloženost banaka sektoru vlade. Rizici iz domaćeg makroekonomskog okruženja značajno su ojačali tijekom 2020. godine. Mala i otvorena bh. ekonomija nije ostala imuna na globalnu recesiju, pa je tijekom 2020. godine zabilježena najveća kontrakcija bh. realnog BDP-a u novijoj bh. povijesti (-4,3%). Međutim, bh. ekonomija bi, kao i većina globalnih ekonomija zahvaćenih pandemijom, trebala zabilježiti "U" oblik oporavka, ukoliko se optimizam u pogledu procjepljenja i borbe protiv pandemije materijalizira tijekom 2021. godine. Usprkos očekivanom rastu javnog duga i povećanom pritisku na fiskalnu stabilnost, vjerojatnoća za značajnije narušavanje fiskalne pozicije BiH je minimalna. Sličnog stajališta su i međunarodne rejting agencije, koje su zadržale dugoročni kreditni rejting BiH naglašavajući da umjerenu razinu duga i fiskalno ograničavanje posljednjih godina pruža fiskalni prostor koji može pružiti odgovore na ekonomske šokove. Ekonomski oporavak koji se očekuje u 2021. godini, još uvijek sa sobom nosi visok stupanj neizvjesnosti i financijskih rizika a materijalizacija pozitivnih očekivanja će dominantno ovisiti o brzini globalnog ekonomskog oporavka, prije svega u zemljama EU, ali i ekonomsko-stabilizacijskih mjera unutar same zemlje.

Smanjenje ekonomske aktivnosti i nepovoljna kretanja na tržištu rada povećali su neizvjesnost kod sektora kućanstva i umanjili njihovu spremnost za potrošnju i dodatno zaduživanje. Iako u 2020. godini nije evidentirano pogoršanje kvalitete kreditnog portfelja u segmentu stanovništva, te je na razini sektora zabilježen pad nekvalitetnih kredita, ovakva kretanja su u značajnoj mjeri rezultat otpisa nekvalitetnih potraživanja, a kreditni rizik se nije materijalizirao ni zahvaljujući moratorijima koji su uvedeni na otplatu kredita klijentima pogođenim pandemijom COVID-19. Višegodišnji trend pada kamatnih stopa na kredite stanovništvu u 2020. godini je zaustavljen, kao i višegodišnji trend rasta dugoročnih oročenih depozita stanovništva. Rastu ukupnih depozita doprinosi samo porast sredstava na transakcijskim računima i depozita po viđenju. Za razliku od aktivnih, pasivne kamatne stope su se nastavile snižavati i u 2020. godini.

Ukupna zaduženost sektora nefinancijskih poduzeća prema domaćim financijskim posrednicima u 2020. godini nije se značajnije mijenjala u odnosu na prethodnu godinu. U financiranju svojih poslovnih aktivnosti sektor poduzeća se, kao i prethodnih godina, najviše oslanjao na kreditnu podršku banaka. I pored rasta rizika u sektoru poduzeća koji proizilazi iz slabljenja ekonomske aktivnosti u svim ključnim sektorima, kamatne stope na kredite zadržale su se na relativno niskim razinama. Smanjenje nekvalitetnih kredita u sektoru nefinancijskih poduzeća, prvenstveno je pod utjecajem početka primjene novih regulatornih propisa i mjera koje su banke poduzimale prema klijentima u cilju ublažavanja negativnih posljedica pandemije. Valutni rizik i dalje ne predstavlja značajniji izvor rizika, dok je kamatni rizik blago povećan. Materijalizaciju rizika u sektoru nefinancijskih poduzeća je moguće očekivati u narednim razdobljima, nakon isteka mjera potpore vlade i regulatora. Posljedice pandemije koronavirusa odrazile su se i na bankarski sektor BiH, a one su djelomično ublažene ili odložene poduzetim mjerama od strane entitetskih agencija za bankarstvo u vidu odobrenih moratorija za otplatu dospjelih obveza te drugim posebnim mjerama. Odsustvo kreditnog rasta u 2020. godini je posljedica smanjenja tražnje za kreditima, kao i pooštavanja kreditnih standarda u poslovnim politikama banaka u uvjetima nepovoljnih ekonomskih kretanja. I pored nepovoljnih okolnosti poslovanja u 2020. godini, bankarski sektor BiH je ostao adekvatno kapitaliziran, poboljšana je kvaliteta

aktive, a pokazatelji likvidnosti su na zadovoljavajućoj razini. Ipak, uslijed pada ekonomske aktivnosti značajno je smanjena neto dobit u odnosu na prethodne godine. Također, izloženost sektoru vlade je porasla usljed povećane kupovine entitetskih vrijednosnih papira, a nepovoljna ročna struktura izvora financiranja i dalje predstavlja jedan od ključnih rizika po finacijsku stabilnost. Dobre kapitalne i likvidnosne pozicije banaka trebale bi biti ključni čimbenik u ublažavanju negativnih posljedica pandemije, a rezultati top-down testova na stres također ukazuju da je bankarski sektor u mogućnosti da amortizira snažne makroekonomske šokove.

Centralna banka BiH je u 2020. godini izvršavala svoju zakonsku obvezu održavanja odgovarajućih platnih sustava. Platni promet se odvijao neometano kroz sustave žirokliringa i bruto poravnanja u realnom vremenu (RTGS). Održavani su Središnji registar kredita (SRK) i Jedinstveni registar računa poslovnih subjekata (JRRPS), a realizacija transakcija putem međunarodnog kliringa plaćanja s inozemstvom se odvijala neometano.

U 2020. godini domaće institucije su nastavile sa donošenjem novih podzakonskih akata, kojima je u značajnoj mjeri kompletiran ključni set regulatornih propisa u okviru entitetskih zakona o bankama, a tijekom godine je donesen i niz privremenih mjera za bankarski sektor, sektor lizinga i mikrokreditnih organizacija, sa ciljem ublažavanja negativnih ekonomskih posljedica uzrokovanih pojavom koronavirusa. Usvajanjem novog Zakona o osiguranju depozita u bankama BiH, u lipnju 2020. godine, konačno je kompletiran zakonski okvir za poslovanje banaka.

1. Trendovi i rizici iz međunarodnoga okruženja

Snažan pad globalne ekonomske aktivnosti izazvan pandemijom koronavirusa koja je uz poduzete epidemiološke mjere dovela do trenutnog zastoja ekonomskih i društvenih aktivnosti u cijelom svijetu obilježio je 2020. i prvu polovicu 2021. godine. Osnovne karakteristike globalne ekonomije u 2020. godini su: usporavanje ekonomskog rasta razvijenih zemalja i zemalja u razvoju, slabljenje svjetske trgovine uslijed smanjenja tražnje (smanjenja potrošnje) ali i ponude (prestanka proizvodnje), slabljenje globalnih inflatornih pritisaka kao rezultat usporavanja gospodarske aktivnosti, turbulencije na međunarodnim financijskim tržištima, te izrazito ekspanzivna monetarna i fiskalna politika u cilju ublažavanja ekonomskih posljedica pandemije.

Tijekom 2020. godine i dalje su bili izraženi geopolitički rizici uslijed nastavka trgovinske napetosti između SAD i Kine, kao i neizvjesnost oko uređenja trgovinskih odnosa Velike Britanije i EU. U uvjetima povećanih trgovinskih napetosti, udar pandemije na potražnju i prethodno uvedene carine doveli su do snažnog pada međunarodne trgovine. Uz snažnu i naglu kontrakciju globalne ekonomije, pogoršanje svjetske ekonomske klime uslijed neizvjesnosti oko daljnjeg razvoja i trajanja pandemije predstavljat će jedan od glavnih rizika po stabilnost globalnog financijskog sustava i u narednom razdoblju.

1.1. Trendovi u međunarodnom okruženju

Nakon što je u 2019. godini došlo do usporavanja globalnog ekonomskog rasta, 2020. godinu je obilježila snažna kontrakcija globalne ekonomske aktivnosti uzrokovana iznenadim izbijanjem pandemije koronavirusa. U 2020. godini na globalnoj razini zabilježen je pad ekonomske aktivnosti od 3,3%, pri čemu su razvijene zemlje bilježile pad ekonomske aktivnosti od 4,7%, dok je u grupi zemalja u razvoju pad ekonomske aktivnosti bio nešto blaži i iznosio je 2,2% (tablica 1.1). Najveći pad ekonomske aktivnosti u grupi razvijenih zemalja u 2020. godini imale su zemlje eurozone i Velika Britanija i to 6,6% i 9,9% respektivno. S druge strane, Kina je jedina od vodećih svjetskih ekonomija u 2020. godini ostvarila pozitivan ekonomski rast i to po stopi od 2,3%, što je utjecalo i na blaži pad ekonomske aktivnosti grupe zemalja u razvoju.

Prema projekcijama MMF-a iz travnja 2021. godine, u ovoj godini očekuje se rast globalne ekonomije od 6,0%,

dok se u 2022. godini projicira globalni ekonomski rast od 4,4%. Projekcije globalnog ekonomskog rasta za 2021. i 2022. godinu povećane su za 0,8% i 0,2% respektivno u odnosu na projekcije iz listopada 2020. godine, što se bazira na pretpostavci normalizacije epidemiološke situacije, ponajprije zahvaljujući napretku u masovnoj imunizaciji te dodatnim fiskalnim poticajima u nekoliko velikih svjetskih ekonomija. Ovo se posebno odnosi na SAD za koje se projicira da će se tijekom druge polovice 2021. godine vratiti na razinu ekonomske aktivnosti prije izbijanja pandemije, dok se za zemlje eurozone i Veliku Britaniju ne očekuje oporavak na razinu ekonomske aktivnosti prije krize do 2022., odnosno 2023. godine.

Tablica 1.1: Realni BDP, godišnja stopa rasta

	Realni BDP, godišnja stopa rasta					Promjena u odnosu na projekciju iz listopada 2020.	
	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2020.	2021.
Svijet	3,6	2,8	-3,3	6,0	4,4	1,1	0,8
Razvijene ekonomije	2,3	1,6	-4,7	5,1	3,6	1,1	1,2
SAD	3,0	2,2	-3,5	6,4	3,5	0,8	3,3
EU	2,3	1,7	-6,1	4,4	3,9	1,5	-0,6
Eurozona	1,9	1,3	-6,6	4,4	3,8	1,7	-0,8
Velika Britanija	1,3	1,4	-9,9	5,3	5,1	-0,1	-0,6
Japan	0,6	0,3	-4,8	3,3	2,5	0,5	1,0
Zemlje u razvoju i tržišta u nastajanju	4,5	3,6	-2,2	6,7	5,0	1,1	0,7
Rusija	2,8	2,0	-3,1	3,8	3,8	1,0	1,0
Kina	6,7	5,8	2,3	8,4	5,6	0,4	0,2
Europske zemlje u razvoju i tržišta u nastajanju	3,4	2,4	-2,0	4,4	3,9	2,6	0,5
Glavni vanjskotrgovinski partneri							
Njemačka	1,9	2,0	-3,4	2,0	4,3	2,6	-0,6
Hrvatska	2,8	2,9	-9,0	4,7	5,0	0,0	-1,3
Srbija	4,5	4,2	-1,0	5,0	4,5	1,5	-0,5
Italija	0,9	0,3	-8,9	4,2	3,6	1,7	-1,0
Slovenija	4,4	3,2	-5,5	3,7	4,5	1,2	-1,5
Austrija	2,6	1,4	-6,6	3,5	4,0	0,1	-1,1
Crna Gora	5,1	4,1	-15,2	9,0	5,5	-3,2	3,5

Izvor: World Economic Outlook, IMF, April 2021, CBBiH

Pogoršanje ekonomskih kretanja zabilježeno je u svim dijelovima svijeta, međutim nije bilo jednakog intenziteta, s obzirom na različitu epidemiološku situaciju i različito vrijeme i način uvođenja epidemioloških mjera. Ekonomija Kine je pod utjecajem širenja epidemije na ostatak svijeta i zatvaranja njihovih glavnih trgovinskih partnera, u prvom tromjesečju 2020. zabilježila snažan godišnji pad ekonomske aktivnosti od 6,8%. Uslijed poboljšanja epidemiološke situacije

i ukidanja restriktivnih mjera, Kina je već u drugom tromjesečju ostvarila rast godišnje stope BDP-a od 3,2%, a rast ekonomske aktivnosti se nastavio ubrzanim tempom i u trećem i četvrtom tromjesečju 2020. godine. I pored značajnog usporavanja ekonomske aktivnosti, Kina je jedina velika ekonomija svijeta koja je uspjela izbjeći recesiju i ostvarila je ekonomski rast od 2,3% u 2020. godini. Kineska ekonomija se nastavila oporavljati i u prvom tromjesečju 2021. godine, ali usporenim tempom i po stopi od 0,6% u odnosu na četvrto tromjesečje 2020. godine.

Pogoršanje epidemiološke situacije u SAD-u u drugom tromjesečju 2020. godine je dovelo do snažne kontrakcije ekonomske aktivnosti. Nakon snažnog pada u drugom tromjesečju, unatoč nastavku nepovoljne epidemiološke situacije tijekom ljeta, američka ekonomija se oporavila u trećem tromjesečju ponajviše zahvaljujući izrazito ekspanzivnim mjerama monetarne politike FED-a, kao i značajnim fiskalnim mjerama pomoći vlade. Ipak, na godišnjoj razini i u trećem tromjesečju 2020. godine zabilježen je pad ekonomske aktivnosti od 2,9%. U četvrtom tromjesečju ekonomski oporavak se ponovo usporava uslijed pogoršane epidemiološke situacije, neizvjesnosti koju su izazvali američki predsjednički izbori, kao i nepostizanja dogovora o novom fiskalnom paketu pomoći financiranom iz saveznog proračuna. SAD je u 2020. godini na godišnjoj razini zabilježila pad ekonomske aktivnosti od 3,5%. Ekonomija SAD-a je ubrzano rasla u prvom tromjesečju 2021. godine i to po stopi od 6,4% u odnosu na prvo tromjesečje prethodne godine, te 4,3% u odnosu na četvrto tromjesečje 2020. godine, potaknuta dodatnim paketima fiskalne pomoći stanovništvu i poduzećima, te otvaranju ekonomije uslijed velikog broja cijepljenog stanovništva i posljedično smanjenja broja zaraženih koronavirusom.

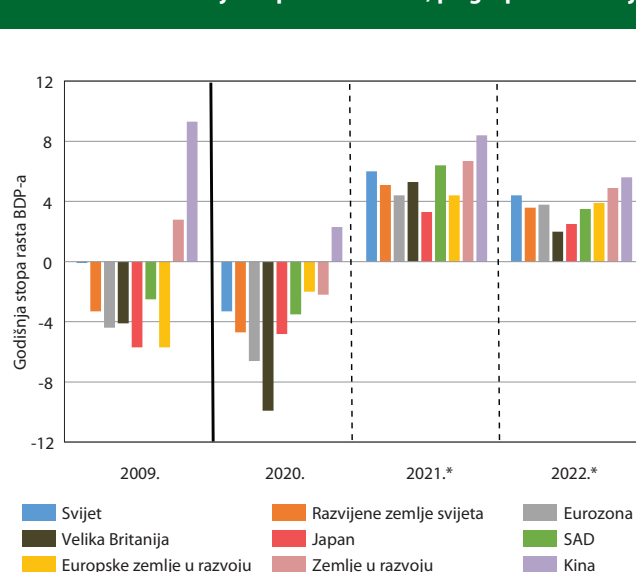
Prvi val pandemije pogodio je države EU i eurozone uglavnom u razdoblju od ožujka do travnja 2020., a u većini je država bio praćen strogim mjerama za sprečavanje širenja zaraze na razini cijele ekonomije. Kao rezultat navedenih mjera ekonomska aktivnost zemalja eurozone smanjena je za ukupno 15,3% u prvoj polovici 2020. godine. Obuzdavanje pandemije i popuštanje restriktivnih mjera, koje je u većini zemalja počelo u svibnju 2020. godine, dovelo je do snažnog ekonomskog oporavka u trećem tromjesečju koji je ubrzo prekinut drugim valom pandemije, što je za posljedicu imalo ponovno usporavanje ekonomske aktivnosti u posljednjem tromjesečju. Na godišnjoj razini u zemljama EU i eurozone zabilježen je pad ekonomske aktivnosti od 6,1% i 6,6% respektivno. Pri tome

je pad ekonomske aktivnosti bio najizraženiji u zemljama koje su najteže pogođene pandemijom te zemljama sa razvijenim turizmom i visokim udjelom uslužnih djelatnosti u stvaranju nacionalnog dohotka. Ovo se osobito odnosi na zemlje poput Italije, Francuske i Španjolske koje bilježe najveću kontrakciju ekonomske aktivnosti u 2020. godini. U prvom tromjesečju 2021. godine zemlje eurozone bilježe ponovni pad realnog BDP-a, i to 0,6% u odnosu na prethodno tromjesečje te 1,8% u odnosu na prvo tromjesečje prethodne godine uslijed nastavka pandemije i povezanih mjera za sprečavanje širenja zaraze kao i nedovoljnog napretka u procesu cijepljenja stanovništva.

Velika Britanija je u grupi razvijenih zemalja koje su bilježile najveći pad ekonomske aktivnosti od 9,9% u 2020. godini. Prema prognozama MMF-a u 2021. i 2022. godini očekuje se postupni oporavak ekonomske aktivnosti zemlje sa stopama rasta od 5,3% i 5,1% respektivno. Projekcija oporavka ekonomske aktivnosti temelji se na uspješnom procesu imunizacije te na činjenici da je u prosincu 2020. godine konačno postignut dugo očekivani trgovinski sporazum između Velike Britanije i Europske unije, koji konačno definira uvjete budućeg odnosa i suradnje između Velike Britanije i ostatka EU nakon Brexita.

I pored brojnih mjera fiskalne i monetarne politike, smanjenje globalne ekonomske aktivnosti bilo je mnogo snažnije u usporedbi sa prethodnom krizom iz 2009. godine, pri čemu je snažan godišnji pad BDP-a zabilježen u svim vodećim svjetskim ekonomijama osim Kine (grafikon 1.1).

Grafikon 1.1: Godišnja stopa rasta BDP-a, po grupama zemalja

Izvor: MMF (WEO, travanj2021.)

U cilju ublažavanja negativnih posljedica pandemije na ekonomsku aktivnost kao i stabilizacije financijskih tržišta, vodeće središnje banke svijeta su tijekom 2020. godine vodile izrazito ekspanzivnu monetarnu politiku.

FED je u ožujku 2020. godine u dva navrata smanjio referentne kamatne stope i to za ukupno 1,5% na ciljani raspon od 0,0%-0,25%, dok je ECB zadržala referentne kamatne stope na dosadašnjoj rekordno niskoj razini. BoE je također u ožujku smanjila referentnu kamatnu stopu u dva navrata za ukupno 65 baznih bodova na rekordno nisku razinu od 0,1% (grafikon 1.2). S ciljem osiguranja likvidnosti u sustavu, te održavanja povoljnih uvjeta financiranja svih sektora ekonomije, FED i ECB su uvele niz mjera kvantitativnog popuštanja, poput dodatnih hitnih programa otkupa državnih i korporativnih obveznica zbog pandemije, te novih operacija dugoročnog financiranja banaka. Nadalje, dodatno su ublažile pravila o kolateralima prihvatljivim u svojim operacijama prihvaćajući i državne i korporativne obveznice kao kolateral. Također su sklopili valutne svop linije s velikim brojem središnjih banaka kako bi im se olakšao pristup dolarima i eurima, s ciljem da financijski sustavi zemalja koje su ovisne o ovim valutama i dalje neometano funkcioniraju. Zahvaljujući svim navedenim mjerama kao i fiskalnim stimulansima vlada i supervizorskim mjerama spriječena je panika na financijskim tržištima koja je nastala nakon eskalacije pandemije te su se financijska tržišta stabilizirala, a uvjeti financiranja za sve sektore ekonomije su ostali relativno povoljni.

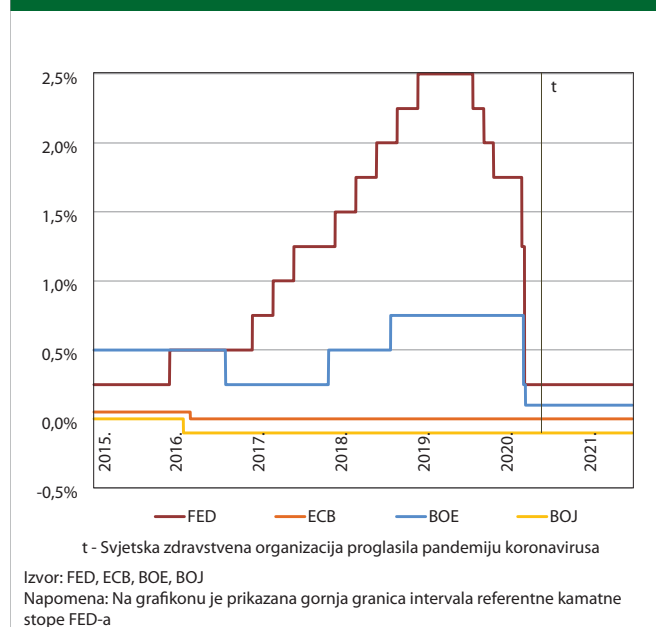
U skladu s najavljenim politikama i mjerama, nastavak ekspanzivne monetarne politike vodećih središnjih banaka može se očekivati i tijekom 2021. i 2022. godine.

ECB je u prosincu 2020. godine povećala iznos hitnog programa kupovine vrijednosnih papira privatnog i javnog sektora pod nazivom Pandemijski program kupovine obveznica (PEPP) za 500 milijardi eura, na ukupno 1.850 milijardi EUR, te produžila trajanje programa najmanje do kraja ožujka 2022. godine. U 2021. godini ECB je najavila tri dodatne operacije dugoročnog refinanciranja banaka u sklopu programa (TLRTO III) uz još povoljnije uvjete financiranja. Referentne kamatne stope su u prvom dijelu 2021. godine zadržane na istoj razini, uz mogućnost daljnjeg smanjenja. Fokus monetarne politike ECB i u 2021. godini će biti na održavanju povoljnih uvjeta financiranja i neutraliziranja negativnih posljedica pandemije na kretanje inflacije. FED je u svibnju 2021. godine odlučio zadržati ciljani raspon referentnih kamatnih stopa te nastavak programa otkupa vrijednosnih papira jednakom

mjesečnom dinamikom dokle god se ne dostigne ciljana razina inflacije i maksimalna stopa zaposlenosti. Odluka FED-a je da će neko vrijeme težiti da dostigne inflaciju umjereno iznad 2,0%, tako da inflacija tijekom dužeg vremenskog razdoblja u prosjeku bude oko 2,0%, a dugoročna inflatorna očekivanja inflacije budu na ciljanoj razini.

Produženo razdoblje niskih kamatnih stopa i provođenja ekspanzivne monetarne politike moglo bi predstavljati rizik u uvjetima ubrzanog ekonomskog rasta, što bi dovelo do naglog rasta inflacije i naglog pogoršanja uvjeta financiranja, te u konačnici nepovoljno utjecalo na očekivani oporavak globalne ekonomije.

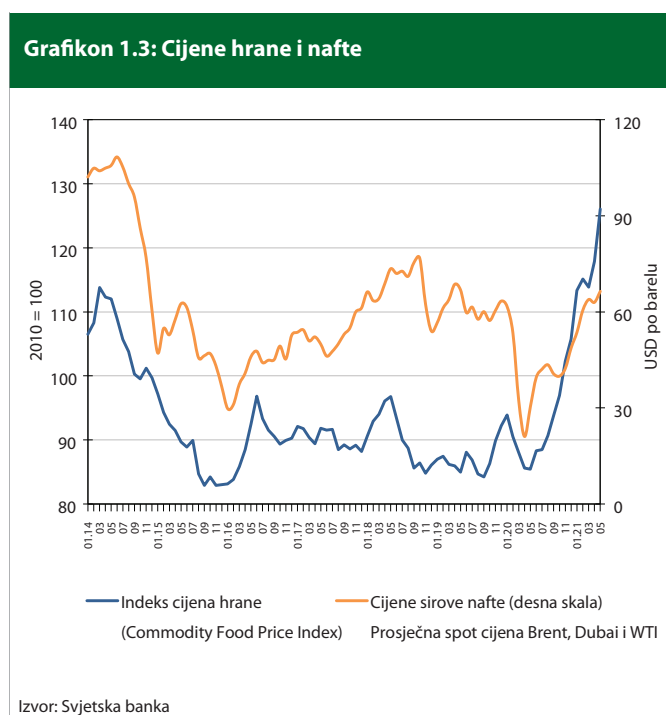
Grafikon 1.2: Kretanje referentnih kamatnih stopa vodećih središnjih banaka

Pad ekonomske aktivnosti i cijena sirove nafte djelovali su na dalje slabljenje globalnih inflatornih pritisaka u 2020. godini. Prosječna cijena sirove nafte na globalnoj razini je tijekom 2020. godine smanjena za oko 20,0% u odnosu na prethodnu godinu pod utjecajem pandemije koja je ugrozila globalnu ekonomiju i smanjila tražnju za ovim energentom (grafikon 1.3). Nakon snažnog pada u prva četiri mjeseca, cijena nafte se u nastavku godine djelomično oporavila, ali se do kraja godine zadržala ispod razine prije izbijanja pandemije. Krajem travnja cijena nafte je iznosila oko 20 USD po barelu, a zatim je rasla do približno 40 USD po barelu do kraja lipnja. Cijena nafte nastavila je rasti i u trećem tromjesečju, čemu su doprinijeli dogovor između zemalja članica OPEC-a i drugih proizvođača nafte

o smanjenju proizvodnje zbog pada potražnje, smanjenje zaliha sirove nafte u SAD-u te popuštanje mjera nakon prvog vala zatvaranja ekonomija i postupnog oporavka globalne ekonomske aktivnosti. Početkom četvrtog tromjesečja cijena nafte spustila se na 39 USD po barelu uslijed ponovnog rasta broja slučajeva zaraze koronavirusom kao i uvođenja novih mjera za sprečavanje širenja virusa. U posljednja dva mjeseca 2020. godine cijena nafte uglavnom je imala tendenciju rasta, čemu je uveliko doprinijela vijest o početku primjene cjepiva protiv koronavirusa, povećanje kvota za uvoz nafte u Kinu u 2021. godini, kao i smanjenje zaliha sirove nafte u SAD-u. U prva tri mjeseca 2021. godine cijena nafte je nastavila rasti, te dostigla razinu od oko 63 USD po barelu, uglavnom zbog pojačanog optimizma oko cijepjenja, očekivanja da će stimulativne mjere u SAD pojačati tražnju za naftom, ali i zbog odluke velikih proizvođača članica OPEC-a da smanje obujam ponude.

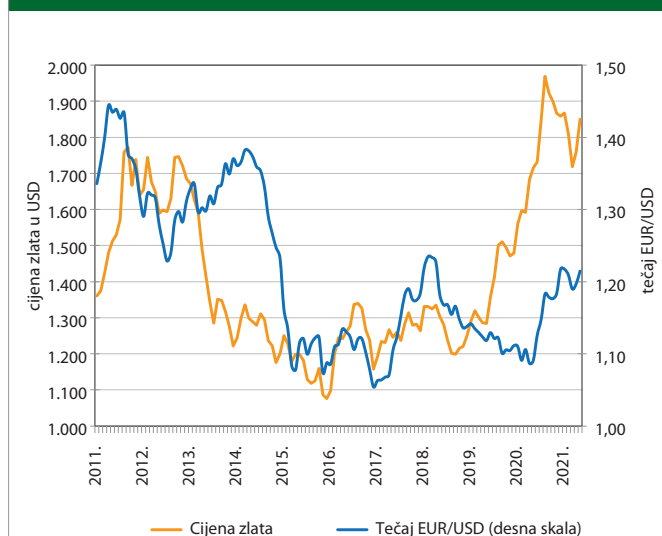
Cijene ostalih sirovina bez energenata su se nakon pada u prva četiri mjeseca 2020. godine u nastavku godine povećale ublažavanjem mjera za sprečavanje širenja pandemije koronavirusa. Najizraženiji je bio rast cijena metala uslijed ponovnog aktiviranja industrija širom svijeta, a cijene hrane također bilježe konstantan rast od lipnja 2020. godine, te su u ožujku 2021. godine dosegle najveću razinu u gotovo sedam godina. Najveće povećanje cijena hrane je u grupi biljnih ulja, mesa i mliječnih proizvoda, što je odraz povećane tražnje, a osobito povećanja uvoza Kine.

Kretanja na svjetskim deviznim tržištima u 2020. godini također su obilježena nepovoljnim događajima u međunarodnom okruženju (grafikon 1.4). Jačanje sklonosti investitora ka sigurnoj likvidnoj imovini povećali su potražnju za američkim dolarom u prvom dijelu godine tako da je dolar aprecioirao u odnosu na euro i većinu svjetskih valuta. Prosječan tečaj dolara prema euru je na kraju travnja 2020. godine iznosio 1,09 EUR/USD, što je za 2,3% manje u odnosu na prosinac 2019. godine. Naznake ekonomskog oporavka krajem drugog tromjesečja te neizvjesnost oko rezultata američkih izbora utjecali su na slabljenje dolara prema euru u drugom dijelu godine, dok je s druge strane, jačanju eura doprinio dogovor o uspostavi fonda na razini EU za oporavak ekonomije. Na kraju rujna 2020. godine tečaj dolara prema euru iznosio je 1,17 EUR/USD, a u prosincu je prvi put od travnja 2018. godine premašio razinu od 1,22 EUR/USD, pod utjecajem snažnijih ekonomskih pokazatelja eurozone i nade investitora oko napretka u trgovinskim pregovorima Velike Britanije i EU. Tečaj eura u odnosu na funtu također je ojačao, uz znatna kolebanja tijekom cijele 2020. godine, ponajprije zbog promjenjivih očekivanja u vezi s Brexitom. U prvom dijelu 2021. godine došlo je do jačanja tečaja dolara prema euru uslijed povećane nade u odobravanje najavljenog stimulativnog paketa u SAD, napretka u cijepjenju i rasta očekivanja postpandemijskog oporavka na globalnoj razini.

Cijena zlata je u 2020. godini zabilježila najveći rast u posljednjih deset godina uslijed povećane tražnje za sigurnim vidovima ulaganja. Prosječna cijena zlata u 2020. godini iznosila je 1.770 USD za uncu, što je za 27,1% više u odnosu na cijenu zlata u 2019. godini. Početkom 2021. godine cijena zlata je imala tendenciju pada uslijed napretka u primjeni cjepiva protiv koronavirusa, boljih ekonomskih pokazatelja koji sugeriraju na globalni oporavak nakon pandemije, jačanja dolara, kao i rasta prinosa na državne obveznice SAD-a.

Grafikon 1.4: Cijena zlata i tečaj EUR/USD

Izvor: Svjetska banka, Bloomberg

1.2. Pregled glavnih rizika u EU i eurozoni

Kao najveći rizik u 2020. godini izdvaja se iznenadna pojava pandemije koronavirusa te posljedice kako na globalnu ekonomiju i međunarodna financijska tržišta tako i na ekonomski rast u EU i eurozoni. Geopolitički rizici su također bili izraženi tijekom 2020. godine uslijed neizvjesnosti oko postizanja finalnog dogovora o uređenju trgovinskih odnosa Velike Britanije i EU, ali su do kraja godine značajno umanjeni.

Ključni rizici po financijsku stabilnost su: snažan rast fiskalnih neravnoteža u eurozoni koji ponovo dovodi u pitanje održivost javnog duga pojedinih zemalja članica, prezaduženost sektora nefinancijskih poduzeća i stanovništva i pojačan rizik u pogledu redovnog servisiranja obveza u dužem roku uslijed rasta kamatnih stopa i ukidanja mjera podrške vlade, niska profitabilnost banaka i rast rezerviranja za očekivane kreditne gubitke te visoka izloženost banaka sektoru vlade.

1.2.1. Učinci na bankarski sektor

Bankarski sektor je uspješno apsorbirao rizike iz makroekonomskog okruženja u 2020. godini, ponajviše zahvaljujući visokoj razini kapitaliziranosti i likvidnosti. Za razliku od financijske krize iz 2008. godine, ovaj put se pokazalo da bankarski sektor eurozone može da apsorbira makroekonomske šokove zahvaljujući zaštitnim slojevima kapitala i likvidnosti koje su banke u EU i eurozoni oformile u prethodnom razdoblju na zahtjeve regulatora. Banke

eurozone su bile adekvatno kapitalizirane, a stopa redovnog osnovnog kapitala (CET1) za sustavno važne institucije na kraju četvrtog tromjesečja 2020. godine iznosila je 15,62% i bilježi poboljšanje u odnosu na kraj prethodne godine. Na pokazatelje kapitaliziranosti s jedne strane je negativno utjecao pad profitabilnosti banaka, ali s druge strane pozitivan utjecaj imao je povećan udio aktive s niskim ponderom rizika uslijed povećane izloženosti sektoru vlade.

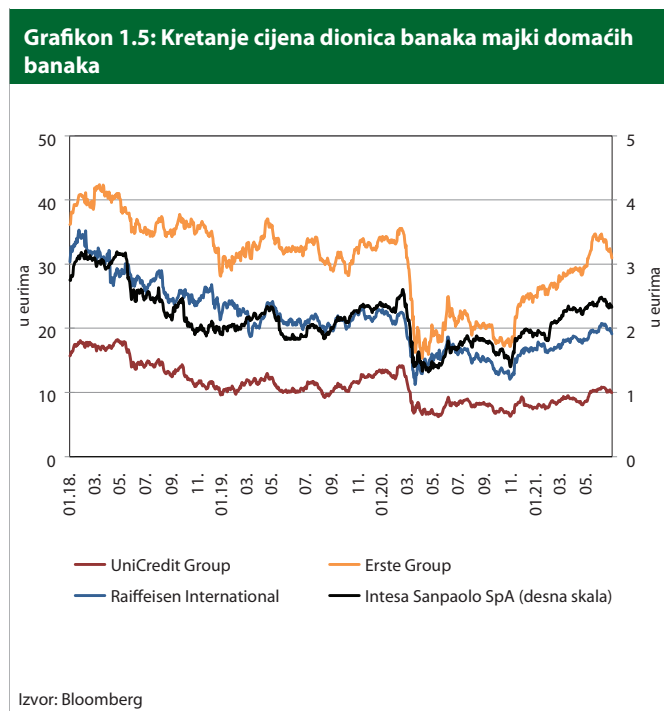
S druge strane, banke se tijekom 2020. godine suočavaju sa značajnim padom profitabilnosti uslijed povećanih troškova rezerviranja za očekivane kreditne gubitke i smanjenja kamatnih marži u uvjetima niskih kamatnih stopa. Nepovoljno makroekonomsko okruženje, odnosno kriza prouzrokovana pandemijom koronavirusa, zaustavila je trend poboljšanja kvalitete aktive banaka u posljednjim godinama. Porast rizika solventnosti sektora poduzeća i veći kreditni rizik u sektoru stanovništva utjecali su na pogoršanje kvalitete kreditnog portfelja, smanjenje kamatnih prihoda te povećanje troškova ispravki vrijednosti. Ukupni povrat na dionički kapital (ROE) sustavnih banaka eurozone iznosi 1,53% i bilježi značajno smanjenje u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 5,16%. U slučaju izostanka ekonomskog oporavka u 2021. godini, te produženog razdoblja niskih kamatnih stopa, kao i isteka garancija vlade na kredite, profitabilnost banaka bi mogla biti dodatno ugrožena.

Europska komisija je u travnju 2020. godine donijela paket mjera kojima su izvršene brze izmjene bankarskih propisa kojima je bankama omogućeno otpuštanje formiranih zaštitnih slojeva kapitala kako bi se maksimalno povećala sposobnost banaka za nastavak kreditiranja i apsorpciju gubitaka povezanih s pandemijom koronavirusa. U sklopu ovih mjera, većina zemalja članica eurozone ponudila je državne garancije na kredite sektoru poduzeća pod povoljnijim uvjetima kreditiranja, što je osiguralo neometano kreditiranje sektora nefinancijskih poduzeća koja su imala najveće potrebe za financiranjem, zbog čega je tijekom godine došlo do značajnog rasta kreditiranja ovog sektora. Veći obujam kreditiranja poduzeća mogao bi podrazumijevati dodatnu izloženost kreditnom riziku, posebno za banke u zemljama sa značajnom razinom NPL-ova u ovom sektoru. Zahvaljujući znatno povoljnijim uvjetima kreditiranja te garancijama vlade i moratorijima na otplatu kredita, kreditni rizik u sektoru nefinancijskih poduzeća se još uvijek nije materijalizirao, ali se po isteku ovih mjera u 2021. godini može očekivati značajniji porast nekvalitetnih kredita.

Banke su u razdoblju krize značajno povećale i izloženost prema sektoru vlade koji je imao pojačane potrebe za financiranjem. Volatilnost prinosa na obveznice zemalja sa visokim javnim dugom izlaže banke koje imaju značajne izloženosti u ovoj vrsti financijske imovine pojačanom tržišnom riziku.

Kreditni rejtinzi većine bankarskih grupacija iz eurozone koje posluju u BiH su ostali nepromijenjeni ali su izgledi za dugoročno zaduživanje banaka revidirani naniže uslijed rasta rizika u bankarskom sektoru eurozone koji proizlaze iz ekonomskih i financijskih implikacija pandemije. Agencija Fitch je u travnju 2020. godine snizila kreditni rejting Italije za jednu razinu na BBB-, a u skladu sa rejtingom zemlje, snižen je i kreditni rejting italijanskih bankarskih grupacija koje posluju u BiH (Intesa Sanpaolo i UniCredit S.p.A.) na BBB-.

Cijene dionica banaka eurozone su tijekom 2020. godine zabilježile značajan pad uslijed nastupanja recesije i pada profitabilnosti banaka. Kada je riječ o bankarskim grupacijama koje posluju u BiH, najveći pad vrijednosti dionica bilježila je UniCredit S.p.A i to 41,0% u odnosu na prethodnu godinu, zatim Erste Group i Raiffeisen Bank International AG po 25,0%, dok je Intesa Sanpaolo S.p.A bilježila smanjenje vrijednosti dionica od 18,0%.

1.2.2. Učinci na realni sektor

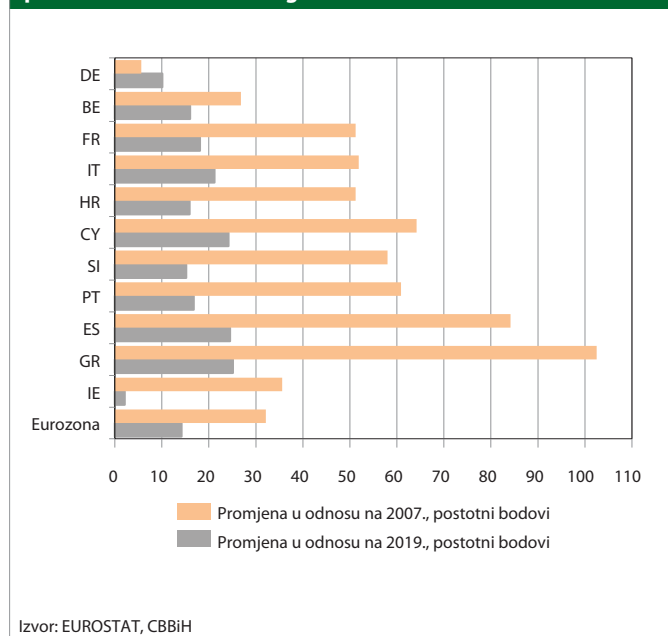
U 2020. godini zabilježena je oštra kontrakcija ekonomskog rasta zemalja eurozone. Kontrakcija ekonomske aktivnosti je bila najizraženija u drugom tromjesečju 2020. godine i to kod zemalja koje su pretrpile najveće pogoršanje epidemiološke situacije, te kod zemalja kod kojih uslužne djelatnosti u velikoj mjeri sudjeluju u BDP-u. Značajan pad potrošnje i nepovoljna kretanja na tržištu rada, uz otežano pružanje određenih usluga koje zahtijevaju bliski fizički kontakt uslijed ograničavanja kretanja i poslovanja, dovele su do znatnog smanjenja obujma uslužnih i trgovinskih djelatnosti, najviše u prvom dijelu godine. Potrošnja stanovništva u eurozoni smanjenja je za ukupno 8,0% tijekom 2020. godine. Zbog uvođenja mjera zatvaranja i posljedičnog snažnog pada prihoda poduzeća su odgađala odluke o ulaganjima, zbog čega su investicije tijekom godine također značajno smanjene. Na pad ekonomske aktivnosti značajan utjecaj je imalo i usporavanje vanjskotrgovinske razmjene zemalja eurozone uslijed smanjenja potražnje ali i ponude. Mjere zatvaranja u Kini utjecale su i na smanjenje vanjskotrgovinske razmjene eurozone u prvom tromjesečju 2020. godine, a mjere za sprečavanje širenja virusa u Europi dovele su do pada uvoza i izvoza u drugom tromjesečju, pri čemu je izvoz bio najteže pogođen privremenim zatvaranjem poslovnih aktivnosti. U trećem tromjesečju došlo je do djelomičnog oporavka trgovinskih tokova, koji do kraja godine nije bio potpun uslijed novog vala pandemije u četvrtom tromjesečju.

Fiskalne mjere podrške koje su zemlje članice eurozone provodile kako bi podržale svoje ekonomije u znatnoj mjeri su neutralizirale negativne ekonomske posljedice pandemije, ali u uvjetima ekonomskog šoka značajno su povećale proračunski deficit i javni dug zemalja članica u 2020. godini¹. Proračunski deficit zemalja eurozone u 2020. je iznosio 7,2% BDP-a u odnosu na 0,6% BDP-a u 2019. godini. Javni dug zemalja članica eurozone povećan je sa 83,9% koliko je iznosio u 2019. godini, na 98,0% na kraju 2020. godine. S obzirom da sve zemlje članice nisu jednako pogođene pandemijom, te nemaju jednake kapacitete za pružanje pomoći svojim ekonomijama, razlike između zemalja članica eurozone su dodatno produbljene. Dovodi se u pitanje održivost javnog duga pojedinih zemalja članica

¹ EU je u ožujku 2020. godine aktivirala odredbu o odstupanju od pravila Pakta o stabilnosti i rastu koja osiguravaju fiskalnu disciplinu država članica, po kojem proračunski deficit opće države ne smije prelaziti 3,0% BDP-a, a javni dug 60,0% BDP-a.

eurozone koje su i prije krize bile prezadužene (Grčka, Italija, Portugalija, Belgija, Francuska, Španjolska i Cipar). Dodatno je pojačan rizik prelijevanja zaraze kroz kanale međubankarske izloženosti u eurozoni usljed visoke izloženosti banaka sektoru domaće vlade, što se osobito odnosi na Italiju.

Grafikon 1.6: Promjene u javnom dugu izraženom u postocima BDP-a u 2020. godini

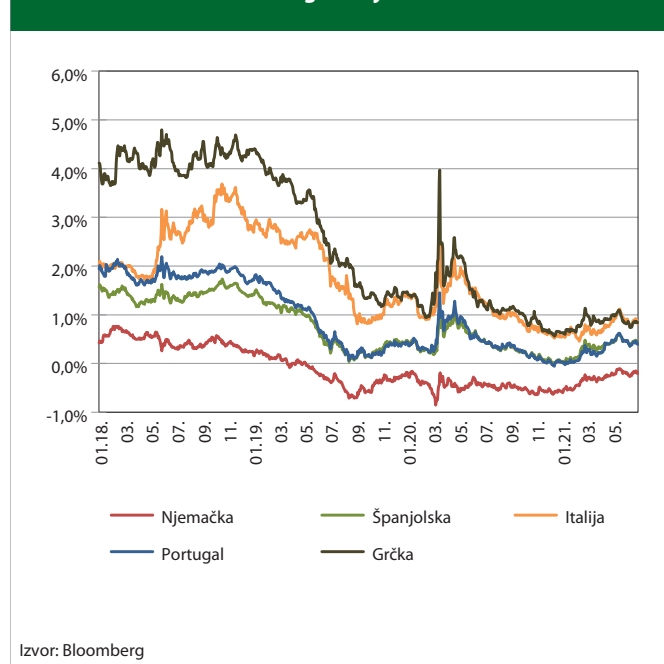

Pogoršanje ekonomskih prilika krajem prvog i početkom drugog tromjesečja 2020. rezultiralo je i snažnim pogoršanjem uvjeta na financijskim tržištima, što se odrazilo i na oštar rast prinosa na državne obveznice većine zemalja eurozone te povećanje raspona između prinosa na obveznice zemalja sa periferije eurozone u odnosu na prinose na njemačke državne obveznice.

Prinosi na njemačke 10-godišnje državne obveznice su na kraju travnja 2020. godine smanjeni za 400 baznih bodova u odnosu na početak godine, na razinu od -0,586%. Istovremeno, prinosi na italijanske obveznice, gdje se bilježio najbrži rast broja zaraženih u Europi, povećani su za 350 baznih bodova u odnosu na početak godine i na kraju travnja su iznosili 1,763%. Prinosi desetogodišnjih obveznica Grčke, Španjolske i Portugalije također su bilježili snažan rast u istom razdoblju (grafikon 1.7). Zahvaljujući izrazito ekspanzivnoj monetarnoj politici vodećih svjetskih središnjih banaka, financijska tržišta su se vrlo brzo stabilizirala, a uvjeti financiranja ostali su srazmjerno povoljni. Stabilizacija prinosa na državne obveznice eurozone u drugoj polovici 2020. godine najbolje odražava povoljne uvjete financiranja na tržištima, usprkos činjenici da su fiskalne pozicije velikog broja zemalja znatno pogoršane uslijed smanjenja proračunskih prihoda s jedne strane te s druge strane izrazitog povećanja rashoda za potrebe financiranja mjera za suzbijanje negativnih

ekonomskih posljedica pandemije. Na kraju prosinca prinosi na italijanske desetogodišnje obveznice iznosili su 0,534%, dok su prinosi na desetogodišnje obveznice njemačke iznosili -0,569% te je raspon između prinosa na obveznice smanjen sa 2,35% koliko je iznosio na kraju travnja, na 1,1% na kraju 2020. godine.

Grafikon 1.7: Prinos desetogodišnjih državnih obveznica

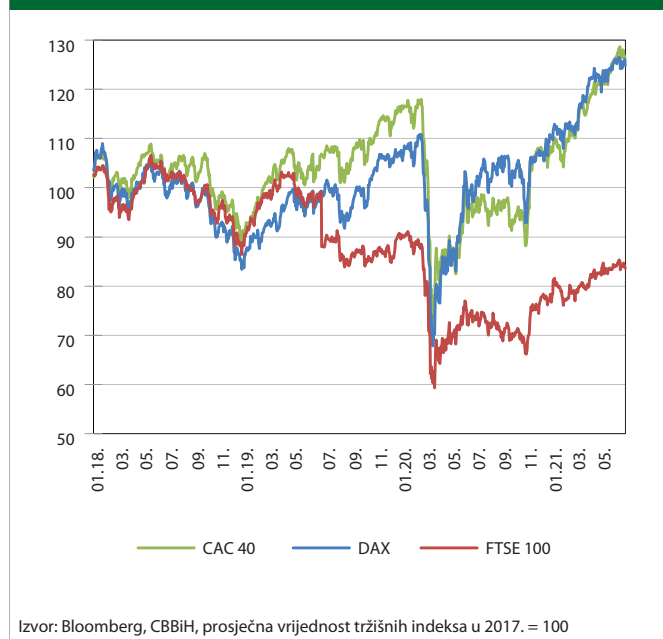

Agencija S&P je tijekom 2020. godine snizila izgleda za kreditni rejting Italije, Španjolske, Portugalije i Grčke kao rezultat značajnog utjecaja pandemije na ekonomski rast i financije zemalja eurozone. Agencija Fitch je u travnju 2020. godine snizila i kreditni rejting Italije za jednu razinu na BBB- sa stabilnim izgledima. Javni dug Italije izražen u postocima BDP-a na kraju 2020. godine je narastao na 155,8%, čime je Italija postala druga najzaduženija zemlja eurozone poslije Grčke. Ipak uslijed značajne podrške ECB-a i europskog programa za oporavak od krize preko kojih će Italija dobiti povoljne kredite i grantove u vrijednosti od ukupno 12,5% BDP-a, uvjetovane reformama za poticanje rasta, agencija S&P je poboljšala izgleda za kreditni rejting Italije u listopadu 2020. godine iz negativnih u stabilne.

U travnju 2021. godine agencija S&P povećala je dugoročni kreditni rejting Grčke sa BB- na BB sa pozitivnim izgledima. Povećanje rejtinga rezultat je očekivanja da će vlada svojim politikama ubrzati strukturne reforme i konsolidaciju proračuna potpomognuta značajnim sredstvima iz EU fonda za oporavak od krize u vidu grantova i pozajmica.

Promatrani burzanski indeksi su krajem prvog tromjesečja 2020. zabilježili nagli i oštar pad te su izgubili preko 35,0% svoje vrijednosti u odnosu na kraj 2019. godine (grafikon 1.8). Zahvaljujući mjerama monetarne i fiskalne politike koje su dovele do stabilizacije finansijskih tržišta te snažnom oporavku ekonomske aktivnosti nakon ukidanja restriktivnih mjera u svibnju 2020. godine, došlo je do postupnog oporavka vrijednosti glavnih burzanskih indeksa eurozone. Glavni indeks Njemačke burze DAX je na godišnjoj razini bilježio rast od 3,5%, dok francuski CAC 40 do kraja godine nije u potpunosti uspio nadoknaditi izgublenu vrijednost te je bilježio pad vrijednosti od 7,1%. Britanski FTSE 100 je kraj godine završio sa najvećim padom vrijednosti od 14,3% na godišnjoj razini, na što je dodatno utjecala neizvjesnost oko rješavanja pitanja Brexita koja je trajala do samog kraja godine. Promatrani burzanski indeksi eurozone nastavili su rasti i u prvoj polovici 2021. godine.

Grafikon 1.8: Kretanje glavnih tržišnih indeksa

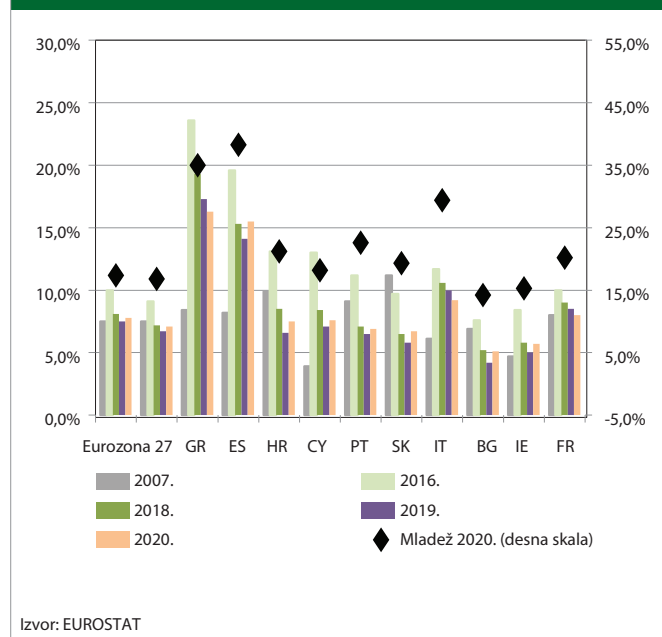

Mjere fiskalne podrške zemalja članica eurozone koje su u velikoj mjeri bile usmjerene na tržište rada kroz programe očuvanja radnih mjesta i garancije na kredite poduzećima doprinijele su mnogo manjem gubitku radnih mjesta nego što je to zabilježeno u prethodnim ekonomskim i finansijskim krizama. Uvjeti na tržištu rada EU i eurozone su oslabili tijekom 2020. godine, međutim u usporedbi sa oštrim i brzim padom ekonomske aktivnosti u prvoj polovici 2020. godine, smanjenje zaposlenosti u zemljama EU i eurozone bilo je mnogo manje. Stopa nezaposlenosti u zemljama eurozone je na kraju 2020. godine iznosila 7,8% i povećana je za 0,3 postotna boda u

odnosu na prethodnu godinu. Promjenama koje je na tržište rada unijela pandemija su značajnije pogođeni mladi koji su većinom zaposleni na određeno vrijeme, sezonski radnici te ljudi sa nižim stupanjem formalnog obrazovanja. Povećanje stope nezaposlenosti mladih u odnosu na prethodnu godinu iznosilo je 1,8 postotnih bodova.

Iako je utjecaj pandemije na rast stope nezaposlenosti bio ograničen, posljedice bi se mogle odraziti na rast dugoročne nezaposlenosti u EU i eurozoni. U idućem bi razdoblju dugoročne posljedice za mobilnost radne snage, kao i sve veće prihvatanje digitalizacije, mogli dovesti i do znatne preraspodjele radnih mjesta. Šok koji je izazvala pandemija koronavirusa ubrzao je strukturne promjene u gospodarstvu, što će zauzvrat vjerojatno potaći neusklađenost kvalifikacija radnika i zahtjeva poslova koje obavljaju, zbog čega će biti potrebno dodatno usavršavanje vještina radnika na postojećim radnim mjestima.

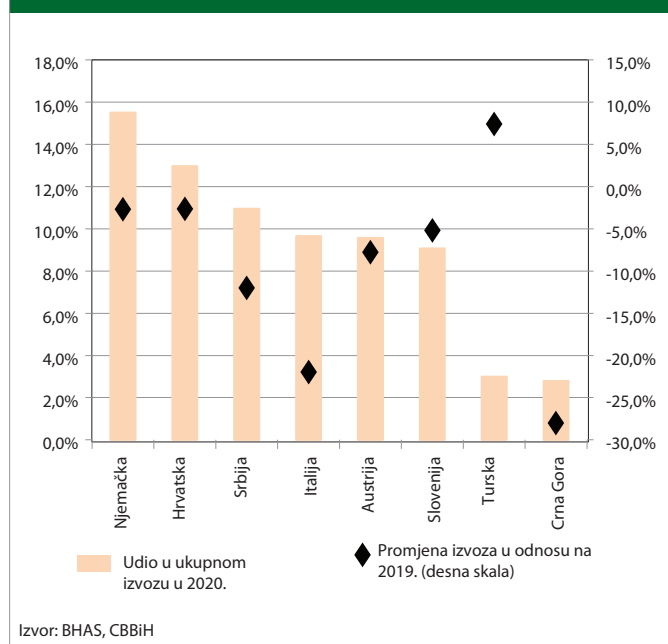
Grafikon 1.9: Stopa nezaposlenosti u EU

Širenje globalne pandemije veoma negativno se odrazilo na svjetsku trgovinu i samim tim i na vanjskotrgovinsku razmjenu u Bosni i Hercegovini. Kod svih najvažnijih vanjskotrgovinskih partnera BiH tijekom 2020. zabilježena su izrazito nepovoljna ekonomska kretanja. Pokazatelji vanjskotrgovinske razmjene BiH ukazuju na nepovoljnu sliku razmjene, koja je uzrokovana pandemijom, prije svega smanjenjem izvoza na tržišta glavnih trgovinskih partnera. U 2020. godini ukupan izvoz iz BiH iznosio je 10,5 milijardi KM i bilježi smanjenje od 8,5% u odnosu na prethodnu godinu,

dok je ukupan uvoz iznosio 16,9 milijardi, što je manje za 13,45% u odnosu na prethodnu godinu. Pokrivenost uvoza izvozom povećana je u odnosu na prethodnu godinu i iznosila je 62,3%, dok je vanjskotrgovinski robni deficit iznosio 6,4 milijarde KM u usporedbi sa 8 milijardi u 2019. godini. Ukupan izvoz u zemlje EU smanjen je za 8,3% u odnosu na 2019. godinu i iznosi 7,6 milijardi KM. Izvoz je smanjen u gotovo sve zemlje glavne vanjskotrgovinske partnere BiH, sa izuzetkom Turske, prema kojoj je BiH povećala izvoz za 7,4% u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 1.10: Izvoz BiH u zemlje glavne trgovinske partnere

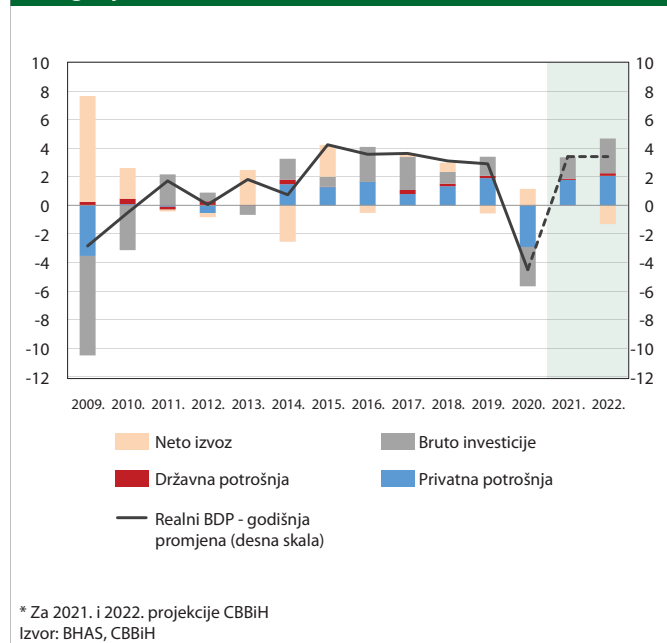

2. Makroekonomski trendovi i rizici u BiH

Pandemija koronavirusa imala je snažan negativan utjecaj na globalnoj ekonomskoj razini, a BiH je samo jedna od zemalja u svijetu koja je u 2020. godini zabilježila negativan ekonomski rast. Imajući u vidu da je okidač ove globalne ekonomske recesije uzrokovan pojavom zaraze, a ne ekonomskim ili finansijskim neravnotežama, tako su i rizici proistekli iz nje specifični u odnosu na prethodno zabilježena razdoblja negativnog ekonomskog rasta (2009. i 2012. godina). U tom smislu govorimo o kombiniranom šoku i sa strane agregatne ponude i agregatne potražnje, što sa svojom atipičnošću značajno otežava mjerenje i projekciju budućih kretanja i rizika. Ipak, bh. ekonomija bi kao i većina svjetskih ekonomija zahvaćenih pandemijom trebala zabilježiti "U" oblik oporavka, ukoliko se optimizam u pogledu procjepljenja i borbe protiv pandemije materijalizira tijekom 2021. godine.

Ekonomski pad od 4,3% u 2020. godini, predstavlja najveću kontrakciju realnog BDP-a zemlje u modernoj povijesti, ali ipak je manji od prvobitnih očekivanja, te manji od prosjeka u EU. Smanjenje ekonomske aktivnosti osobito je bilo izraženo tijekom drugog tromjesečja (-9,0% na godišnjoj razini), odnosno u razdoblju najrestriktivnijih mjera u borbi protiv pandemije, koje su obilježene potpunim zastojem aktivnosti u mnogim ekonomskim granama. Privatna potrošnja i bruto investicije su skoro podjednako utjecali na ekonomski pad u 2020. godini (doprinos od 2,9 postotnih bodova za privatnu potrošnju i 2,7 za bruto investicije). S druge strane, kroz razne vidove zaduženja, bh. vlasti su uspjele u značajnoj mjeri nadomjestiti veliki pad javnih prihoda i održati državnu potrošnju na razini iz prethodne godine. Zahvaljujući znatno većem padu uvoza roba i usluga u odnosu na izvoz, neto trgovinska bilanca roba i usluga zabilježila je pozitivan doprinos BDP-u u 2020. godini od 1,2 postotnih bodova (grafikon 2.1).

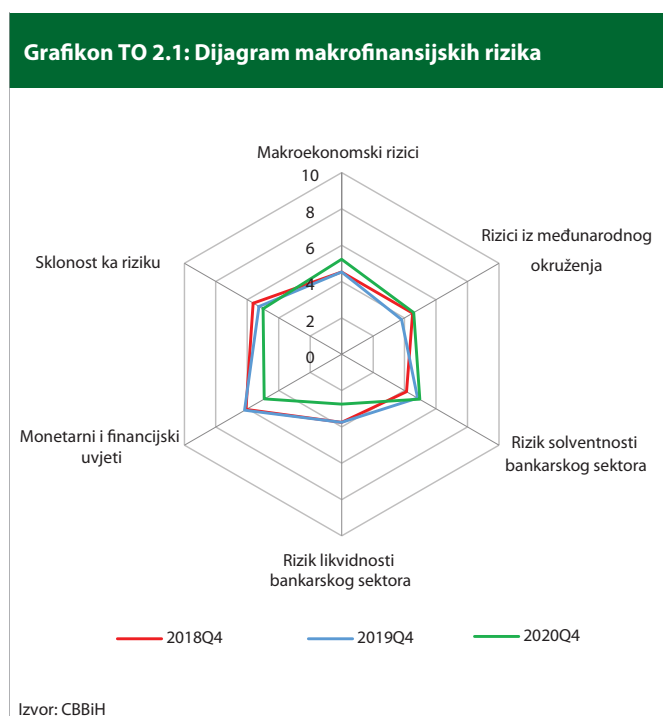
Grafikon 2.1: BDP BiH (godišnja promjena i doprinos rastu po kategorijama)

Tekstni okvir 1: Ocjena glavnih makrofinancijskih rizika po finansijsku stabilnost

Ocjena glavnih makrofinancijskih rizika koji mogu nastati u realnom, fiskalnom, vanjskom ili finansijskom sektoru ili kao rezultat njihove međusobne povezanosti, kao i procjena monetarnih i finansijskih uvjeta i sklonosti ka riziku urađena je na osnovi kvantitativnog alata (eng. Dashboard), a prvi put je publicirana u Izvješću o finansijskoj stabilnosti za 2017. godinu. Procjena rizika utemeljena je na pojednostavljenoj

standardizaciji i rangiranju pozicija sveobuhvatnog seta pokazatelja koji predstavljaju osnovu za kvantifikaciju sintetičke ocjene stupnja rizika iz različitih segmenata sustava. Ocjena u rasponu 1 – 5 predstavlja izrazito nizak do blago umjeren stupanj izloženosti rizicima; ocjena u rasponu 5 – 8 umjeren do blago visok stupanj izloženosti rizicima; ocjena u rasponu 8 – 10 predstavlja visok stupanj izloženosti rizicima. Rangiranje ocjena za monetarne i financijske uvjete i sklonosti ka riziku kreće se u suprotnom smjeru, odnosno povećanje udaljenosti od središta grafikona predstavlja poboljšanje monetarnih i financijskih uvjeta, tj. povećanje sklonosti investitora ka preuzimanju rizika.

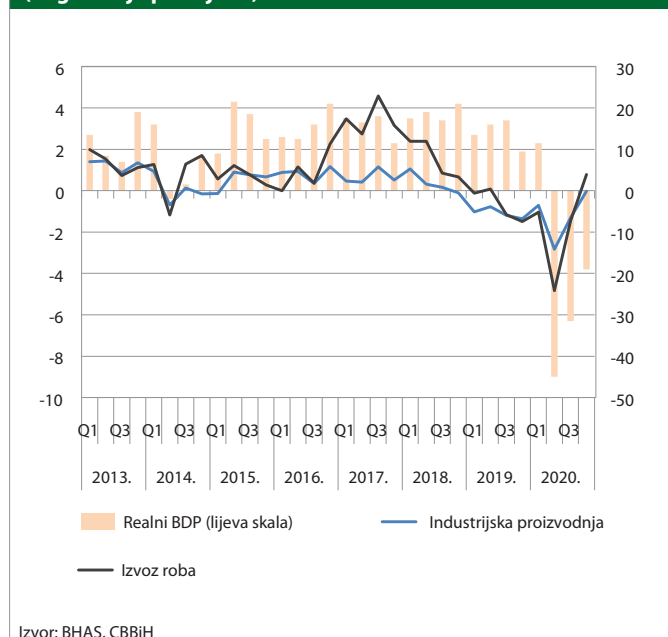
Svjesno usporavanje i zaustavljanje globalnog toka roba i usluga, u cilju sprečavanja širenja pandemije koronavirusa, uzrokovalo je rekordan pad ekonomske aktivnosti u 2020. godini. Izloženost makroekonomskim rizicima je znatno povećana u odnosu na prethodnu godinu, kao posljedica smanjene ekonomske aktivnosti i značajnog pada BDP-a. Najznačajniji pad realne bruto dodane vrijednosti zabilježen je usljed snažnog pada industrijske proizvodnje i u sektorima uslužnih djelatnosti. Kretanje opće razine cijena ukazuje kako je na domaćem tržištu zabilježena deflacija, javne investicije su se značajno smanjile u odnosu na prethodnu godinu, dok je na tržištu rada zabilježen rast broja nezaposlenih. Vlade su usvojile niz mjera za ublažavanje posljedica pandemije na ekonomiju, koje su podrazumijevale preraspodjelu proračunskih sredstava i značajno povećanje rashoda, dok je istovremeno zabilježen snažan pad javnih prihoda. Stvoren je ogroman pritisak na

entitetske proračune pogledu financiranja, što je iziskivalo značajno povećanje vanjskog zaduživanja sektora vlade. Deficit na tekućem računu je produbljen a platnobilančna pozicija je pogoršana u odnosu na pretpandemijsko razdoblje. Izloženost rizicima iz međunarodnog okruženja je povećana u odnosu na prethodnu godinu zbog povećanih neizvjesnosti usljed globalnog pogoršanja ekonomskih kretanja i zastoja ekonomskih i socijalnih aktivnosti u zemljama najvažnijim bh. vanjskotrgovinskim partnerima ali i u ostalim zemljama. I pored nepovoljnih okolnosti poslovanja, u 2020. godini poboljšani su skoro svi pokazatelji financijskog zdravlja. Bankarski sektor BiH je i dalje zadržao visoke ocjene u segmentu likvidnosti. Ukupna ocjena likvidnosti je poboljšana unatoč pogoršanju pokazatelja „likvidna sredstva prema kratkoročnim financijskim obvezama“, pod utjecajem rasta depozita, prvenstveno domaćih sektora, koji su značajno utjecali na poboljšanje pokazatelja „depoziti prema kreditima“. Ukupna aktiva bankarskog sektora je pod utjecajem smanjenog kreditnog rasta tijekom 2020. godine ostvarila najniži rast u posljednjih osam godina. U bilancama banaka zabilježen je znatan pad depozita kod inozemnih banaka, uz istovremeni rast gotovog novca i novčanih sredstava na računima rezervi kod CBBiH, uz značajno smanjenje obveza prema nerezidentima. Nastavljen je višegodišnji trend rasta neto strane aktive kao posljedica smanjenja strane pasive bankarskog sektora usljed smanjenja depozita i kreditnih obveza prema ostalim nerezidentima te prema sestrinskim pravnim osobama, dok je strana aktiva komercijalnih banaka ostala na razini iz 2019. godine. Povećana je izloženost sektoru vlade usljed povećane kupovine entitetskih vrijednosnih papira. Slaba kreditna aktivnost kao i smanjena profitabilnost utjecali su na povećanje razine rizika, međutim bolja adekvatnost kapitala ublažila je cjelokupnu ocjenu rizika solventnosti, koja se nije značajnije mijenjala u odnosu na prethodnu godinu. Dobre kapitalne pozicije banaka kao i značajna likvidnost predstavljaju ključan čimbenik bankarskog sektora u ublažavanju negativnih posljedica pandemije. Niža realna kamatna stopa utjecala je na poboljšanje monetarnih i financijskih uvjeta.

Izvoz je ekonomska grana koja prva počinje bilježiti znakove oporavka i nagovještavati postupni izlaz iz recesije. Tako je izvoz roba već u posljednjem tromjesečju 2020. godine ostvario porast na godišnjoj osnovi, a pozitivan trend se prelio i na industrijsku proizvodnju (grafikon 2.2). Međutim, rizik robne razmjene će ostati uveliko prisutan sve dok postoji naglašena nepredvidivost u pogledu kretanja pandemije. S aspekta financijske stabilnosti, produžene restriktivne mjere ili ponovno

uvođenje strožih ograničenja prilikom kretanja, odrazit će se na solventnost proizvodnog sektora, što stvara dodatne rizike kako po tržište rada tako i po stanje u bankarskom sektoru kroz kanal pogoršanja kvalitete kreditnog portfelja. Imajući u vidu dominantnu okrenutost bh. proizvodnog sektora ka EU, robni rizik je dominantno vezan za ovo tržište, i to prije svega Njemačku, Italiju, Sloveniju i Hrvatsku kao tržišta koja generiraju 62,0% ukupnog izvoza roba iz BiH. Pad izvoza neminovno bi značio i kontrakciju industrijske proizvodnje koja je u najvećoj mjeri izvozno orijentirana. Industrijska proizvodnja predstavlja jednu od ključnih poluga ekonomije BiH, sa udjelom od 20,0% u BDP-u i 25,0% u strukturi ukupno zaposlenih osoba.

Grafikon 2.2: BDP, izvoz roba i industrijska proizvodnja (% godišnje promjene)

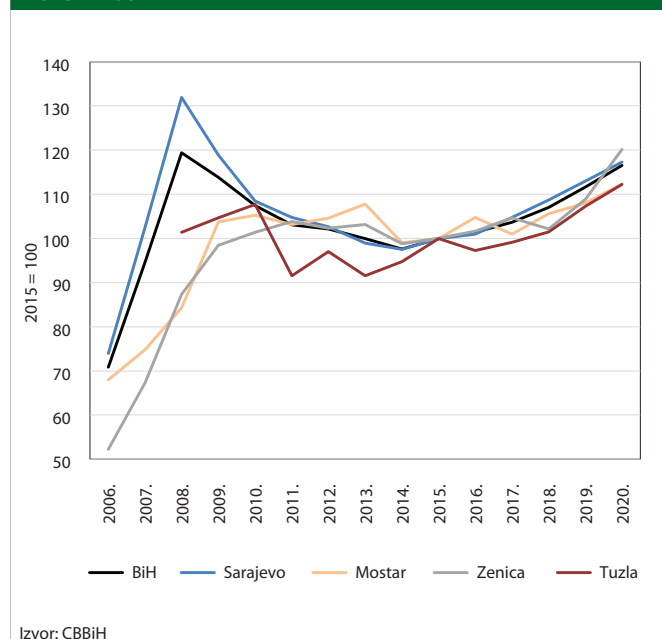
U 2020. godini pad obujma aktivnosti su izbjegle uglavnom one ekonomske oblasti koje nisu prekidale svoje poslovanje ni tijekom najrestriktivnijih mjera, kao što su poljoprivreda, financijska djelatnost te građevinarstvo koje se često smatra ekonomskom oblasti koja može imati znatan potencijal za rast na bh. ekonomskoj mapi. Na rast građevinarskog sektora najviše je utjecalo to što usljed pandemije nije došlo do potpunog zaustavljanja aktivnosti na infrastrukturnim gradilištima u oblasti cestogradnje (koji su u najvećoj mjeri financirani iz kredita međunarodnih financijskih institucija, prije svih EIB i EBRD).

S druge strane, restrikcije nastale s ciljem prevencije širenja koronavirusa značajno su se odrazile na tržište stambenih nekretnina. Naime, nakon rekordne 2019. godine bilježimo smanjenje ponude ali i potražnje na tržištu nekretnina. Broj

završenih stanova u 2020. godini je manji za 16,5% u odnosu na godinu dana ranije i nalazi se na najnižoj razini od 2015. godine. Pad broja završenih stanova, praćen je i padom obujma prodaje. Površina prodanog stambenog prostora novogradnje manja je za 15,3%, dok je prodano 6,4% manje stambenih jedinica u odnosu na 2019. godinu. U 2020. godini također je zabilježeno i značajno smanjenje obujma prometa nekretnina stare gradnje u odnosu na prethodne godine. U odnosu na 2019. godinu obujam prometa nekretnina stare gradnje, mjereno površinom prodanog stambenog prostora, je manji za 28,2%. Osobito izražen pad je zabilježen u Zenici i Mostaru, gdje je obujam prodanih stanova prepolovljen.

S druge strane, cijene na tržištu nekretnina nisu značajnije reagirale na recesijska kretanja, pa se učinak gospodarske stagnacije na cijene nekretnina može očekivati samo ukoliko recesija bude trajala duže od očekivane. Usprkos padu obujma prodaje u starogradnji, cijene u ovom segmentu su zabilježile rast u odnosu na prethodnu godinu, i to u svim gradovima obuhvaćenim indeksom potrošačkih cijena (grafikon 2.3). Potrebno je imati na umu da se ulaganje u nekretnine i dalje smatra jednom od najsigurnijih dugoročnih ulaganja na bh. ekonomskom tržištu, te da zbog toga cijene na njemu reagiraju sa znatnim zakašnjenjem u odnosu na druge segmente bh. ekonomije.

Grafikon 2.3: Indeks cijena nekretnina, godišnji prosjeci, 2015 = 100

Optimizam u pogledu oporavka tržišta nekretnina u narednim godinama još uvijek značajno nadmašuje

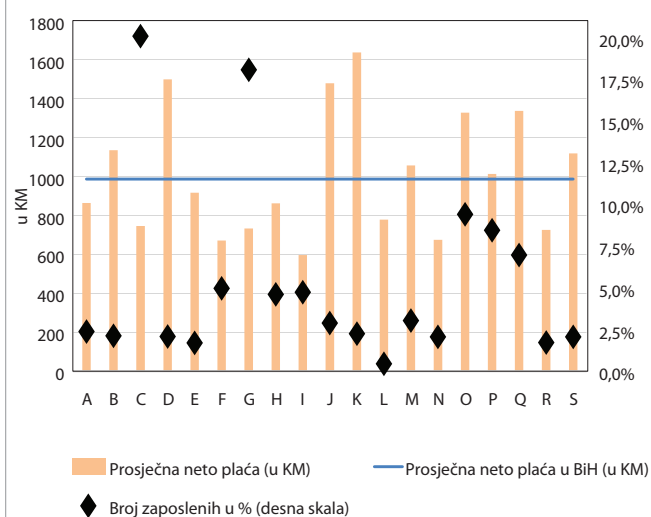
potencijalne rizike kojima je ovo tržište izloženo. Stambeni krediti su i dalje u ekspanziji, te su sa krajem 2020. godine prvi put premašili udio od 10,0% ukupnih kredita na bh. bankarskom tržištu. U isto vrijeme, nastavljeno je i poboljšanje u pogledu kvalitete portfelja stambenih kredita, što je uz dodatni učinak računovodstvenog otpisa u prethodnoj godini rezultiralo da se udio nekvalitetnih kredita u ukupnim stambenim kreditima smanji na svega 3,1% (sa 4,1% krajem 2019. godine). Rast kamatnih stopa na stambene kredite također nije zabilježen, pa je u prvom tromjesečju 2021. godine, prosječna ponderirana kamatna stopa na stambene kredite na razini od 3,7%. Uz ekonomski oporavak koji se ogleda kroz postupni rast privatne potrošnje, doznaka i kreditiranja, očekujemo da će i tržište nekretnina ponovo biti jedan od generatora ukupnih ekonomskih aktivnosti u zemlji. U isto vrijeme, eventualno sporiji ekonomski oporavak od očekivanog, ili ponovni šok, kroz nove restriktivne mjere bi zasigurno rezultirao i obratom trenda na tržištu nekretnina pa bi uz nastavak pada obujma prodaje registrirali i pad cijena na tržištu nekretnina prvi put nakon 2009. godine.

Privatna potrošnja koja je bila ključna kategorija iza ekonomskog pada najprije je pogođena mjerama koje su dominantno utjecale na trgovinu i uslužni sektor, da bi se recesijski udar naknadno odrazio i na smanjenje kupovne moći stanovništva kroz širok spektar kanala utjecaja (od smanjenja priljeva doznaka, do smanjenog kreditiranja stanovništva). Ipak, oficijelni statistički podatci sa tržišta rada nisu zabilježili drastično pogoršanje i pored jakog ekonomskog šoka. Naime, porast prosječne neto plaće od 3,9% i rast stope nezaposlenosti od svega 20 baznih bodova (sa 15,7% na 15,9%) zasigurno ne ukazuju na značajnije potrebe na tržištu rada u 2020. godini. Ipak, detaljniji uvid u strukturu tržišta rada upućuje na i dalje nepovoljnu situaciju na tržištu rada, te na širok spektar rizika koji iz njega mogu proizaći.

Sa stanovišta ekonomske i finansijske stabilnosti u BiH, tržište rada je osobito bitno sa nekoliko aspekata: izravan utjecaj na kupovnu moć i privatnu potrošnju (neizravno na stabilnost državnih financija), utjecaj na razinu cijena (inflaciju) putem domaće potražnje, te utjecaj na razinu kredita i depozita u bankarskom sektoru (bankarske financije). Ovi rizici su bili izraženi i prije izbijanja pandemije, te se očekuje da će prevladavati i u srednjem roku. Statistički porast prosječnih neto plaća u 2020. godini dominantno je rezultat povećanja minimalne plaće u RS-u

s jedne, te smanjenja zaposlenih na niskokvalificiranim radnim mjestima (koji su imali ispodprosječne plaće) s druge strane. Naime, 60,0% zaposlenih radi u ekonomskim sektorima gdje je prosječna neto plaća ispod ukupnog prosjeka (grafikon 2.4), što ostavlja malo razloga za optimizam da će se prikazani statistički rast neto plaća pozitivno odraziti na ukupnu kupovnu moć bh. građana. Kupovna moć i dalje značajno ovisi o priljevu doznaka iz inozemstva, koje su u 2020. godini iznosile 2,4 milijarde KM ili 7,0% BDP-a, što je rekordno nizak iznos personalnih transfera u odnosu na BDP. Smanjeno kreditiranje je stvorilo dodatni pritisak na ukupnu potrošačku dinamiku u BiH, čije se usporavanje ogleda i u rastu depozita građana na računima u bankama.

Grafikon 2.4: Tržište rada na kraju 2020. godine

Izvor: BHAS, CBBiH

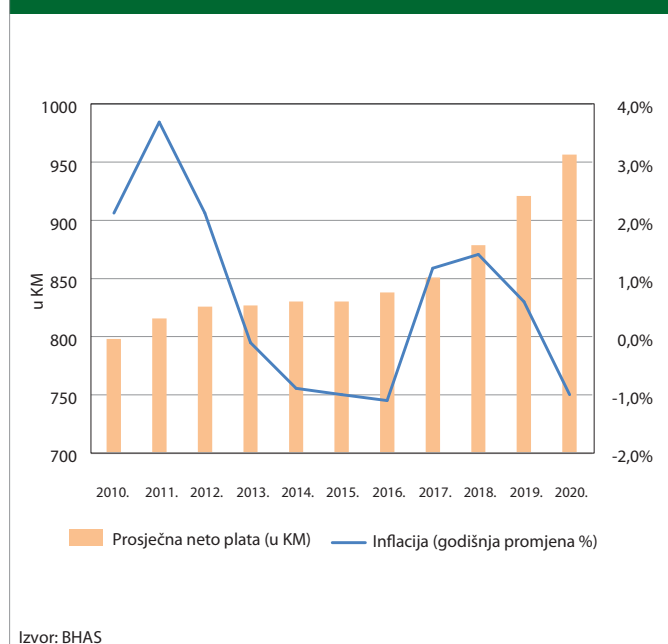
Legenda:

A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov
B	Vađenje ruda i kamena
C	Prerađivačka industrija
D	Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
E	Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša
F	Građevinarstvo
G	Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala
H	Prevoz i skladištenje
I	Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane
J	Informacije i komunikacije
K	Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
L	Poslovanje nekretninama
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
O	Javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje
P	Obrazovanje
Q	Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite
R	Umjetnost, zabava i rekreacija
S	Ostale uslužne djelatnosti

Imajući u vidu da će tržištu rada trebati duže vrijeme da se prilagodi novonastalim ekonomskim prilikama, te da su i dalje na snazi restriktivne mjere u mnogim oblastima (osobito u ugostiteljstvu), u 2021. se može očekivati daljni rast, ili u najboljem slučaju stagnacija stope nezaposlenosti, pa će stoga tržište rada i dalje predstavljati izvor potencijalnog financijskog rizika. Za obrat trenda i ponovno jačanje tržišta rada bit će potrebno nešto duže razdoblje ekonomske stabilizacije, a što je izgledno tek u 2022. godini.

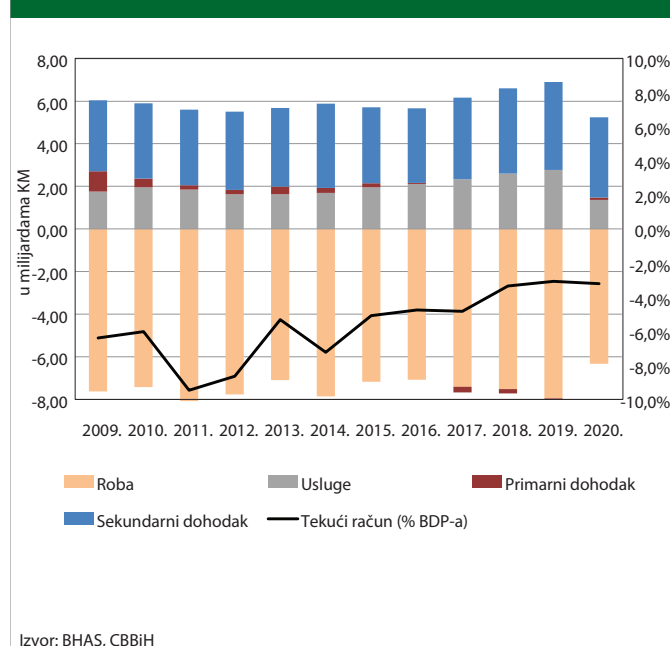
Usporavanje ekonomske aktivnosti te pad potrošnje kućanstava odrazili su se i na potrošačke cijene, koje su od travnja 2020. godine ponovo u zoni deflacije (grafikon 2.5). Ukupan pad potrošačkih cijena u 2020. godini je iznosio -1,0%, što je prva godišnja stopa deflacije u BiH još od 2016. godine, kada je prekinut četverogodišnji deflacijski trend u BiH (razdoblje 2012.-2016.). Ipak pad potrošačkih cijena nije bio široko rasprostranjen među kategorijama indeksa potrošačkih cijena, pa je deflacija rezultat pada u svega 4 kategorije. Rizici vezani za potrošačke cijene u 2021. godini su u velikoj mjeri uravnoteženi, pa je moguće kretanje u oba smjera od prognozirane inflacijske stope od 0,5%. Veći rast cijena nafte i hrane na svjetskom tržištu zasigurno bi povukao i potrošačke cijene u BiH dublje u inflacijsku teritoriju. S druge strane, s potražne strane se može očekivati uglavnom deflacijski pritisak.

Grafikon 2.5: Neto plate i inflacija

Deficit tekućeg računa nije zabilježio rast u onoj mjeri kao što se to prvobitno očekivalo, te je ostao na približno istoj razini kao i prethodne godine (1,09 milijardi KM ili 3,2% BDP-a). Ipak, eksterna ranjivost zemlje koja proizilazi iz platnobilančne pozicije je nešto lošija u odnosu na prethodnu godinu, promatrajući strukturu tekućeg računa na kojem je zabilježeno veliko smanjenje robnog deficita, praćeno pogoršanjem ključnih suficitarnih kategorija, prije svega usluga i sekundarnog dohotka (grafikon 2.6).

Grafikon 2.6: Struktura tekućeg računa BiH

S druge strane platne bilance, izvori financiranja na financijskoj strani platne bilance i dalje značajno premašuju ostvareni deficit na tekućem računu, pa je ukupni platnobilančni suficit neupitan. Potrebno je istaći da je u strukturi neto stranog zaduživanja došlo do obrata trenda, u smislu da je nakon dvije godine došlo do povećanja ostalih investicija uzrokovanih neto zaduženjem sektora vlade. S druge strane, priljev izravnih stranih investicija je nešto slabiji u odnosu na godinu ranije te iznosi 645,4 milijuna KM ili 1,9% ukupnog BDP.

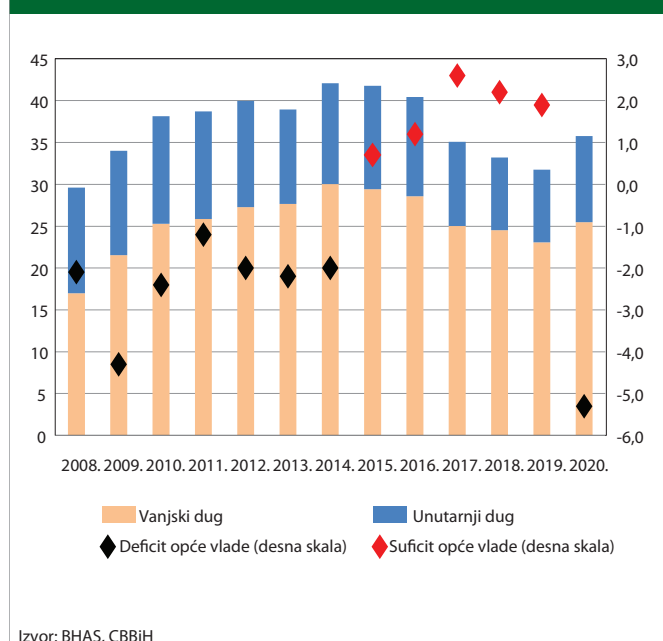
Imajući u vidu pozitivna makroekonomska očekivanja za 2021. godinu te da je najveći ekonomski šok izazvan pandemijom koronavirusa iza nas, srednjoročni rizik od otežanog financiranja deficita tekućeg računa je značajno umanjen, iako su određeni rizici još uvijek prisutni. U 2021. godini se može očekivati nastavak smanjenja robnog deficita, koji je u 2020. godini pao na rekordno nisku vrijednost od 18,6% BDP, ali ovaj put usljed nešto bržeg oporavka izvoza u odnosu na uvoz roba. Taj trend je već primjetan u prvom

tromjesečju 2021. godine sa porastom izvoza roba od 16,6% u odnosu na 2,7%, koliko je porastao uvoz roba. S druge strane, i dalje ne možemo očekivati oporavak usluga s obzirom na to da je još dalek put do potpune normalizacije u pogledu neometanog kretanja ljudi i turističkih aranžmana. Stoga, ne možemo očekivati značajnije pomjeranje bilance tekućeg računa izvan uobičajenih okvira viđenih u prethodnim godinama. Značajniji pritisak se može očekivati na strani financijskog računa kroz nastavak smanjenja izravnih stranih investicija usljed nepovoljne makroekonomske klime i još uvijek prisutne neizvjesnosti, pa se mogu očekivati i nova zaduženja i rast javnog duga u 2021. godini.

Upravo je porast javnog duga obilježio 2020. godinu s aspekta financijske stabilnosti. Nakon što se BiH suočila s prvim valom pandemije koronavirusa krajem prvog tromjesečja 2020., na različitim razinama vlasti uveden je čitav niz restriktivnih mjera s ciljem usporavanja, prevencije i kontrole prenošenja virusa. Usporedo sa uvođenjem restriktivnih mjera, vlasti na svim razinama u BiH su donosile određeni broj ekonomskih mjera, uključujući i zakonska rješenja, s ciljem pomoći gospodarstvu u prevazilaženju novonastale situacije ekonomskog šoka. Sredstva za pomoć gospodarstvu u najvećoj mjeri su osiguravana kroz eksterna i interna zaduženja, imajući u vidu veliki pad izvornih prihoda u proračunima na svim razinama. To je dovelo do rasta javnog duga, te zabilježenog fiskalnog deficita BiH prvi put nakon 2014. godine i samim tim jačanja rizika po financijsku stabilnost koji proizlaze iz fiskalnog sektora (grafikon 2.7).

Zbog složenosti ustavne strukture zemlje i različitih nadležnosti, BiH nije imala jedinstven ekonomski plan i mjere za ekonomski oporavak. Vijeće ministara BiH je zbog ograničene nadležnosti moglo uraditi veoma malo, pa su entiteti preuzeli dominantu ulogu kod sprovođenja ekonomskih mjera. Ipak, ono što je jedinstveno za sve ekonomske mjere jeste da su one bile financirane iz novih zaduženja, što kod međunarodnih financijskih institucija, što na lokalnom tržištu kapitala. Najvažnije zaduženje jeste ono kod MMF-a koji je već u travnju 2020. godine odobrio 333 milijuna eura hitne pomoći u okviru Instrumenta za brzo financiranje (RFI). Na domaćem tržištu, tijekom 2020. godine dva bh. entiteta su ukupno emitirala 905 milijuna KM dužničkih vrijednosnih papira, što je najveća vrijednost emisija zabilježena tijekom jedne godine na lokalnom tržištu kapitala još od 2015. godine. Zaduzenja entiteta na lokalnom tržištu u 2020. godini su realizirana po nešto nepovoljnijim uvjetima u odnosu na prethodne godine, u smislu nešto viših kamatnih stopa postignutih na registriranim aukcijama. I dalje, bankarski sektor je ostao jedan od najvećih kreditora sektora vlade. Izloženost prema vladinim vrijednosnim papirima u 2020. godini povećala se za 402,2 milijuna KM i predstavlja 5,2% ukupne aktive, dok komercijalni krediti banaka plasirani sektoru vlade bilježe postupni rast u posljednje tri godine i čine 2,9% ukupne aktive bh. bankarskog sektora. U prvom tromjesečju 2021. godine dodatno se povećala zaduzenost sektora vlade kod komercijalnih banaka po osnovi povećanja dužničkih vrijednosnih papira i kreditnih obveza (tablica 2.1.).

Grafikon 2.7: Javni dug BiH i proračunski saldo (% BDP-a)

Tablica 2.1: Potraživanja komercijalnih banaka od sektora vlade

u milijunima KM

Potraživanja	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	03.2021.
Središnja vlada	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	11,6	13,6
Krediti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	11,6	13,6
Vrijednosni papiri	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Vlada na razini entiteta	1.589,6	1.633,3	1.624,8	1.735,3	2.006,8	2.439,4	2.543,6
Krediti	600,9	424,6	410,0	517,3	580,1	605,7	640,3
Vrijednosni papiri	988,7	1.208,7	1.214,9	1.218,0	1.426,6	1.833,7	1.903,3
Vlada kantona	209,7	218,2	206,2	160,5	127,2	90,0	82,4
Krediti	209,7	218,2	200,2	154,5	114,5	80,9	73,4
Vrijednosni papiri	0,0	0,0	6,0	6,0	12,7	9,1	9,0
Vlada na razini općina	304,5	282,2	293,1	295,6	308,7	350,7	344,0
Krediti	301,9	280,2	291,0	285,7	297,7	341,0	334,2
Vrijednosni papiri	2,6	2,0	2,1	9,9	11,0	9,8	9,7
UKUPNO	2.103,8	2.133,9	2.124,2	2.191,5	2.442,7	2.891,7	2.983,6
Krediti	1.112,5	923,2	901,2	957,5	992,3	1.039,2	1.061,5
Vrijednosni papiri	991,3	1.210,7	1.223,0	1.234,0	1.450,4	1.852,6	1.922,1

Izvor: CBBiH

Tekstni okvir 2: Pregled mjera za stabilizaciju i pomoć gospodarstvu koje su poduzete u BiH tijekom pandemije COVID-19

Uvođenje mjera za suzbijanje pandemije koronavirusa nakon proglašenja izvanrednog stanja u BiH sredinom ožujka 2020. godine, dovelo je do slabljenja ili potpunog zaustavljanja aktivnosti u mnogim ekonomskim djelatnostima, što je imalo snažne negativne učinke na sve segmente domaće ekonomije. U nastavku je dan pregled mjera koje su vlade i regulatori provodili u cilju pomoći sektorima pogođenim krizom, koje su doprinijele očuvanju financijske stabilnosti.

Vijeće ministara BiH

- oslobađanje od obračuna i plaćanja neizravnih poreza i povrata već plaćenih neizravnih poreza na doniranu opremu i sredstva za potrebe prevencije, suzbijanja i otklanjanja epidemije prouzrokovane virusom korona (COVID-19), uključujući lijekove i sanitarna vozila;
- obvezna primjena preferencijalnog tretmana domaćeg na godinu dana, počev od 1. lipnja 2020. godine.

Vijeće ministara BiH zajedno s entitetskim vladama

- kreditni aranžman kod MMF-a od 330 milijuna KM za hitno djelovanje u suzbijanju ekonomskih posljedica pandemije.

Vlada FBiH

- umanjenje ili potpuno oslobađanje od plaćanja zakupnine za korištenje poslovnih prostora kojima upravlja Služba za zajedničke poslove organa i tijela FBiH;
- poticaji za poljoprivredu, više sredstava preusmjereno je na sjetvu;
- obustava rokova u sudskim postupcima za vrijeme trajanja

nesreće na teritoriju FBiH;

- odgađanje prinudne naplate putem javne prodaje za vrijeme trajanja stanja nesreće;
- uspostavljanje sustava kontrole cijena kroz ograničenje marži u trgovinama i ograničenje marži za društva koja obavljaju trgovinu na veliko i malo naftnim derivatima;
- subvencioniranje doprinosa za obvezna osiguranja;
- obustava obračuna i plaćanja zatezne kamate na javne prihode, ukidanje obveza plaćanja akontacije poreza na dobit, ukidanje obveza plaćanja akontacije poreza na dohodak od samostalne djelatnosti, prekidanje obračuna zateznih kamata na zakašnjela plaćanja u dužničko-povjerilačkim odnosima;
- uspostava Garantnog fonda u Razvojnoj banci FBiH za održavanje i poboljšanje likvidnosti kompanija.

Vlada RS

- hitna isplata povrata poreza i doprinosa za povećanje plaća u 2019. godini;
- prolongiranje plaćanja poreznih obveza (poreza na dobit i poreza na dohodak) po godišnjoj poreznoj prijavi za 2019. godinu;
- preuzimanje obveze zdravstvenog fonda za pokrivanje troškova liječenja za sve pacijente, bez obzira da li su osigurani ili ne;
- preuzimanje obveze za isplatu doprinosa za zdravstveno i mirovničko osiguranje za oko 40.000 radnika koji su izravno bili pogođeni zatvaranjem, odnosno vladinim mjerama;
- isplata minimalne plaće za travanj, za sve uposlenike sektora koji su bili pogođeni mjerama zatvaranja;
- uspostava modela garancije kredita;
- tromjesečni moratorij na otplatu glavnice i kamate uz produženje roka otplate za tri mjeseca pravnim osobama

i poduzetnicima, kojima su sredstva plasirana putem finansijskih posrednika ili izravno iz fondova kojim upravlja Investicijsko-razvojna banka Republike Srpske a.d.;

- *odgađanje plaćanje prve rate poreza na promet nepokretnosti;*
- *smanjenje godišnjeg paušalnog iznosa poreza na dohodak.*

Vlade oba entiteta su objavile i mjere pod nazivom COVID 2. Drugi set mjera je usmjeren na najviše pogođene sektore: turizam, aerodrome, zdravstvo i za izvoz prerađivačke industrije.

Agencije za bankarstvo

Supervizorske mjere za banke

- *omogućavanje odobravanja moratorija na kredite, uvođenja grace razdoblja, produženja krajnjeg roka za otplatu, odobravanja dodatnih iznosa izloženosti za prevazilaženje poteškoća s likvidnošću klijenta te prilagođavanje plana otplate kredita u skladu sa smanjenjem prihoda;*
- *odgoda i/ili otkazivanje isplate dividende za vrijeme trajanja odluka o privremenim mjerama;*
- *mogućnost korištenja zaštitnog sloja za očuvanje kapitala;*
- *zadržavanje postojeće klasifikacije kredita za klijente prilikom odobravanja posebnih mjera;*
- *revidiranje limita ročne usklađenosti;*
- *smanjenje pondera rizika za izloženosti prema regionalnim vladama;*
- *niža stopa pokrića očekivanih kreditnih gubitaka za nove dugoročne izloženosti odobrene u funkciji gospodarskog rasta;*
- *revidiranje limita za visinu otvorene devizne pozicije u EUR valuti.*

Supervizorske mjere za lizing društva i mikrokreditne organizacije

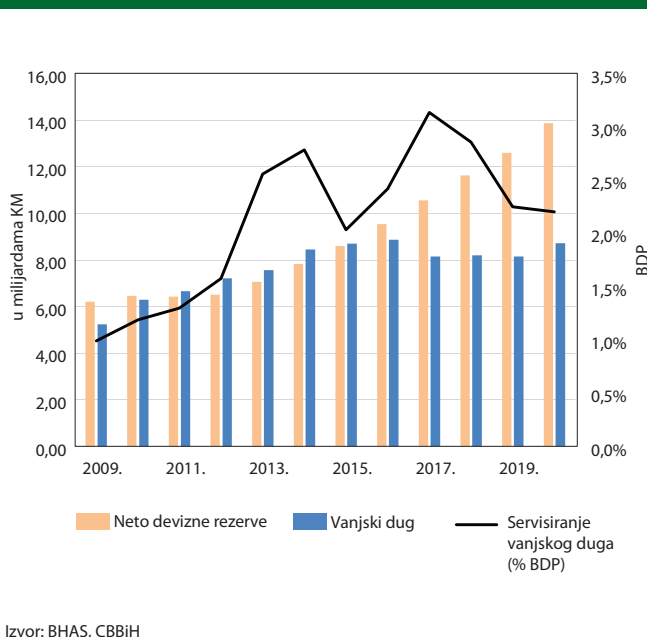
- *mogućnost odgode plaćanja obveza, restrukturiranja obveza ili druge olakšice koje imaju za posljedicu modifikaciju izloženosti odobrene fizičkim i pravnim osobama radi oporavka od negativnih posljedica utjecaja pandemije na kreditnu i otplatnu sposobnost klijenta.*

Posljedično, ukupan javni dug BiH na kraju 2020. godine iznosio je 12,15 milijardi KM, što predstavlja povijesno najviši nominalni iznos javnog duga BiH. Od ukupne vrijednosti 71,3% (8,7 mlrd KM) se odnosi na vanjski dug, a 28,7% (3,5 mlrd KM) se odnosi na unutarnji dug. Dominantna okrenutost prema vanjskim izvorima financiranja u 2020.

godini, rezultirala je u tome da je vanjski dug dosegao najviši iznos u modernoj bh. povijesti.

Promatrajući kriterije iz Maastrichta u pogledu javne zaduženosti, BiH još uvijek spada u red umjereno zaduženih zemalja sa udjelom duga od 35,8% u odnosu na BDP. Ipak, u 2020. godini je prekinut četverogodišnji trend pada javne zaduženosti u odnosu na BDP, a sasvim je izvjesno da u narednom razdoblju možemo očekivati nastavak rasta vanjske zaduženosti, što će svakako povećati i vanjsku ranjivost zemlje. Već početkom 2021. godine, BiH je potpisala Memorandum o razumijevanju između Europske unije i BiH o kreditnoj liniji u vrijednosti od 250 milijuna eura kroz program makrofinancijske pomoći, a izvjesni su i novi pregovori između BiH i MMF-a o novom finansijskom aranžmanu vrijednom 750 milijuna eura. Rast zaduženja kod međunarodnih finansijskih kreditora između ostalog je bio jedan od generatora rasta deviznih rezervi, koje su na kraju 2020. godine dosegle rekordnu nominalnu vrijednost od 13,87 milijardi KM ili 40,8% BDP-a, što je također povijesno najviša razina deviznih rezervi u odnosu na BDP. Važnost sektora vlade također se ogleda i kroz promet na domaćem tržištu kapitala. Naime, sektor vlade je ostao dominantan igrač na dvije domaće burze sa udjelom od oko 70,0% u ukupnom prometu na SASE i BLSE, prvenstveno kroz primarne emisije javnog duga. Od ukupnog prometa ostvarenog na bh. burzama u iznosu od 1,2 milijarde KM, svega 300 milijuna KM je ostvareno u prometu na drugim segmentima tržišta.

Grafikon 2.8: Devizne rezerve i vanjski dug

Usprkos očekivanom rastu javnog duga i povećanom pritisku na fiskalnu stabilnost, vjerojatnoća za značajnije narušavanje fiskalne pozicije BiH u pogledu rasta ili servisiranja javnog duga nije značajna. Servisiranje duga do sada nikada nije bilo narušeno, što zbog visoke likvidnosti samih proračuna, što zbog zakonskog okvira koji pozicionira servisiranje duga kao prioritet pri raspodjeli prihoda. Sličnog stajališta su međunarodne rejting agencije, koje su zadržale dugoročni kreditni rejting BiH. Međunarodna rejting agencija Standard and Poor's (S&P) potvrdila je kreditni rejting BiH „B” sa stabilnim izgledima početkom ožujka 2021. godine. Ranije u kolovozu 2020. godine, međunarodna rejting agencija Moody's Investor Service također je potvrdila da kreditni rejting BiH ostaje „B3” sa stabilnim izgledima. Analitičari između ostaloga navode i to da umjerena razina duga i fiskalno ograničavanje posljednjih godina pružaju fiskalni prostor da odgovore na ekonomske šokove.

Pokazatelji fiskalne stabilnosti u 2020. godini upućuju na povećan rizik, što je u potpunosti očekivano imajući u vidu ukupne makroekonomske rizike sa kojom je bh. ekonomija suočena. Osnovna odlika prethodne godine jeste smanjena naplata prihoda, što je izravna posljedica restriktivnih mjera, a što je u konačnici rezultiralo prvim konsolidiranim deficitom na razini BiH još od 2014. godine. Naime, ukupan proračunski deficit na razini BiH iznosio je 5,3% BDP-a, premašivši tako i iznos deficita zabilježen tijekom globalne financijske krize iz 2009. godine. Prema kalkulaciji rizika fiskalne održivosti (tablica 2.2), skoro svi pokazatelji rizika u 2020. godini se i dalje nalaze u sigurnom području prema definiranim referentnim razinama, ali je primjetno pogoršanje vrijednosti pokazatelja u odnosu na 2019. godinu. Izuzetak od sigurnog područja predstavlja ciklično prilagođen primarni saldo (% potencijalnog BDP-a), što je sasvim očekivano imajući u vidu jačinu pada proračunskih prihoda

u 2020. godini i ostvareni deficit. Da bi se nadomijestio pad prihoda, zabilježeno je povećanje potreba za financiranjem i posljedično ukupnog javnog duga u postotcima BDP-a. Iako su ova dva pokazatelja zabilježila značajno pogoršanje u odnosu na 2019. godinu i dalje se nalaze u sigurnom području. Potrebno je imati u vidu da je na pogoršanje vrijednosti ovih pokazatelja, osim rasta nominalnog iznosa duga i iznosa potrebnog za financiranjem, utjecao i pad nominalne vrijednosti BDP-a. S obzirom na to da je rast duga u 2020. godini, uglavnom rezultat povećane zaduženosti kod međunarodnih financijskih institucija (kreditni sa dugoročnim rokom otplate), smanjen je iznos kratkoročnog duga i kao postotak ukupnog duga i kao postotak deviznih rezervi u odnosu na iznos inozemnog kratkoročnog duga. Pogoršanje pokazatelja u odnosu na 2019. godinu je u značajnoj mjeri očekivano ali je rizik fiskalne održivosti i dalje umjeren imajući u vidu da su pokazatelji u sigurnom području, tj. u granicama referentne razine.

Ekonomski oporavak koji se očekuje u 2021. godini, još uvijek sa sobom nosi visok stupanj neizvjesnosti i financijskih rizika. Materijalizacija pozitivnih očekivanja će dominantno ovisiti o brzini globalnog ekonomskog oporavka, prije svega u zemljama EU, ali i ekonomsko-stabilizacijskih mjera unutar same zemlje. Niska statistička baza zasigurno će osigurati da se ne ponovi tehnička recesija, ali sasvim je izvjesno da se obujam ekonomske aktivnosti neće moći vratiti na predrecesijsku razinu još barem nekoliko godina. Stoga, prema trenutnim projekcijama Centralne banke BiH, očekuje se realni ekonomski rast od 3,4% u 2021. godini u odnosu na 2020. godinu. Iako se očekuje da rast BDP-a bude sektorski široko rasprostranjen, također je potrebno imati na umu da negativni rizici prožimaju sve projicirane komponente BDP-a, pa su stalna prilagođavanja makroekonomskih prognoza sasvim izvjesna u nestabilnim makroekonomskim uvjetima.

Tablica 2.2: Pokazatelji rizika fiskalne održivosti

Pokazatelj	Sigurno područje	Referentna razina	Razina u BiH	Promjene u odnosu na prethodnu godinu
r - g ¹	<	1,1	-0,76	0,33
Javni dug sektora generalne Vlade (% BDP-a)	<	42,8%	35,8%	3,8%
Ciklički prilagođen primarni saldo (% potencijalnog BDP-a) ²	>	-0,5%	-4,0%	-5,1%
Potrebe za financiranjem (% BDP-a)	<	20,6%	9,4%	7,6%
Udio kratkoročnog duga u ukupnom dugu, preostala ročnost	<	44,0%	11,5%	-0,7%
Dug denominiran u inozemnoj valuti (osim eura) ³	<	40,3%	28,4%	-0,6%
Prosječno dospjeće javnog duga (godine)	>	2,3	6,3	-0,1
Kratkoročni inozemni javni dug (% deviznih rezervi), preostala ročnost	<	61,8%	5,0%	-1,1%

Izvor: CBBiH, MFT BiH, BHAS, Fiskalno vijeće BiH, MMF, Ministarstva financija FBiH i RS, CBBiH
Napomena:

¹ r - Impliktna kamatna stopa na dug sektora Vlade umanjena za deflator BDP-a (pomični prosjek za pet godina); g - stopa rasta realnog BDP-a (pomični prosjek za pet godina)

² Za 2020. godinu korištena je projekcija MMF-a iz travnja 2021. godine

³ U kalkulaciju javnog duga denominiranog u inozemnim valutama, nije uključen dio javnog duga koji je denominiran u euru zbog fiksno tečaja domicilne valute i eura

Izvoz roba i usluga, kao i investicije, će u najvećoj mjeri ovisiti o eksternim kretanjima, dok će ukupna potrošnja (privatna i državna) kao i uvoz roba i usluga dominantno ovisiti o internim čimbenicima u samoj zemlji.

3. Kućanstva

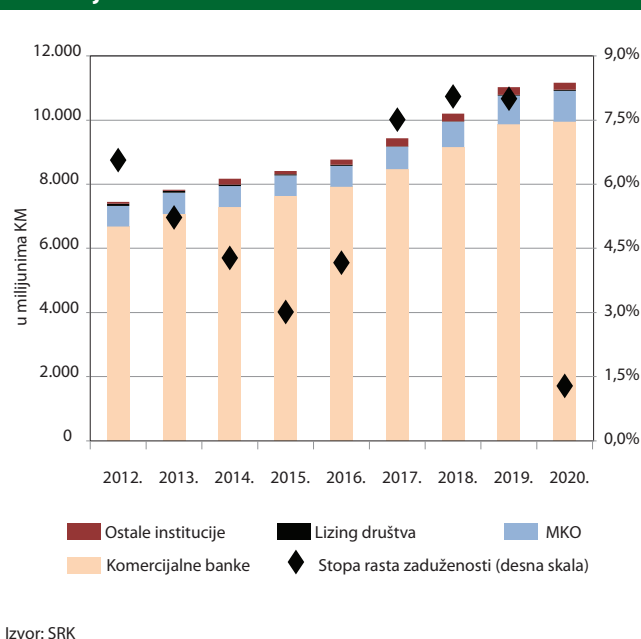
Negativne posljedice pandemije koronavirusa odrazile su se i na sektor kućanstava. Smanjenje ekonomske aktivnosti te nepovoljna kretanja na tržištu rada koja su doprinijela padu potrošnje uz pojačan rizik od pada raspoloživog dohotka, dodatno su povećala neizvjesnosti kod sektora kućanstva i njihovu spremnost za potrošnju i zaduživanje. Iako u 2020. godini nije evidentirano pogoršanje kvalitete kreditnog portfelja u segmentu stanovništva, te se na razini sektora bilježi pad nekvalitetnih kredita, treba imati u vidu da je ovakav trend u značajnoj mjeri rezultat otpisa nekvalitetnih potraživanja, kao i to da su moratoriji koji su uvedeni na otplatu kredita klijentima pogođenim pandemijom COVID-19 tijekom 2020. godine doprinijeli sprečavanju rasta nekvalitetnih kredita, koji se očekuje po prestanku važenja privremenih mjera agencija za bankarstvo. Višegodišnji trend pada kamatnih stopa na kredite stanovništvu u 2020. godini je zaustavljen, a značajnije promjene u kamatnim stopama nisu evidentirane u prvom tromjesečju 2021. godine. Iako su ukupni depoziti stanovništva i dalje u porastu, u 2020. godini je zaustavljen višegodišnji trend rasta dugoročnih oročenih depozita stanovništva, a pad oročenih depozita, kako do jedne tako i preko jedne godine, nastavljen je i u 2021. godini. Za razliku od aktivnih, pasivne kamatne stope nastavile su se snižavati i u 2020. godini.

Uslijed šoka izazvanog pandemijom koronavirusa na razinu ekonomske aktivnosti u zemlji, u 2020. godini došlo je do smanjenja potrošnje sektora stanovništva i pogoršanja uvjeta na tržištu rada te je posljedično zabilježeno i usporavanje rasta zaduženosti ovog sektora u odnosu na prethodne godine. Ukupna zaduženost stanovništva na kraju 2020. godine, prema podacima iz SRK, iznosila je 11,17 milijardi KM i u odnosu na kraj prethodne godine porasla je za skromnih 1,3%². Blagi rast zaduženosti stanovništva evidentan je kako kod komercijalnih banaka tako i kod drugih financijskih institucija. Stopa zaduženosti stanovništva kod komercijalnih banaka je neznatno povećana (0,8%) u odnosu na kraj prethodne godine, ali su komercijalne banke i dalje ostale glavni kreditori sektora stanovništva. Zaduzenost kod ovih financijskih institucija

² U 2019. godini je zabilježen rast ukupne zaduženosti kućanstava od 8,0 %, a u 2018. godini rast od 8,1%.

u ukupnoj zaduženosti sudjeluje sa 89,2%, što i dalje daje najveći doprinos rastu ukupne zaduženosti stanovništva. Zaduzenost kućanstava kod mikrokreditnih organizacija je također porasla, te je prema podacima iz SRK u odnosu na kraj 2019. godine veća za 7,9%. Petogodišnji trend rasta zaduzenosti kod mikrokreditnih organizacija ukazuje na to da i dalje postoji značajan broj kućanstava koja nisu u mogućnosti da ispune uvjete za odobravanje kredita u komercijalnim bankama, već su prinuđena da se zadužuju po znatno nepovoljnijim uvjetima i daleko višim kamatnim stopama kod mikrokreditnih organizacija³, koje imaju fleksibilnije politike odobravanja kredita. Zaduzenost kućanstava prema lizing kompanijama u 2020. godini je također nešto viša, međutim ove institucije u ukupnoj zaduzenosti kućanstava imaju zanemarivo mali udio, svega 0,29% (grafikon 3.1).

Grafikon 3.1: Zaduzenost stanovništva prema financijskim institucijama

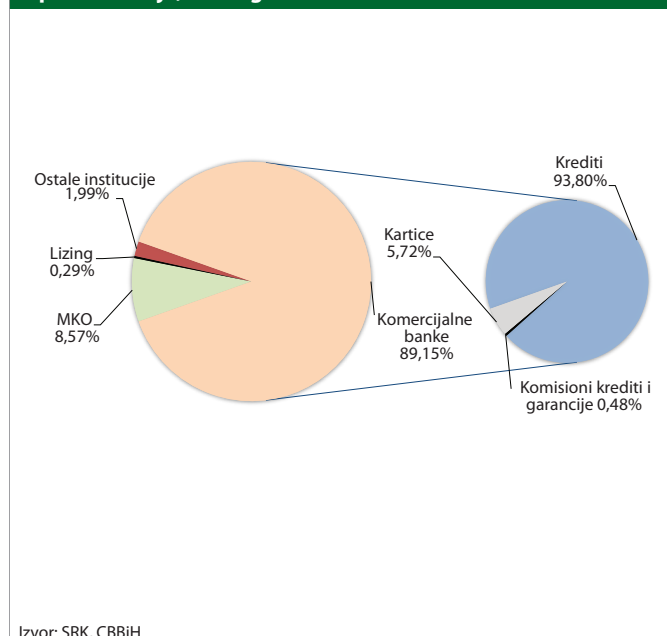

Struktura zaduzenosti stanovništva u komercijalnim bankama prema tipu zaduzenja u proteklom razdoblju nije se značajnije mijenjala. Kao i prethodnih godina i u 2020. godini najveći dio zaduzenosti stanovništva se odnosi na zaduzenost po kreditima u komercijalnim bankama, koja je u 2020. godini zabilježila rast od 1,1% u odnosu na prethodnu godinu. Za razliku od prethodne godine, kod ostalih tipova potraživanja je tijekom 2020. zabilježeno blago smanjenje zaduzenosti koje nije utjecalo na strukturu ukupne zaduzenosti. Udio zaduzenosti po klasičnim kreditima u ukupnoj zaduzenosti stanovništva u

³ Prosječna ponderirana efektivna kamatna stopa u 2020. godini na kredite kod MKO u FBiH je iznosila 23,98%, dok je prosječna ponderirana efektivna kamatna stopa na kredite kod MKO u RS iznosila 23,55%.

komercijalnim bankama nastavio je da raste i u odnosu na kraj 2019. godine porastao je za 25 baznih bodova, tako da se na njih odnosi čak 93,8% zaduženosti stanovništva u komercijalnim bankama (grafikon 3.2).

Grafikon 3.2: Zaduzenost stanovništva prema institucijama i tipu zaduzenja, 2020. godina

U 2020. godini nastavljen je trend rasta izdanih platnih kartica u BiH. Međutim, evidentirano je smanjenje ukupnog iskorištenog dijela limita po karticama kao i prosječne zaduženosti stanovništva po platnoj kartici.

Iako se, prema podacima iz SRK, broj kartica sa odgođenim plaćanjem smanjio, ukupan broj aktivnih platnih kartica je povećan, usljed povećanja broja debitnih i kreditnih kartica. Odobreni limit raspoloživ za pozajmljivanje po aktivnim karticama je također zabilježio blagi rast, prvenstveno zbog rasta broja izdanih kreditnih kartica, dok je iskorišteni dio limita zabilježio smanjenje vrijednosti po svim tipovima kartica u odnosu na kraj prethodne godine (tablica 3.1) ⁴.

Trend smanjenja prosječne zaduženosti stanovništva po kreditnim karticama nastavljen je i u 2020. godini. Iznos zaduženja po platnoj kartici manji je kod svih tipova kartica, a ukupno zaduženje stanovništva po platnoj kartici manje je za 4,2% u odnosu na kraj 2019. godine. Ovo smanjenje je posljedica smanjenja iskorištenog iznosa po karticama u iznosu od 3,1% u odnosu na prethodnu godinu. Ovakvom trendu zaduženosti stanovništva po kreditnim karticama u velikoj mjeri doprinose visoki troškovi koje sa sobom nosi ovaj vid zaduživanja. Iako je bilo očekivano da će u 2020. godini zbog pandemije COVID-19 doći do porasta zaduženosti po svim tipovima kartica, opredjeljenje stanovništva na smanjenu ili odgođenu potrošnju rezultiralo je smanjenjem ovog vida zaduženja.

Tijekom 2020. godine zabilježen je pad zaduženosti stanovništva po osnovi kredita za opću potrošnju, dok su stambeni krediti i krediti za poslovnu djelatnost zabilježili rast u odnosu na kraj prethodne godine. U strukturi potraživanja od stanovništva prema namjeni, kao i prethodnih godina dominiraju krediti za opću potrošnju, u koje su uključena i potraživanja po svim tipovima kartica (grafikon 3.3). Nakon devet godina uzastopnog rasta, krediti koji su namijenjeni općoj potrošnji su tijekom 2020. godine zabilježili smanjenje svoje vrijednosti za 3,3%. Smanjenje tražnje za ovom vrstom kredita je posljedica smanjene potrošnje sektora stanovništva uzrokovane negativnim učincima pandemije te strahom i pojačanom neizvjesnosti od ekonomskih kretanja kako na domaćem tako i na svjetskom tržištu. Znatno broj kućanstava svoju potrošnju financira uz pomoć ovih kredita, odobrenih prekoračenja po karticama, nenamjenskim ili potrošačkim kreditima, a kreditima za opću potrošnju se jednim dijelom vrši i financiranje stambenih potreba, s obzirom da određeni broj građana nije u mogućnosti da ispunji tražene kriterije banaka za odobravanje stambenog kredita.

Tablica 3.1: Potraživanja od stanovništva, kartice

u KM

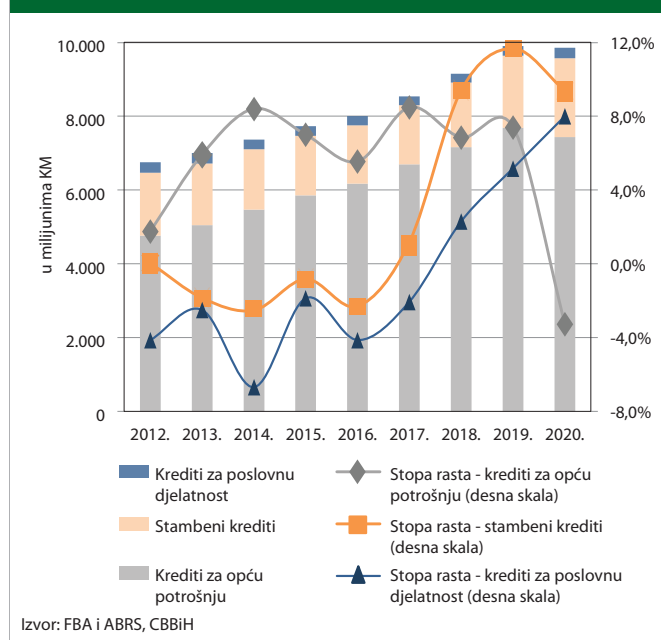
	Broj aktivnih kartica		Odobreni iznos		Iskorišteni iznos		Zaduženje po kartici	
	2020.	Godišnja promjena	2020.	Godišnja promjena	2020.	Godišnja promjena	2020.	Godišnja promjena
Debitne kartice	718.842	1,4%	860.408.567	1,9%	363.008.559	-1,6%	505	-2,9%
Kreditne kartice	261.556	0,8%	357.914.676	-0,8%	169.375.788	-5,3%	648	-6,1%
Kartice sa odgođenim plaćanjem	147.888	-1,7%	160.942.518	-1,5%	36.852.666	-8,3%	249	-8,3%
UKUPNO	1.128.286	0,9%	1.379.265.761	0,8%	569.237.012	-3,1%	505	-4,2%

Izvor: SRK

⁴ Prilikom analize u obzir nisu uzete debitne kartice bez odobrenog iznosa dozvoljenog prekoračenja i po kojima ne postoji zaduženost stanovništva, a koje su banke evidentirale u SRK.

Nakon što je u 2017. godini zaustavljen višegodišnji trend smanjenja zaduženosti stanovništva po osnovi stambenih kredita, krediti za ovu namjenu već četvrtu godinu zaredom bilježe visoke godišnje stope rasta. Stambeni krediti su tijekom 2020. godine zabilježili rast od 9,4% u odnosu na prethodnu godinu, a njihov udio u ukupnim kreditima stanovništvu nastavio je rasti treću godinu zaredom i na kraju promatranog razdoblja iznosio je 21,7%. Zaduzenost stanovništva po osnovi kredita za poslovnu djelatnost je u 2020. godini porasla za 8,0%, međutim njihov skromni udio u ukupnoj zaduzenosti stanovništva se nije značajnije povećao i iznosi 2,8%.

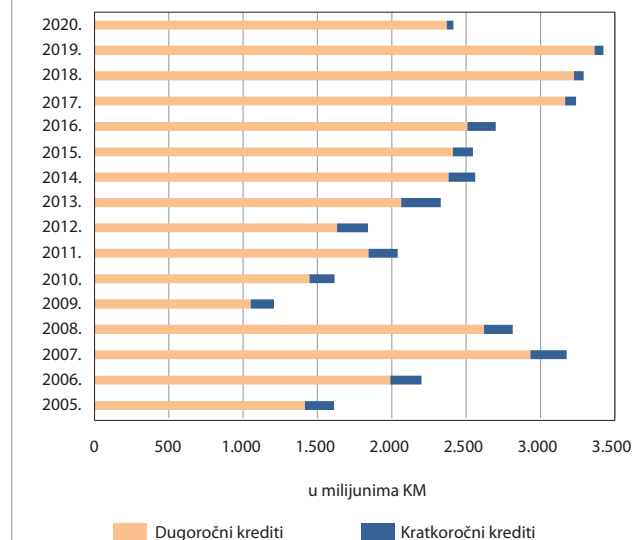
Grafikon 3.3: Krediti stanovništvu po namjeni i kreditni rast

Prema podacima CBBiH, u 2020. godini evidentirano je 2,42 milijarde KM novoodobrenih kredita stanovništvu, što predstavlja znatno smanjenje (29,5%) u odnosu na prethodnu godinu. Pored toga što su nepovoljna kretanja na tržištu rada i neizvjesnost u pogledu daljnjeg razvoja situacije vezano za koronavirus doveli do znatnog smanjenja potrošnje i tražnje za kreditima, na slabiju kreditnu aktivnost značajno su utjecale mjere koje su banke provodile u cilju ublažavanja negativnih posljedica pandemije, a koje su se prvenstveno odnosile na odobravanje moratorija na kredite stanovništvu. U ovoj evidenciji se pod novoodobrenim kreditima smatraju i ranije odobreni reprogramirani krediti, kao i odobreni zamjenski krediti, dok se krediti pod moratorijima nisu evidentirali kao novoodobreni krediti. Tako je, prema evidencijama o novoodobrenim kreditima, u odnosu na prethodnu godinu, u 2020. godini sektoru stanovništva odobreno ili reprogramirano preko 1 milijarde KM manje kredita, pri čemu je smanjenje zabilježeno kako u

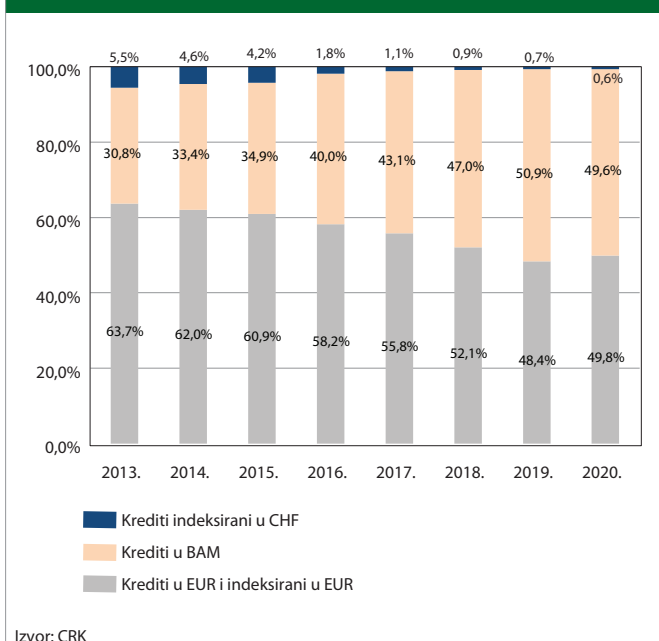
kategoriji dugoročnih tako i u kategoriji kratkoročnih kredita (grafikon 3.4). Realno je očekivati da će posljedice pandemije koronavirusa biti izražene u sektoru stanovništva u kratkom ili eventualno srednjem roku, što bi posljedično moglo dovesti do jačanja financijskih ranjivosti ovog sektora.

Grafikon 3.4: Novoodobreni krediti stanovništvu

U valutnoj strukturi kredita stanovništvu dominiraju krediti sa valutnom klauzulom u euru. Uzimajući u obzir postojeći režim valutnog odbora u BiH i opredjeljenost da se isti zadrži i u narednom razdoblju, ove zaduzenosti ne predstavljaju razlog za zabrinutost zbog izloženosti valutnom riziku. Iako je u 2020. godini zabilježeno blago povećanje udjela kredita u EUR valuti i indeksiranih u EUR, prethodnih godina je primjetan trend značajnog smanjenja udjela kredita indeksiranih u stranoj valuti u ukupnim kreditima stanovništvu, što ovaj rizik dodatno umanjuje. Prema podacima iz SRK, krediti u EUR valuti i krediti sa valutnom klauzulom u EUR, u 2020. godini su rasli po godišnjoj stopi od 4,1%, dok su krediti u KM valuti zabilježili pad od 1,6%. Udio kredita stanovništvu u stranim valutama i sa valutnom klauzulom ima kontinuirani trend pada, a smanjenje udjela ovih kredita u ukupnim kreditima bilo je najizraženije u 2018. godini. Budući da se najveći dio ovih kredita odnosi na kredite indeksirane u EUR valuti, ne može se govoriti o efektivnom ublažavanju valutnog rizika. Zaduzenost stanovništva po kreditima indeksiranim u CHF se smanjila sa 5,5%, koliko je iznosila u 2013. godini na zanemarivi udio (0,6%) u ukupnim kreditima stanovništvu na kraju 2020. godine (grafikon 3.5).

Grafikon 3.5: Valutna struktura kredita stanovništvu

U 2020. godini zabilježen je pad kratkoročnih i dugoročnih kredita stanovništvu po svim kategorijama ročnosti, izuzev u kategoriji dugoročnih kredita odobrenih na razdoblje duže od deset godina. Preostala zaduženost po kreditima do jedne godine manja je za 18,9% u odnosu na kraj prethodne godine. Kratkoročni i dugoročni krediti stanovništvu u domaćoj valuti do pet godina ročnosti zabilježili su znatan pad u odnosu na prethodnu godinu naspram dugoročnih kredita ugovorene ročnosti preko pet i deset godina koji su zabilježili rast. Ovakva kretanja su očekivana ako se imaju u vidu ranije navedeni trendovi u 2020. godini: manji iznos novih zaduženja po osnovi kredita za opću potrošnju, moratoriji i reprogrami na ranije ugovorene kredite te rast zaduženja po osnovi stambenih kredita koji se u pravilu odobravaju na duže rokove dospijeca. U konačnici, evidentan je blagi rast kreditne zaduženosti stanovništva u odnosu na prethodnu godinu (1,1%), pri čemu je zabilježen pad kredita stanovništvu u domaćoj valuti od 1,6% te rast

kredita odobrenih ili indeksiranih u EUR od 4,1% u odnosu na 2019. godinu (tablica 3.2).

Usprkos posljedicama pandemije koronavirusa, kreditni rizik se tijekom 2020. godine nije materijalizirao. Prvenstveno zahvaljujući aktivnostima koje su banke poduzimale, poput računovodstvenog i trajnog otpisa nekvalitetnih kredita i učinkovitijeg upravljanja kreditnim rizikom, razina nekvalitetnih kredita je smanjena za 79 baznih bodova i na kraju 2020. godine je iznosila 5,8% (grafikon 3.6). Također, do pogoršanja kvalitete kreditnog portfelja na razini sektora nije došlo zahvaljujući i privremenim mjerama agencija za bankarstvo, prvenstveno moratorija na kredite kućanstvima koja su izravno pogođena posljedicama pandemije i nisu bila sposobna nastaviti uredno servisirati svoj dug.

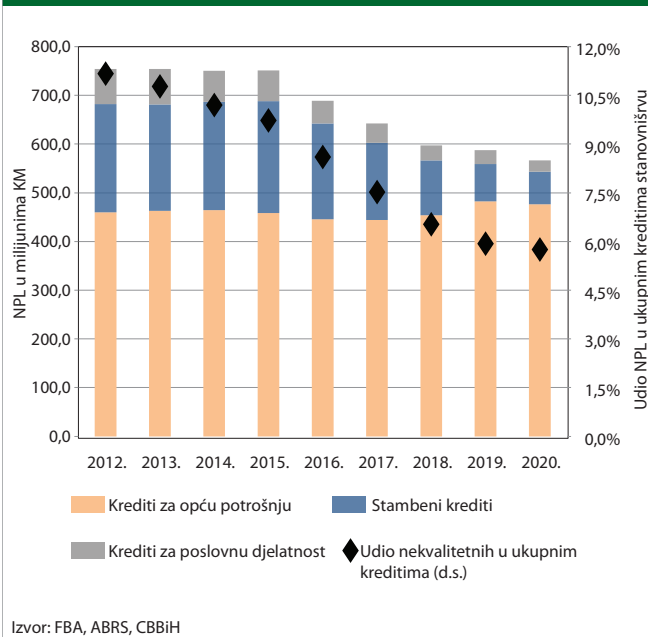
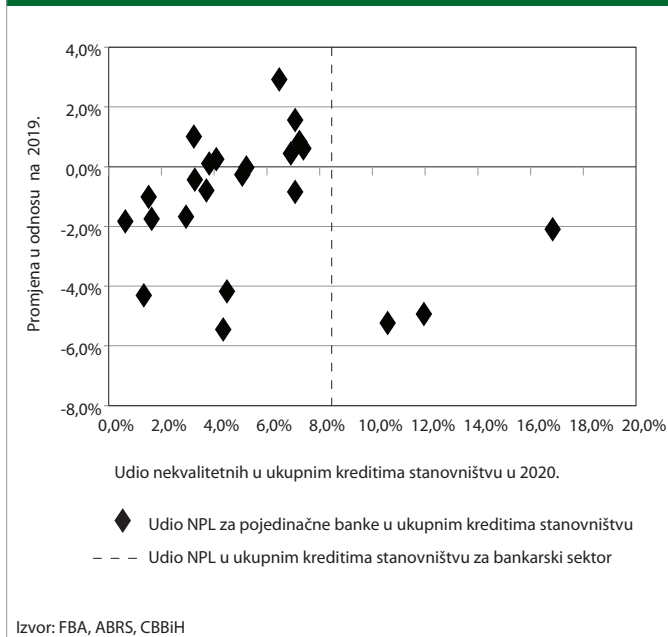
Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu u 2020. godini smanjen je u svim kategorijama kredita po namjeni. Najveće smanjenje razine nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u iznosu od 1,7% zabilježeno je u kategoriji kredita za obavljanje poslovne djelatnosti sektora kućanstva, dok su stambeni krediti i krediti za opću potrošnju smanjili svoj udio za 1,0% i za 0,6% respektivno. Promatrajući kvalitetu kreditnog portfelja prema namjeni kredita, za razliku od prethodnih godina kada je najveće smanjenje nekvalitetnih kredita, kako u apsolutnom tako i u relativnom iznosu, zabilježeno u kategoriji stambenih kredita, u 2020. godini najveće smanjenje nekvalitetnih kredita je zabilježeno u kategoriji kredita za opću potrošnju. Tako su nekvalitetni krediti za opću potrošnju na kraju 2020. godine bili manji za 64 milijuna KM ili za 11,9% u odnosu na kraj prethodne godine. Nekvalitetni krediti za stambenu izgradnju su nastavili trend pada i u promatranom razdoblju su manji za 13,8 milijuna KM ili 17,0%, dok su nekvalitetni krediti za obavljanje poslovne djelatnosti smanjeni za 2,8 milijuna KM ili 10,7%.

Tablica 3.2: Krediti stanovništvu, ročna i valutna struktura

u KM

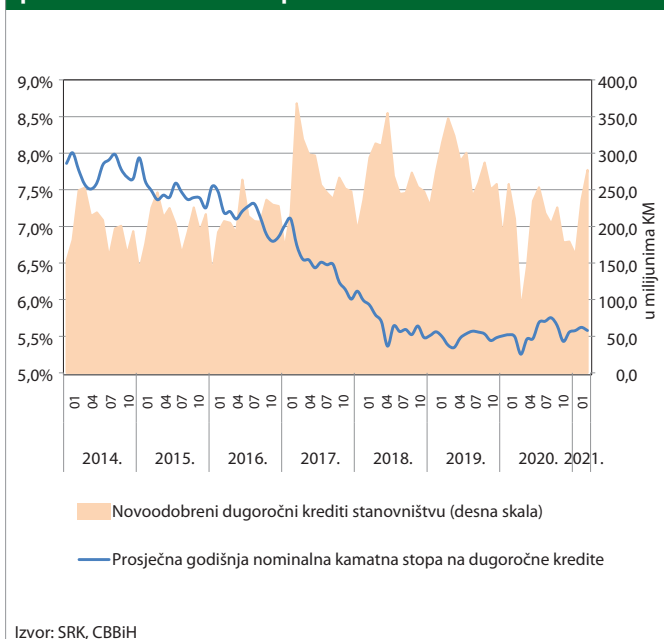
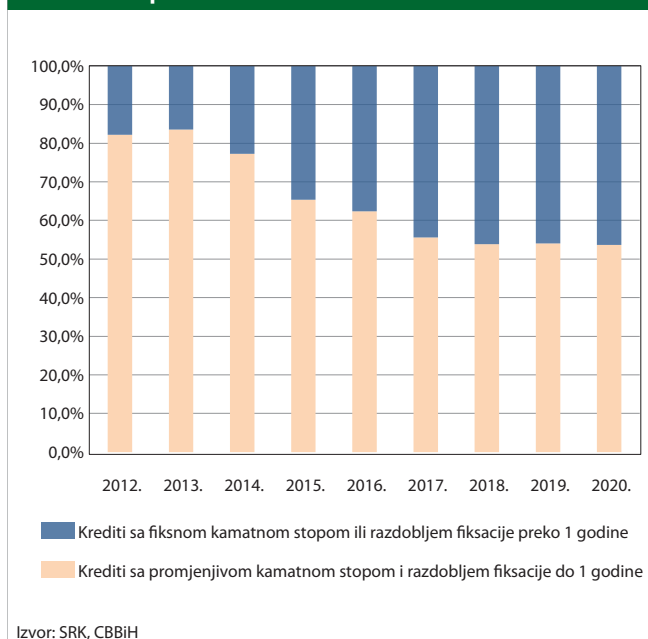
Ostatak duga i dospjela nenaplaćena glavnica, u tisućama KM								
Ročnost / Valuta	BAM		Kreditni u stranoj valuti i krediti s valutnom klauzulom				UKUPNO	
			EUR		CHF			
	2020.	Godišnja promjena	2020.	Godišnja promjena	2020.	Godišnja promjena	2020.	Godišnja promjena
do 1 godine	57.425	-21,0%	4.929	17,3%	0	0,0%	62.354	-18,9%
1 - 3 godine	200.754	-34,0%	55.758	-9,5%	3.311	-23,6%	259.824	-29,8%
3 - 5 godina	511.555	-32,7%	96.192	-40,1%	25.971	-4,3%	633.718	-33,1%
5 - 10 godina	1.847.674	5,6%	1.030.635	-39,3%	19.039	-18,9%	2.897.348	-16,5%
preko 10 godina	2.012.317	10,6%	3.465.839	36,2%	5.212	-23,2%	5.483.369	25,5%
UKUPNO	4.629.726	-1,6%	4.653.353	4,1%	53.534	-13,3%	9.336.613	1,1%

Izvor: SRK

Grafikon 3.6: Nekvalitetni krediti u sektoru stanovništva po namjeni**Grafikon 3.7: Nekvalitetni u ukupnim kreditima stanovništvu, po bankama**

Promatrajući kvalitetu kreditnog portfelja u segmentu stanovništva po pojedinačnim bankama, evidentno je da se udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništva u 2020. godini smanjio kod većine banaka u sektoru, uključujući i banke sa najvećom koncentracijom nekvalitetnih kredita (grafikon 3.7). Međutim, tijekom 2020. godine došlo je do porasta nekvalitetnih kredita u apsolutnom iznosu u kategoriji kredita opće potrošnje kod šest banaka kod kojih se povećao i njihov udio u ukupnim kreditima. Ovo bi mogao biti pokazatelj da su banke u proteklom godinama odobravale nenamjenske i zamjenske kredite uz blaže kriterije, što je omogućilo kućanstvima da se u velikoj mjeri zadužuju te da je prekomjerno zaduživanje jednog dijela kućanstava bilo neodrživo sa aspekta prihoda koje ostvaruju. Negativni učinci pandemije koronavirusa dodatno povećavaju rizik od nemogućnosti servisiranja preuzetih obveza stanovništva te je u narednom razdoblju moguće očekivati pogoršanje kvalitete portfelja kredita sektora kućanstva.

U uvjetima i dalje niskih kamatnih stopa na međunarodnim financijskim tržištima i pored povećanih neizvjesnosti, kamatne stope na kredite stanovništvu nisu zabilježile veće promjene u 2020. godini. Prosječna nominalna kamatna stopa na dugoročne kredite u 2020. godini je iznosila 5,56% i viša je za 8 baznih bodova u odnosu na prethodnu godinu. Višegodišnji trend smanjenja kamatnih stopa je očigledno zaustavljen, a njihovo zadržavanje na niskim razinama unatoč jačanju rizika koji su posljedica pandemije, može ukazivati da su kamatne stope na domaćem tržištu dosegle minimalne vrijednosti. Povoljniji uvjeti zaduživanja stanovništva u prethodnih nekoliko godina jednim dijelom su dali doprinos rastu tražnje za kreditima koja je usljed negativnih učinaka pandemije koronavirusa u 2020. godini, značajno smanjena. Tijekom prva tri mjeseca 2021. prosječna ponderirana kamatna stopa na dugoročne kredite se nije značajnije promijenila i ostala je na razini prosječne ponderirane kamatne stope zabilježene tijekom 2020. godine (grafikon 3.8).

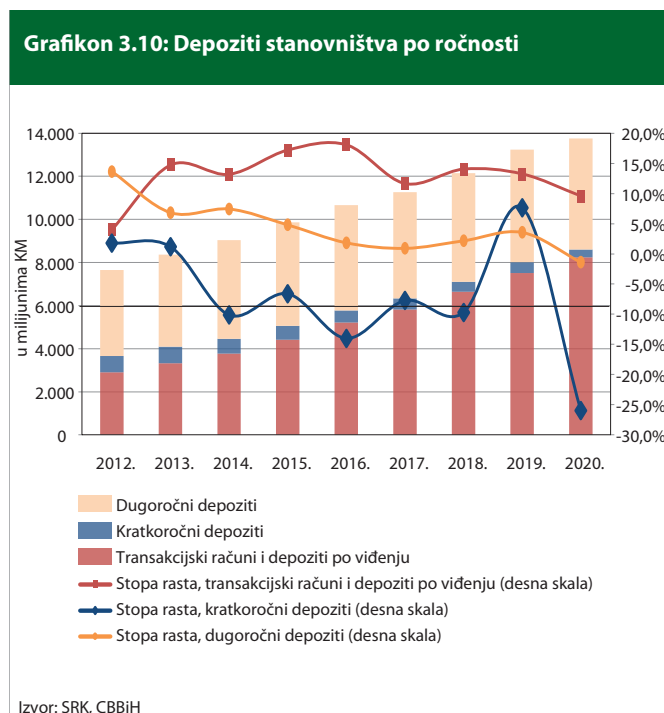
Grafikon 3.8: Novoodobreni dugoročni krediti i prosječne ponderirane kamatne stope**Grafikon 3.9: Novoodobreni krediti prema razdoblju fiksacije kamatne stope**

Iako se do kraja godine ne očekuje značajniji rast kamatnih stopa, kako u eurozoni tako i u BiH, izloženost kućanstava riziku promjene kamatnih stopa se ne smije potcijeniti, posebice ako se uzme u obzir da u ukupnim kreditima stanovništvu prevladavaju krediti odobreni sa varijabilnom kamatnom stopom ili s razdobljem fiksacije kamatne stope do jedne godine. Međutim, s obzirom na povećanje neizvjesnosti vezano za pitanje rasta raspoloživog dohotka stanovništva i zaposlenosti, čak i potencijalni blaži rast kamatnih stopa bi za jedan dio kućanstava predstavljao značajno opterećenje i dodatno bi otežao otplatu kreditnih obveza. Kamatni rizik se u bankarskom sektoru BiH posljednjih godina djelomično ublažavao povećanim obujmom kreditiranja uz fiksnu kamatnu stopu ili produžavanjem razdoblja fiksacije kamatne stope. Također, prilikom reprogramiranja ranije odobrenih kredita, često se zaključuju ugovori sa povoljnijim uvjetima po klijenta, među kojima je i fiksiranje kamatne stope koja je do tada bila promjenjiva. Udio kredita sa varijabilnom kamatnom stopom ili razdobljem fiksacije do jedne godine u novoodobrenim kreditima stanovništvu, smanjivao se od 2014. godine, usporedo sa padom prosječnih kamatnih stopa na novoodobrene kredite. Ovi krediti su na kraju 2020. godini činili 53,7% ukupnih novoodobrenih kredita stanovništvu, što je za 39 baznih bodova manje u odnosu na kraj 2019. godine (grafikon 3.9).

U 2020. godini zabilježeno je smanjenje kratkoročnih i dugoročnih oročenih depozita stanovništva, ali su ukupni depoziti stanovništva nastavili svoj trend rasta usljed povećanja sredstava na transakcijskim računima i rasta depozita po viđenju. Prema podacima CBBiH, depoziti stanovništva su na kraju godine iznosili 13,76 milijardi KM, što je za 3,9% više u odnosu na iznos depozita stanovništva na kraju 2019. godine. Najveći doprinos rastu ukupnih depozita stanovništva, kako u apsolutnom tako i u relativnom iznosu, daje rast sredstava na transakcijskim računima, koja su zabilježila porast od 13,4%, kao i rast depozita po viđenju, koji su rasli po stopi od 5,2%. Depoziti oročeni na razdoblje do jedne godine, koji su u ranijim godinama iskazivali trend pada sa izuzetkom 2019. godine, u 2020. godini su doživjeli značajan pad od 26,0%. S druge strane, prekinut je desetogodišnji trend rasta dugoročnih depozita koji su u 2020. godini zabilježili smanjenje od 1,4% u odnosu na 2019. godinu (grafikon 3.10). Usljed neizvjesnosti i povećanih rizika izazvanih pandemijom koronavirusa u ožujku 2020. godine, kada je znatan broj građana ostao bez jednog dijela ili cjelokupnih primanja, došlo je do povlačenja sredstava iz banaka i smanjenja ukupnih depozita stanovništva za 2,3% u odnosu na prethodni mjesec. Međutim, već u travnju su iznosi na transakcijskim računima i depoziti po viđenju počeli rasti, a sredstva na transakcijskim računima su već na kraju svibnja skoro pa dostigla stanje sa kraja veljače 2020. S druge strane, razina kratkoročnih te posebno dugoročnih depozita stanovništva se nastavila smanjivati u travnju i svibnju 2020. godine. Kućanstva su usljed neizvjesnosti zbog povećanja potencijalnih rizika u pogledu razvoja

situacije sa pandemijom nisu odlučivala na zaključivanje novih depozitnih ugovora ili više nisu bila u prilici da štede zbog pada svojih prihoda, tako da su dospjela oročena sredstva jednim dijelom držala kao depozite po viđenju ili su ih preusmjeravala u potrošnju.

Prema podatcima Agencije za osiguranje depozita BiH za 2020. godinu u kategorijama depozita koji premašuju iznos osiguranog štednog uloga od 50 tisuća KM bilježi se znatno veći rast u odnosu na kategoriju depozita do 50.000 KM. Depoziti u kategoriji preko 50 tisuća KM su u promatranom razdoblju ostvarili rast u odnosu na 2019. godinu kako u pogledu broja zaključenih depozitnih ugovora (4,2%) tako i prema iznosu oročenja (5,0%). S druge strane, iako u pogledu broja zaključenih depozitnih ugovora kategorija depozita do 50 tisuća KM bilježi znatan pad, vrijednost ovih depozita je povećana za 2,6% u odnosu na prethodnu godinu. Ako se u obzir uzme i činjenica da se od ukupnog broja depozitnih računa svega 2,2% odnosi na depozite preko 50 tisuća KM, te da među depozitnim računima do 50 tisuća KM, u koje su uključeni i svi tekući računi stanovništva, preovladavaju depozitni računi sa manjim iznosima sredstava⁵, može se zaključiti da se štednja stanovništva povećala u promatranom razdoblju. Međutim, samo manji dio stanovništva ima mogućnost za štednju, a posebno za štednju značajnijeg iznosa sredstava.

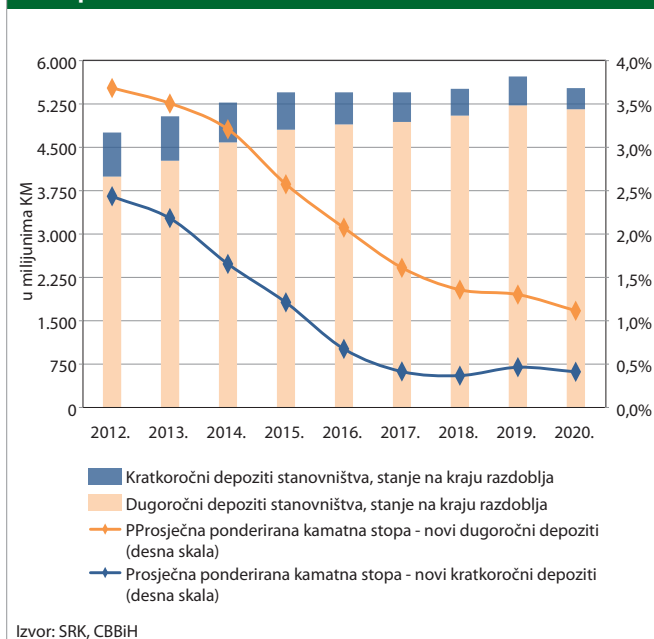

⁵ Prosječni iznos sredstava na depozitnim računima u kategoriji depozita do 50 tisuća KM na kraju 2020. godine je iznosio 2.867 KM.

Depoziti stanovništva su nastavili iste trendove i u prva četiri mjeseca 2021. godine i krajem travnja su zabilježili rast od 3,7% u odnosu na kraj 2020. godine. Rast ukupnih depozita je prevashodno posljedica rasta depozita na transakcijskim računima i depozita po viđenju naspram kratkoročnih i dugoročnih depozita koji su nastavili trend pada.

Pasivne kamatne stope su nastavile padati i u 2020. godini. Prosječna ponderirana kamatna stopa na depozite stanovništva sa dogovorenim dospeljećem (oročeni depoziti) u 2020. godini je iznosila 0,98% i za 19 baznih bodova je niža u odnosu na prethodnu godinu, dok su prosječne ponderirane kamatne stope na dugoročne i kratkoročne depozite stanovništva niže za 19, odnosno za 5 baznih bodova. Prosječne ponderirane kamatne stope nastavile su značajnije padati od siječnja 2020. godine do prosinca kada su zabilježile blagi rast iznad godišnjeg prosjeka (grafikon 3.11).

Grafikon 3.11: Oročeni depoziti stanovništva i kamatne stope na depozite

4. Poduzeća

Ukupna zaduženost sektora nefinancijskih poduzeća prema domaćim finansijskim posrednicima u 2020. godini je ostala na približno istoj razini zaduženosti iz prethodne godine. Kreditna aktivnost je bila nešto slabija u odnosu na prethodnu godinu. U financiranju svojih poslovnih aktivnosti sektor poduzeća se, kao i prethodnih godina najviše oslanjao na kreditnu podršku banaka. Prosječne kamatne stope na kredite zadržale su se na niskim razinama, što je omogućavalo zaduženje poduzeća

po relativno povoljnim uvjetima. Nastavljeno je smanjenje nekvalitetnih kredita u sektoru nefinancijskih poduzeća pod utjecajem početka primjene novih regulatornih propisa te mjera koje su banke poduzimale prema klijentima u cilju ublažavanja negativnih učinaka pandemije. Valutni rizik i dalje ne predstavlja značajniji izvor rizika, dok je kamatni rizik blago povećan. Porast rizika u sektoru nefinancijskih poduzeća je moguć nakon isteka privremenih mjera koje su donijele vlade i regulatori u cilju ublažavanja negativnih ekonomskih posljedica pandemije.

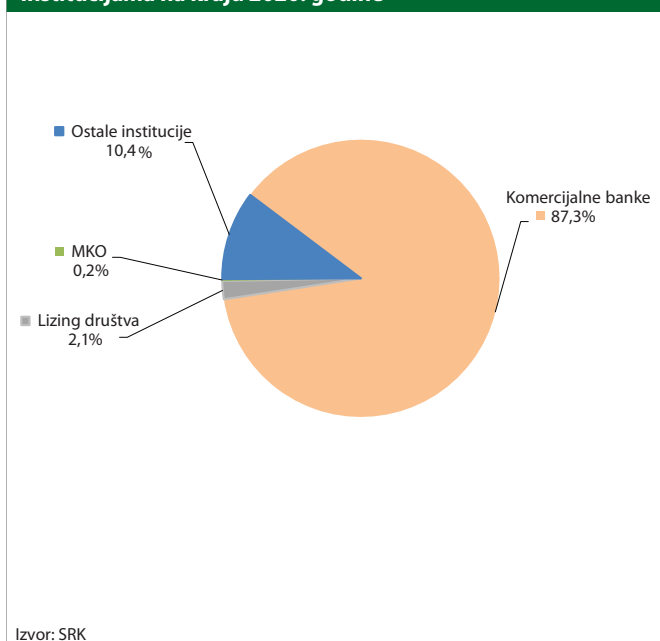
Obujam vanjskotrgovinske razmjene u 2020. godini zabilježio je smanjenje usljed pada vrijednosti uvoza, kao i vrijednosti izvoza, zbog usporavanja svjetske ekonomije izazvanog pandemijom Covid-19. Ukupna vrijednost izvoza u 2020. godini je iznosila 10,52 milijarde KM, što predstavlja smanjenje za 977,3 milijuna KM u odnosu na prethodnu godinu, odnosno pad od 8,5%. Najznačajniji izvozni proizvodi i dalje su Bazni metali, odnosno Željezo i čelik i proizvodi od željeza i čelika i Aluminij i proizvodi od aluminija. Međutim, izvoz ovih proizvoda je zabilježio izraženiji pad u odnosu na prethodnu godinu od 17,1%. Vrijednost izvoza željeza i čelika je smanjena za 20,3%, zbog smanjenja tražnje na svjetskom tržištu, koja se počela oporavljati u trećem tromjesečju 2020. godine, što je izazvalo i skok u cijenama krajem 2020. godine i u 2021. godini. Izvoz proizvoda od čelika i željezne rude je također zabilježio pad od 7,3%. Padu izvoza ove grupe proizvoda najviše je doprinio pad izvoza aluminija i proizvoda od aluminija od 33,1%. Iz grupe najznačajnijih izvoznih proizvoda, proizvodi mineralnog podrijetla su, kao i prethodne godine, zabilježili najveći pad izvoza u 2020. godini (18,7%). Rafinerija nafte Bosanski Brod je u procesu remonta i plinifikacije i tijekom cijele 2020. godine, što je negativno utjecalo na proizvodnju i izvoz naftnih derivata, koji je smanjen za 57,5%. Također, izvoz električne energije je smanjen za 13,5% u odnosu na prethodnu godinu.

Ostvarena vrijednost robnog uvoza u 2020. godini iznosila je 16,9 milijardi KM i u odnosu na prethodnu godinu manja je za 2,6 milijardi KM ili za 13,4%. Pad uvoza je rezultat smanjenja obujma vanjskotrgovinske razmjene usljed restrikcija uvedenih s ciljem sprečavanja širenja pandemije koronavirusa, zatvaranja granica i otkazivanja ugovora. U svim kategorijama sa najvećom nominalnom vrijednošću uvoza je zabilježen pad uvoza. Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije bilježe najveći pad

vrijednosti uvoza od 39,4% u odnosu na prethodnu godinu, usljed usporavanja gospodarske aktivnosti i pada cijena nafte koji su bili izraženiji u prvoj polovici godine. Uvoz proizvoda Bazni metali, Aluminija i proizvoda od aluminija, Željezo i čelik, Proizvodi od željeza i čelika bilježi smanjenje od 7,2%, dok uvoz strojeva i aparata i električnih uređaja bilježi pad od 8,8%. Veće smanjenje uvoza od smanjenja izvoza je rezultiralo povećanjem pokrivenosti uvoza izvozom, koja je u 2020. godini iznosila 62,3%, a samim time i smanjenjem trgovinskog deficita od 20,0% čija je vrijednost na kraju godine iznosila 6,4 milijarde KM.

U tablici A3 u Statističkom dodatku prikazane su grupe s najvećim udjelom u vanjskotrgovinskoj razmjeni te procijenjeni cjenovni učinci i učinci promjene u obujmu izvezenih i uvezenih roba na vrijednost izvoza i uvoza u najznačajnijim robnim grupama u odnosu na 2019. godinu. Kriza izazvana pandemijom COVID-19 u 2020. godini je imala negativan utjecaj na globalnu ekonomiju, a time i vanjskotrgovinsku razmjenu naše zemlje.

Ukupna zaduženost sektora nefinancijskih poduzeća prema domaćim financijskim posrednicima u 2020. godini je ostala na približno istoj razini zaduženosti iz prethodne godine. Prema podacima iz SRK, ukupna zaduženost pravnih osoba prema svim grupama financijskih posrednika na kraju 2020. godine iznosi 13,5 milijardi KM. Mjereno udjelom u BDP-u, ukupna zaduženost poduzeća prema svim grupama financijskih posrednika iznosi 39,6% BDP-a. Zaduzenost sektora poduzeća na domaćem financijskom tržištu, najvećim dijelom se odnosi na zaduzenost prema bankarskom sektoru, dok je zaduživanje na tržištu kapitala i dalje neznatno. Zaduzenost pravnih osoba u bankarskom sektoru čini 87,3% ukupnog duga prema svim financijskim posrednicima u BiH (grafikon 4.1).

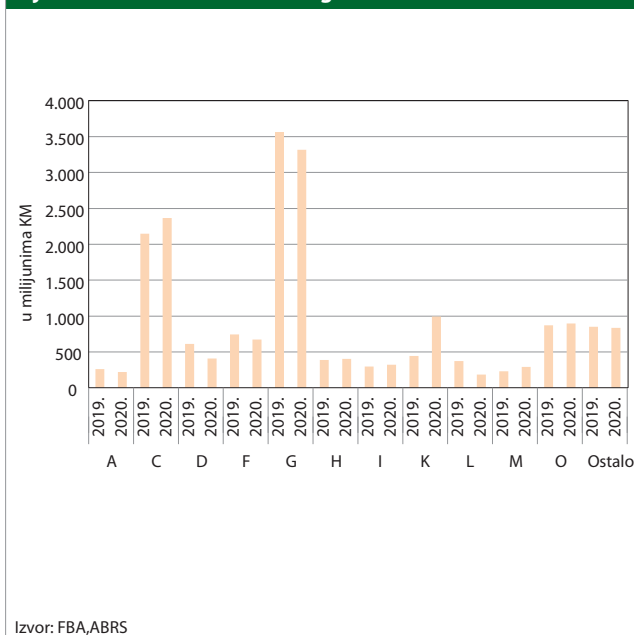
Grafikon 4.1: Zaduženost poduzeća prema financijskim institucijama na kraju 2020. godine

Prema SRK podacima ukupan dug pravnih osoba prema bankama u BiH na kraju 2020. godine iznosi 11,4 milijarde KM ili 33,6% BDP-a. Udio duga pravnih osoba prema mikrokreditnim organizacijama i lizing društvima je i dalje zanemariv u ukupnom dugu, iako dug pravnih osoba prema mikrokreditnim organizacijama u 2020. godini bilježi povećanje od 26,5%, dok je ukupan dug pravnih osoba prema lizing društvima veći za 1,5% u usporedbi sa prethodnom godinom.

U 2020. godini kreditna aktivnost u sektoru nefinancijskih poduzeća nešto je slabija u odnosu na prethodnu godinu. Tijekom 2020. godine sektoru nefinancijskih privatnih poduzeća od strane komercijalnih banaka u BiH odobreno je 3,47 milijardi KM novih kredita, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja smanjenje od 5,1%. Na dinamiku odobravanja novih kredita djelovali su i moratoriji, koji su tretirani kao već postojeći krediti te se nisu evidentirali kao novi ugovori o kreditu. Entitetske agencije za bankarstvo donijele su odluke o privremenim mjerama koje banke, mikrokreditne organizacije i lizing društva primjenjuju za oporavak od negativnih ekonomskih posljedica uzrokovanih pandemijom Covid-19. Mjerama iz ovih odluka se omogućava moratorij na otplatu kredita, kao i prilagođavanje načina i dinamike otplate kredita za klijente koji su pogođeni negativnim ekonomskim učincima pandemije. Vrijedi istaknuti da je, za razliku od prethodne godine, u 2020. godini financiranje većih investicijskih projekata u sektoru nefinancijskih poduzeća kreditima

banaka poraslo, s obzirom da je iznos novoodobrenih dugoročnih plasmana u kategoriji preko jedan milijun eura veći za 8,4%, u odnosu na prethodnu godinu.

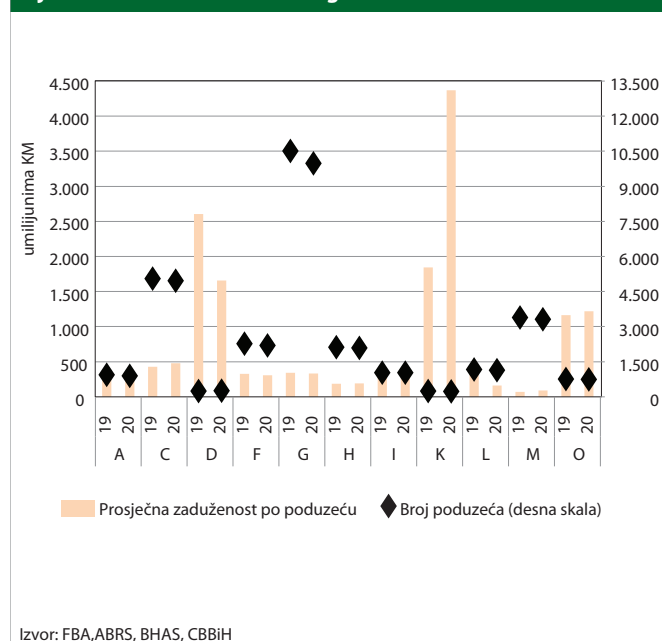
Djelatnosti kojima je bankarski sektor najviše izložen su zabilježile pad bruto dodane vrijednosti, kao posljedica pandemije COVID-19, uz pad zaduženosti. U 2020. godini je zabilježen pad bruto dodane vrijednosti u većini djelatnosti, a najizraženiji je bio u djelatnostima: G (*Trgovina na veliko i malo*), H (*Prijevoz i skladištenje*), I (*Hotelierstvo i ugostiteljstvo*), a zatim djelatnostima: B (*Vađenje ruda i kamena*) i C (*Prerađivačka industrija*). S druge strane, rast bruto dodane vrijednosti tijekom 2020. godine su zabilježile samo Djelatnosti javnog sektora i Stručne, tehničke i pomoćne uslužne djelatnosti. Tradicionalno, izloženost bankarskog sektora u BiH najveća je prema poduzećima iz djelatnosti Trgovina i Prerađivačka industrija i potraživanja bankarskog sektora prema poduzećima iz ove dvije djelatnosti čine 52,0% ukupnih potraživanja. Usljed usporavanja ekonomske aktivnosti zbog pandemije koronavirusa, te negativnog utjecaja na poslovanje poduzeća i pada bruto dodane vrijednosti u ovim djelatnostima, došlo je do smanjenja kreditnog zaduženja poduzeća iz djelatnosti Trgovina za 6,9%. U djelatnosti *Prerađivačka industrija* je, nakon pada zabilježenog u prvoj polovici godine, u trećem tromjesečju, usljed poboljšanja makroekonomskog okruženja i stanja u ovoj industriji, zabilježen rast, te je na kraju godine rast zaduženja poduzeća iz ove djelatnosti iznosio 10,2%. Najveće povećanje kreditne zaduženosti je zabilježeno u *Financijskim djelatnostima* i djelatnosti osiguranja za čak 122,0%. Na ovo povećanje na sustavnoj razini, primarni utjecaj imale su aktivnosti jedne banke koja je značajno povećala kreditnu izloženost prema nerezidentnim bankarskim institucijama. Znatniji rast zaduženja bilježe i poduzeća iz *Stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti* od 25,5%. U djelatnosti *Poslovanje nekretninama* bilježi se pad zaduženja za 50,9%, a u djelatnosti Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija pad od 33,1% (grafikon 4.2).

Grafikon 4.2: Potraživanja od poduzeća prema odabranim djelatnostima u 2019. i 2020. godini**Legenda:**

A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov
C	Prerađivačka industrija
D	Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
F	Građevinarstvo
G	Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala
H	Prevoz i skladištenje
I	Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)
K	Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
L	Poslovanje nekretninama
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti
O	Javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje
OSTALO	
E	Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša
J	Informacije i komunikacije
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
P	Obrazovanje
Q	Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite
R	Umjetnost, zabava i rekreacija
S	Ostale uslužne djelatnosti

Promatrajući prosječnu zaduženost poduzeća, ukupan broj poduzeća bilježi smanjenje, dok je u većini djelatnosti došlo do povećanja prosječne zaduženosti. Usljed ranije spomenutog povećanja izloženosti jedne banke u sustavu nerezidentnim bankarskim institucijama, u djelatnosti K (*Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja*) došlo je do znatnog povećanja prosječne zaduženosti od 137,2 %, uz čak nešto manji broj poduzeća u odnosu na prethodnu godinu. U svim djelatnostima, osim D (*Proizvodnja i opskrba*

električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija) je zabilježen pad broja poduzeća (grafikon 4.3) ⁶.

Grafikon 4.3: Prosječna zaduženost poduzeća po odabranim djelatnostima u 2019. i 2020. godini

U 2020. godini je došlo do smanjenja duga po osnovi kredita sa 8,2 milijarde KM iz 2019. godine na 8,1 milijardu KM, odnosno za 1,0%. Nakon prošlogodišnjeg smanjenja udjela klasičnih kredita sa ugovorenim ročnosti preko 10 godina, u 2020. godini je zabilježeno blago povećanje udjela ovih kredita za 0,36 postotnih bodova. Prema podacima iz SRK, u 2020. godini je došlo do smanjenja duga po osnovi klasičnih kredita poduzećima u kategorijama ročnosti do 1 godine, 1 do 3 godine i 3 do 5 godina, dok je u kategorijama 5 do 10 godina i preko 10 godina došlo do povećanja duga. U sektoru poduzeća, prema ugovorenoj ročnosti, kao i prethodnih godina preovladavaju dugoročni krediti. Krediti sa ugovorenim ročnošću do 1 godine bilježe smanjenje u 2020. godini za 20,3% u odnosu na prethodnu godinu. Krediti sa ugovorenim ročnošću 1 do 3 godine bilježe smanjenje za 7,3% u odnosu na prethodnu godinu, dok krediti ročnosti 3 do 5 godina bilježe smanjenje za 2,9%. Krediti ročnosti 5 do 10 godina su porasli za 5,6%, dok su krediti ročnosti preko 10 godina porasli za 1,3%. Promatrajući strukturu dugoročnih kredita, najveći udio i dalje imaju krediti sa ugovorenim ročnošću od 5 do 10 godina, od 44,0%, što je porast od 2,8 postotnih bodova u odnosu na prethodnu godinu (tablica 4.1).

⁶ Podaci o broju preduzeća su preuzeti od Agencije za statistiku BiH iz Informacije Jedinice Statističkog poslovnog registra 30.06.2020., a odnose se na broj preduzeća na dan 30.06.2020. i 30.06.2019. godine.

Tablica 4.1 : Krediti poduzećima, ročna i valutna struktura ostatka duga

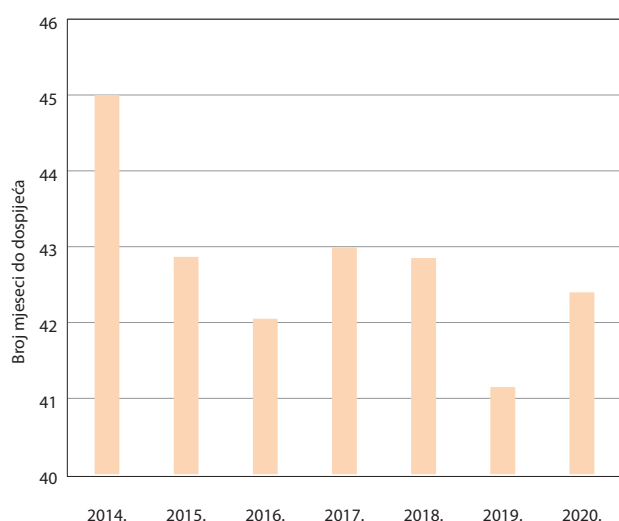
u hiljadama KM

Ostatak duga i dospjela nenaplaćena glavnica						
Ročnost	BAM	Kreditni u stranjoj valuti i krediti s valutnom klauzulom				UKUPNO
		EUR	CHF	USD	KWD	
do 1 godine	409.655	140.748	0	18.873	0	569.275
1 do 3 godine	760.512	468.992	0	33.816	0	1.263.320
3 do 5 godina	758.551	655.289	215	0	402	1.414.458
5 do 10 godina	1.370.031	2.193.687	284	0	439	3.564.442
preko 10 godina	389.353	896.502	151	378	32	1.286.415
UKUPNO	3.688.101	4.355.218	650	53.067	873	8.097.910

Izvor: SRK

Prosječno ponderirano dospelje kredita⁷ u sektoru poduzeća izračunano prema preostaloj ročnosti na kraju 2020. godine iznosi 42,4 mjeseca i u odnosu na prethodnu godinu duže je za 1,3 mjeseca (grafikon 4.4).

Grafikon 4.4: Prosječno dospelje po kreditima

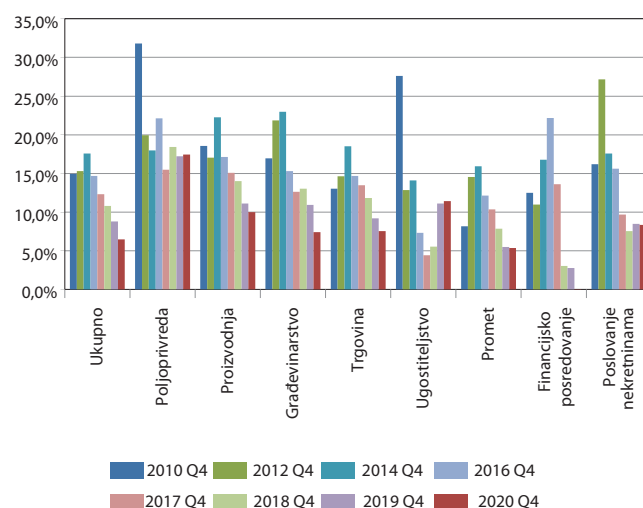
Izvor: SRK, CBBiH

Kreditni rizik sektora poduzeća u 2020. godini je smanjen, iako i dalje postoji relativno visoka razina nekvalitetnih kredita ovog sektora u bilancama pojedinih banaka. Udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u sektoru poduzeća na kraju 2020. godine iznosio je 6,5%, što je za 2,3 postotna boda manje u odnosu na prethodnu godinu. U prethodnim razdobljima poduzimane su aktivnosti u bankama na rješavanju

⁷ Prilikom računanja prosječnog dospelja kredita korišteni su podatci o kreditima na kraju godine koje komercijalne banke izveštavaju u SRK. Prosječno dospelje kredita na kraju svake godine izračunano je kao ponderirani prosjek preostalog dospelja, gdje je kao ponder korišten ostatak duga po svakom pojedinačnom kreditu.

problema nekvalitetnih kredita prodajom dijela portfelja nekvalitetnih kredita kompanijama ovlaštenim za otkup potraživanja, kao i trajnim otpisom nekvalitetnih potraživanja. Primjena regulatornih propisa koji uključuju i računovodstveni otpis bilančne izloženosti dvije godine nakon što je banka knjigovodstveno evidentirala očekivane kreditne gubitke u visini od 100% bruto knjigovodstvene vrijednosti te izloženosti i istu proglasila u potpunosti dospjelom, osim izloženosti po osnovi financijskog lizinga, značajno je utjecala na kontinuirano poboljšanje ovog pokazatelja od početka 2020. godine. Posljedično, kod većine banaka u sustavu zabilježena je niža razina kreditnog rizika koja proizilazi iz poslovanja sa sektorom poduzeća. Promatrajući kvalitetu kreditnog portfelja po djelatnostima, u skoro svim grupama ekonomskih djelatnosti registrirano je smanjenje nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u 2020. godini, izuzev u djelatnostima *Poljoprivreda i Hotelijerstvo i ugostiteljstvo* (grafikon 4.5).

Grafikon 4.5: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima poduzećima, po djelatnostima

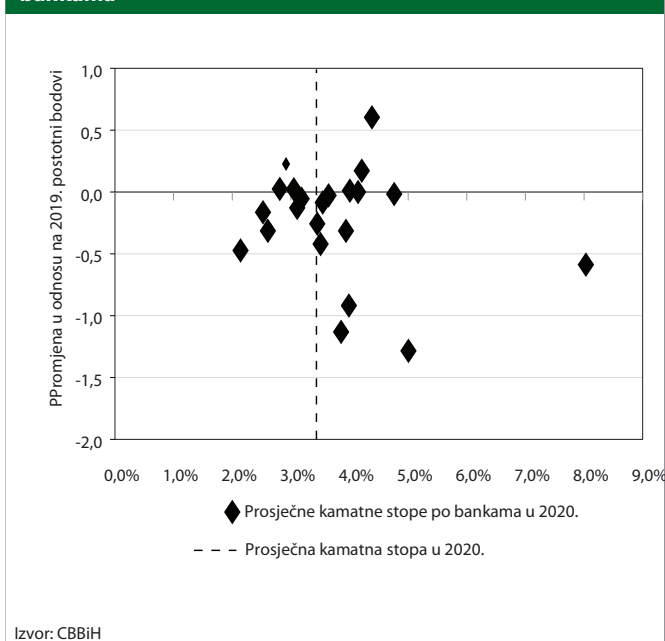

Izvor: FBA i ABRS, CBBiH

U usporedbi sa prethodnom godinom, izloženost sektora poduzeća valutnom riziku nije se značajnije mijenjala. Valutni rizik prema euru u postojećem monetarnom režimu ne predstavlja značajan izvor rizika po poslovanje poduzeća. Dug poduzeća po osnovi klasičnih kredita denominiran ili indeksiran u euro valuti, na kraju 2019. godine iznosi 53,8% od ukupnih potraživanja banaka od sektora poduzeća. U odnosu na prethodnu godinu, njihov udio je smanjen za 1,9 postotnih bodova. Istovremeno, povećan je udio kredita odobrenih u domaćoj valuti za 2,5 postotnih bodova, te je na kraju 2020. godine ostatak duga po osnovi ovih kredita činio 45,5% ukupne zaduženosti sektora poduzeća. Udio duga denominiranog u ostalim valutama iznosi svega 0,7% i bilježi smanjenje od 0,5 postotnih bodova u odnosu na prethodnu godinu. Promatrano po kategorijama ročnosti, u kategoriji ročnosti do 1 godine i od 1 do 3 godine najveći dio duga, kao i prethodne godine denominiran je u KM valuti, dok je u svim ostalim kategorijama ročnosti najveći dio duga denominiran u euru.

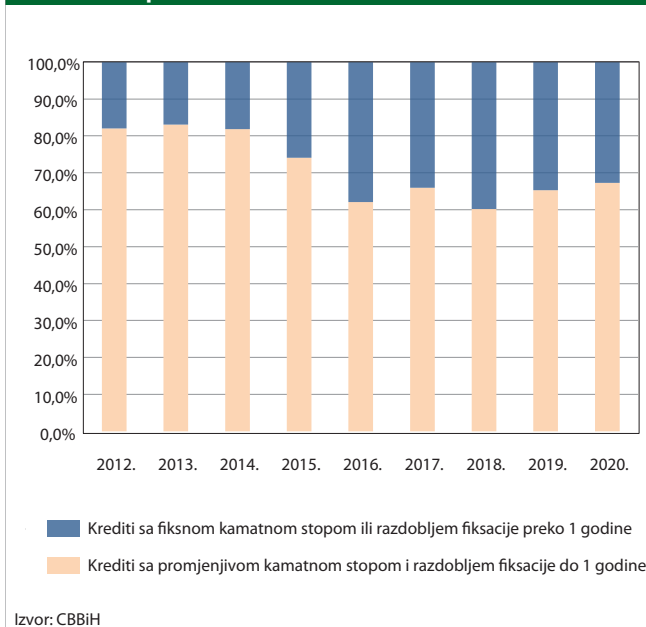
Okruženje niskih kamatnih stopa na novoodobrene kredite u sektoru nefinancijskih poduzeća je okarakteriziralo i 2020. godinu. Prema podacima CBBiH, prosječna kamatna stopa⁸ u sektoru nefinancijskih poduzeća u 2020. godini je iznosila 3,31% i u odnosu na prethodnu godinu niža je za 0,11%. Izuzimajući šest banaka, kod svih ostalih banaka u sustavu, zabilježen je pad prosječne kamatne stope (grafikon 4.6). Prosječna kamatna stopa kretala se u rasponu od 2,14% do 8,03%. U 2020. godini prosječna kamatna stopa na novoodobrene kredite u domaćoj valuti je niža u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 3,07%. Prosječna kamatna stopa na novoodobrene kredite indeksirane u stranoj valuti je također smanjena u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 1,54%. Na niske kamatne stope na domaćem bankarskom tržištu, prvenstveno su utjecali povoljni financijski uvjeti na međunarodnim tržištima i dalje niski troškovi financiranja banaka, kao i konkurencija između banaka na domaćem bankarskom tržištu i visoka razina likvidnosti. Izvjesno je da će banke zadržati politiku niskih aktivnih kamatnih stopa sve dok budu u mogućnosti amortizirati pritisak na neto kamatne marže iz operativnih prihoda, u povoljnim uvjetima zaduživanja na međunarodnim tržištima.

Grafikon 4.6: Kamatne stope na kredite poduzećima, po bankama

Tijekom 2020. godine došlo je do povećanja izloženosti kamatnom riziku sektora poduzeća, usljed nešto intenzivnijeg kreditnog zaduženja uz promjenjivu kamatnu stopu. Od 2018. godine blago raste udio kredita sa promjenjivom kamatnom stopom odnosno inicijalnim razdobljem fiksacije kamatne stope do jedne godine u strukturi novoodobrenih kredita, te je i u 2020. godini bio veći za 2,0% u odnosu na prethodnu godinu, na razini od 67,3% (grafikon 4.7). U slučaju rasta kamatnih stopa, klijenti koji imaju zaključene ugovore sa promjenjivom kamatnom stopom mogu biti izloženi neizravnom kreditnom riziku.

Grafikon 4.7: Novoodobreni krediti prema razdoblju fiksacije kamatne stope

⁸ Zvanične kamatne stope se redovno objavljuju na web stranici CBBiH, a za analitičke potrebe vrši se kalkulacija, odnosno ponderiranje kamatnih stopa obujmom odobrenih kredita iz svih kategorija.

5. Financijski posrednici

Ukupna aktiva financijskih posrednika u 2020. godini, zadržana je na razini iz prethodne godine. Pad vrijednosti imovine evidentan je kod osiguranja i investicijskih fondova, dok su zahvaljujući mjerama regulatora, ostali financijski posrednici uspjeli održati i čak blago povećati vrijednost imovine. Struktura financijskog sektora je nepromijenjena, pri čemu i dalje dominantan udio u ukupnoj aktivnosti financijskih posrednika ima bankarski sektor (tablica 5.1).

Tablica 5.1: Vrijednost imovine financijskih posrednika

Ročnost	2018.		2019.		2020.	
	Vrijednost, milijuni KM	Udio, %	Vrijednost, milijuni KM	Udio, %	Vrijednost, milijuni KM	Udio, %
Banke ¹⁾	29.854,2	88,5	32.508,2	88,7	32.905,0	88,8
Lizing kompanije ¹⁾	297,2	0,9	323,7	0,9	343,8	0,9
Mikrokreditne organizacije ¹⁾	887,5	2,6	991,0	2,7	1.078,8	2,9
Investicijski fondovi ²⁾	887,3	2,6	852,1	2,3	811,1	2,2
Društva za osiguranje i reosiguranje ³⁾	1.818,7	5,4	1.966,9	5,4	1.911,0	5,2
UKUPNO	33.744,8		36.641,9		37.049,7	

Izvor:

1 - FBA i ABRIS

2 - Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS

3 - Entitetske agencije za nadzor osiguravajućih društava, Agencija za osiguranje u BiH, CBBiH

5.1. Bankarski sektor

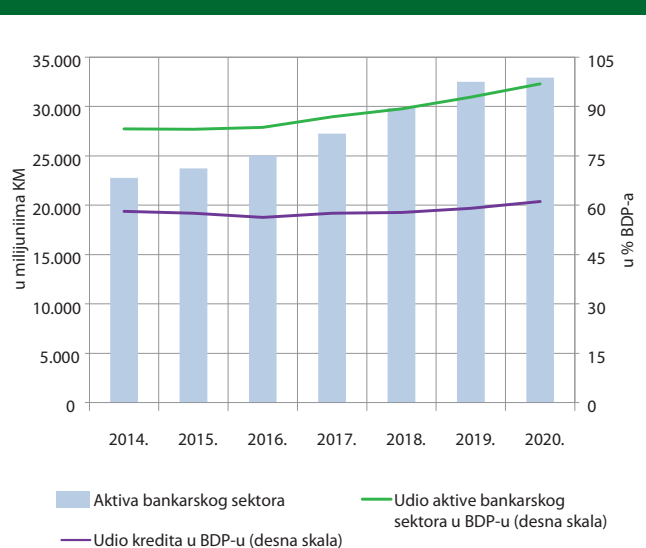
Negativne posljedice pandemije koronavirusa koje su dovele do značajnog pada ekonomske aktivnosti uslijed ograničenog kretanja ljudi, roba i usluga te pojačanih neizvjesnosti i rizika, odrazile su se djelomično i na bankarski sektor BiH. Poduzete mjere za ublažavanje negativnih ekonomskih posljedica od strane entitetskih nadležnih agencija u vidu odobrenih moratorija za otplatu dospjelih obveza te druge posebne poduzete mjere, utjecale su na ublažavanje negativnih posljedica pandemije i na njihovo ograničeno prelijevanje na kreditne institucije. Odsustvo kreditnog rasta u 2020. godini je posljedica smanjena tražnje za kreditima, kao i pooštavanja kreditnih standarda u poslovnim politikama banaka u uvjetima nepovoljnih ekonomskih kretanja. I pored nepovoljnih okolnosti poslovanja u 2020. godini, poboljšani su skoro svi pokazatelji financijskog zdravlja. Bankarski sektor BiH je u promatranom razdoblju bio adekvatno kapitaliziran, poboljšana je kvaliteta aktive te je održana značajna likvidnost. Ipak, uslijed pada ekonomske aktivnosti značajno je smanjena neto dobit u odnosu na prethodne godine. Povećana je izloženost sektoru vlade uslijed povećane kupovine entitetskih vrijednosnih papira. Nastavljen je dinamičan rast depozita domaćih rezidentnih

sektora u okolnostima niskih kamatnih stopa. Nepovoljna ročna struktura izvora financiranja i dalje predstavlja jedan od ključnih rizika po financijsku stabilnost. Dobre kapitalne pozicije banaka i visoke ocjene u segmentu likvidnosti trebale bi omogućiti bankama da budu ključan čimbenik u ublažavanju negativnih posljedica na bh. ekonomiju u narednom razdoblju.

U 2020. godini aktiva bankarskog sektora ostvarila je znatno slabiji rast, u iznosu od 1,2%, u odnosu na prethodnu godinu kada je godišnja stopa rasta aktive iznosila 8,9%. Iako nije

zabilježen kreditni rast, uslijed snažnog pada ekonomske aktivnosti, aktiva bankarskog sektora izražena u postocima BDP-a je na kraju 2020. godine dostigla najveću zabilježenu razinu, od 96,9%, dok je udio kredita u BDP-u na kraju promatranog razdoblja iznosio 61,1% (grafikon 5.1).

Grafikon 5.1: Aktiva i krediti u postocima BDP-a

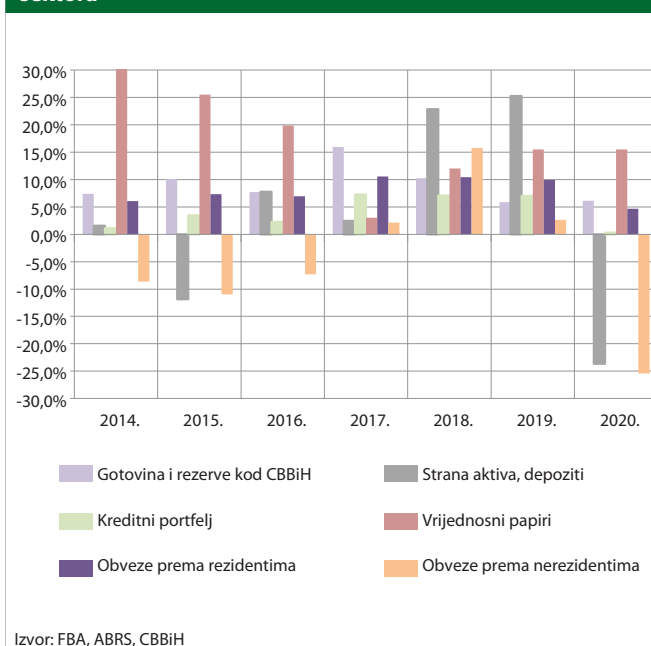

Izvor: FBA, ABRIS, BHAS, CBBiH

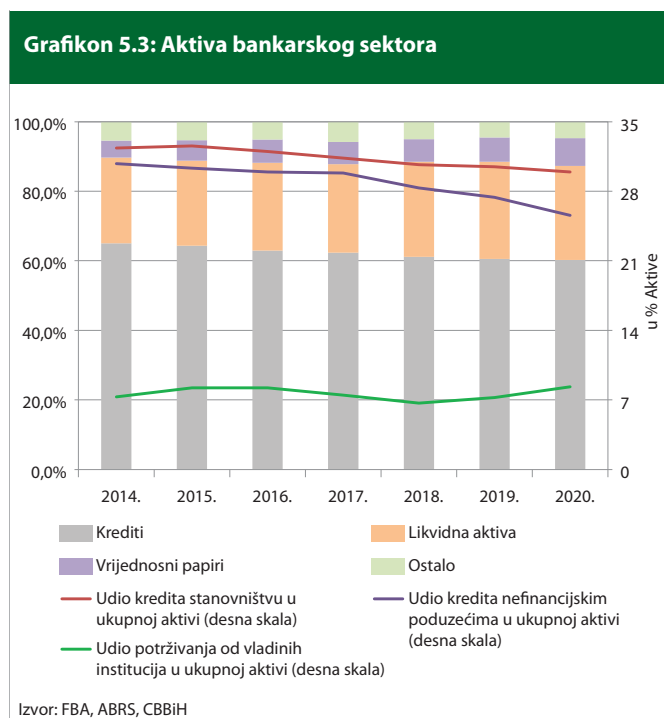
Za razliku od prethodnih godina, u 2020. godini kao ključna kretanja u bilancama banaka mogu se istaknuti snažan pad stranih depozita u aktivni, nepromijenjena vrijednost kreditnog portfelja i značajno smanjenje obveza prema nerezidentima. U prethodne dvije godine banke su, u nastojanju da minimiziraju troškove negativne naknade na višak sredstva iznad obvezne rezerve, jedan dio viška likvidnih sredstava sa računa rezervi kod CBBiH preusmjeravale na račune kod inozemnih banaka, što je dovelo do rasta strane aktive. U 2020. godini zabilježen je znatan pad depozita kod inozemnih banaka, dok je na računima rezervi kod Centralne banke BiH zabilježen rast gotovog novca i novčanih sredstava po stopi od 6,1%. Poslovanje banaka u okolnostima loših makroekonomskih pokazatelja i neizvjesnosti koje nosi pandemija utjecalo je na prilagođavanje poslovnih modela banaka te na pooštavanje kreditnih standarda. CBBiH je provela anketu o kreditnoj aktivnosti banaka krajem 2020. i početkom 2021. godine, čiji je cilj da se stekne uvid u kretanje standarda i uvjeta kreditiranja komercijalnih banaka te sagleda ponuda i potražnja za kreditima u BiH. Rezultati ankete pokazuju da je na strani ponude došlo do pooštavanja uvjeta za kreditiranje, uz istovremeno smanjivanje potražnje stanovništva i poduzeća za kreditima. Glavni razlozi koji utječu na pooštavanje kreditnih uvjeta vezani su za percepciju rizika, a što je posljedica pogoršanih ekonomskih okolnosti vezanih za recesiju. U prvom tromjesečju 2021. godine, uvjeti za kreditiranje stanovništva i poduzeća i dalje su pooštreni, ali s nešto manjim intenzitetom u odnosu na 2020. godinu. Izražena očekivanja u pogledu ponude govore da se ne očekuje skoro ublažavanje kreditnih uvjeta, a u pogledu potražnje očekuje se blagi porast potražnje kredita kod stanovništva i kratkoročnih kredita kod poduzeća. Ovakav razvoj na tržištu je očekivan s obzirom na ekonomske posljedice pandemije uzrokovane koronavirusom, a slični trendovi se zapažaju i u drugim ekonomijama.

Obveze prema rezidentima su, nakon trogodišnjeg dinamičnog rasta, zabilježile manji rast, dok su obveze prema nerezidentima znatno manje nego u prethodnoj godini. Godišnja stopa rasta portfelja vrijednosnih papira ostala je na prošlogodišnjoj razini (15,5%) i u najvećoj mjeri se odnosila na investicije u vrijednosne papire entitetskih vlada (grafikon 5.2).

Grafikon 5.2: Promjene najvažnijih stavki bilance bankarskog sektora

Nakon tri godine dinamičnog rasta kreditne aktivnosti, u 2020. godini zabilježeno je znatno usporavanje kreditnog rasta, pri čemu je iznos plasiranih kredita neznatno veći u odnosu na kraj 2019. godine. Tijekom 2020. godine ukupna aktiva bankarskog sektora je pod utjecajem smanjenog kreditnog rasta i uz rast udjela vrijednosnih papira povećana za 397 milijuna KM ili 1,2% u odnosu na prethodnu godinu, što predstavlja najniži rast aktive u posljednjih osam godina. U promatranom razdoblju banke su zabilježile neznatno povećanje kreditnog portfelja u iznosu od 64 milijuna KM ili 0,3% u odnosu na prethodnu godinu. Iako imaju nizak udio u ukupnoj aktivni od 8,4%, domaći i strani vrijednosni papiri su u 2020. godini ostvarili najveći nominalni i postotni rast od 371 milijun ili 15,5% u ukupnoj aktivni u odnosu na prethodnu godinu (grafikon 5.3).

Udio ukupnih kredita u aktivnosti bankarskog sektora nije se značajnije mijenjao u odnosu na prethodnu godinu i na kraju 2020. godine iznosio je 63,1%, dok je vrijednost ukupnih kredita iznosila 20,7 milijardi KM, što je na razini prošlogodišnjeg iznosa. Od ukupnih kredita u 2020. godini, 9,9 milijardi KM ili 47,5% odnosi se na kredite stanovništvu, 8,4 milijarde KM ili 40,6% na kredite plasirane privatnim nefinancijskim poduzećima, dok se na kredite vladinim institucijama odnosi 882,9 milijuna KM ili 4,3%.

Za razliku od prethodnih godina u kojima je evidentan stabilan kreditni rast, u sektoru nefinancijskih poduzeća, u 2020. godini zabilježeno je smanjenje ukupne vrijednosti plasiranih kredita ovom sektoru za 5,5%.

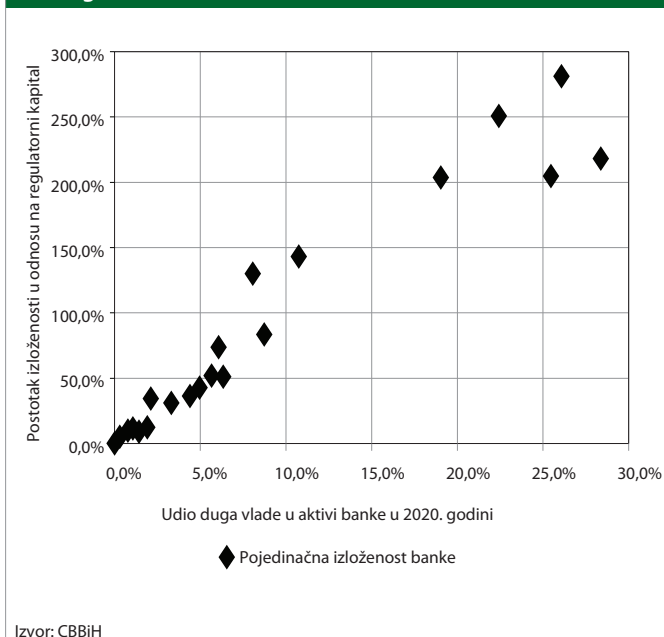
Također, nastavljeno je smanjenje udjela kredita plasiranih nefinancijskim poduzećima u ukupnoj aktivnosti, koje na kraju 2020. godine iznosi 25,6% i niže je za 1,8 postotnih bodova u odnosu na prethodnu godinu. U sektoru stanovništva zabilježena je značajno slabija kreditna aktivnost u odnosu na prethodne godine, na koju su znatno utjecale mjere koje su banke provodile u cilju ublažavanja negativnih posljedica pandemije, a koje su se prvenstveno odnosile na odobravanje moratorija na kredite stanovništvu. Razina ukupnih potraživanja od stanovništva nije se značajnije mijenjala u odnosu na prethodnu godinu. U ovom sektoru je zabilježen pad kredita namijenjenih za opću potrošnju, u koje su uključena i potraživanja po platnim karticama, dok su s druge strane, novoodbreni stambeni krediti nastavili

trend dinamičnog rasta po godišnjoj stopi od 9,4%. Udio kredita stanovništvu u ukupnoj aktivnosti u 2020. godini iznosio je 29,9% i u odnosu na prethodnu godinu smanjen je za 51 bazni bod.

U 2020. godini izloženost bankarskog sektora prema sektoru vlade nastavila se povećavati i još uvijek se nalazi na umjerenom razini. Ukupna izloženost bankarskog sektora prema sektoru vlade na kraju 2020. godine iznosila je 2,89 milijardi KM i veća je za 449 milijuna KM ili za 18,4% u odnosu na prethodnu godinu. Banke su u 2020. godini povećale izloženost prema sektoru vlade najvećim dijelom po osnovi kupovine entitetskih vrijednosnih papira, a zabilježeno je i povećanje kreditnih plasmana vladinim institucijama, te je udio vladinog duga u ukupnoj aktivnosti bankarskog sektora dostigao razinu od 8,4%. Na razini cjelokupnog bankarskog sustava, izloženost ka sektoru vlade na kraju 2020. godine je bila na razini od 77,8% regulatornog kapitala bankarskog sustava⁹. Na grafikonu 5.4 prikazana je pojedinačna izloženost banaka prema svim razinama vlasti u BiH, uključujući i izvanproračunske fondove i fondove socijalne zaštite¹⁰. Na grafikonu možemo uočiti da pojedine banke imaju jako visoku izloženost ka sektoru vlade, relativno blizu maksimalne dozvoljene granice. U okolnostima niskih kamatnih stopa, banke sa skromnim stopama povrata na prosječnu aktivu i kapital, nastoje prilagoditi svoje poslovne modele situaciji na tržištu, te na osnovi povećanog investiranja u sektor vlade pokušavaju osigurati dodatne sigurne zarade. Na ovaj način ostvaruje se veća povezanost bankarskog sektora sa vladinim sektorom. Međutim, iako se rizici fiskalnog sektora BiH trenutno nalaze na niskoj razini, usljed tržišnih neizvjesnosti i smanjenih ekonomskih aktivnosti nastalih kao posljedica pandemije koronavirusa, može se očekivati značajnije jačanje ovih rizika kao i akumuliranje neravnoteža i u vladinom sektoru, što bi moglo povećavati ranjivost ovih banaka s obzirom na značajnu koncentraciju izloženosti tržišnom i kreditnom riziku.

⁹ Prema domaćim propisima, maksimalna dozvoljena izloženosti ka sektoru vlade iznosi do 300% regulatornog kapitala.

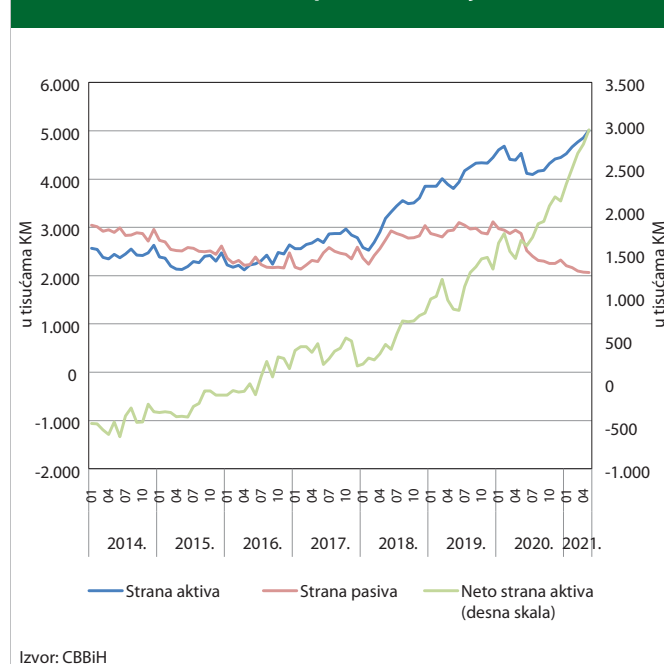
¹⁰ Podatci o pojedinačnim izloženostima banaka preuzeti iz monetarne i financijske statistike CBBiH. U skladu sa metodologijom MMF-a, podatci o entitetskim vrijednosnim papirima uključuju i vrijednosne papire javnih poduzeća.

Grafikon 5.4: Izloženost ka sektoru vlade, po bankama, u 2020. godini

Višegodišnji trend rasta likvidne aktive prekinut je u 2020. godini i likvidna aktiva je na kraju godine iznosila 9,3 milijarde KM ili 2,0% manje u odnosu na prošlu godinu, dok je udio likvidne u ukupnoj aktivi smanjen i iznosi 29,3%. U okviru stavki likvidne aktive najviše su smanjena sredstva na računima depozita kod inozemnih banaka i to za 604 milijuna KM ili 23,7% u odnosu na kraj prethodne godine. Saldo računa rezervi¹¹ zabilježio je povećanje u iznosu od 154,5 milijuna KM ili 2,7%, dok se gotovina u trezorima povećala za 268,8 milijuna KM ili 21,3% u odnosu na prethodnu godinu.

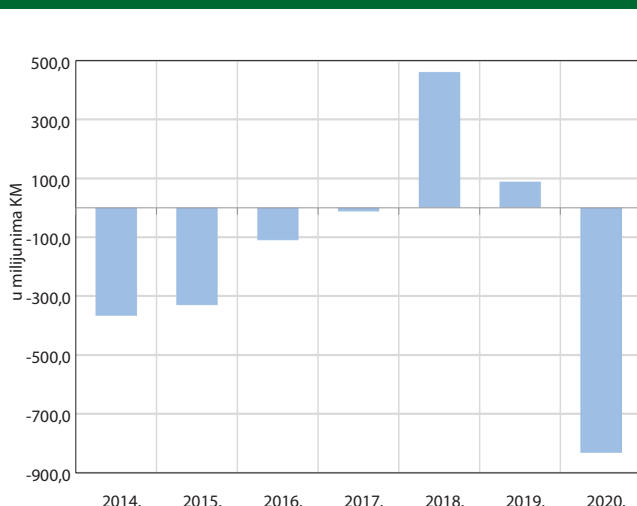
U 2020. godini zabilježeno je značajno smanjenje obveza prema nerezidentima. Prema podacima CBBiH, strana pasiva bankarskog sektora zabilježila je smanjenje u iznosu od 794 milijuna KM ili 25,5% u odnosu na kraj prethodne godine (grafikon 5.5). Smanjenje strane pasive bankarskog sektora ostvareno je pod utjecajem smanjenja depozita i kreditnih obveza prema ostalim nerezidentima te prema sestrinskim pravnim osobama, dok su obveze prema izravnim stranim ulagačima ostale na približno istoj razini kao i prethodne godine. S druge strane, strana aktiva komercijalnih banaka je tijekom 2020. godine ostala na razini prošlogodišnjeg iznosa od 4,4 milijarde KM i nije se značajnije mijenjala unatoč snažnom padu depozita kod nerezidenata.

Pod utjecajem smanjenja strane pasive uz nepromijenjeni iznos strane aktive, neto strana aktiva je nastavila svoj višegodišnji trend rasta. Naime, od sredine 2016. godine kada se strana pasiva prvi put izjednačila sa stranom aktivom, banke su postale neto kreditori prema nerezidentima, godinama povećavajući iznos neto strane aktive.

Grafikon 5.5: Strana aktiva i pasiva komercijalnih banaka

Bankarski sektor BiH je u 2020. godini zabilježio neto odljev strane pasive u iznosu od 829,8 milijuna KM (grafikon 5.6). Pad strane pasive je posljedica odljeva po svim kategorijama strane pasive, a u najvećoj mjeri odljeva obveza prema povezanim društvima iz inozemstva. Depoziti povezanih pravnih osoba su u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu smanjeni za čak 495,3 milijuna KM ili 68,0%. Depoziti ostalih nerezidenata su također smanjeni za 141,3 milijuna KM ili za 18,9%, dok su obveze prema većinskim pravnim vlasnicima smanjene za 156,9 milijuna KM ili za 16,6%. Zbog rasta depozita rezidentnih sektora i smanjene potrošnje te pooštrenih uvjeta kreditiranja usljed pojačanih tržišnih neizvjesnosti, došlo je do smanjenja stranih izvora financiranja. Tijekom 2020. godine zabilježeno je povećanje financiranja kreditne aktivnosti iz domaćih izvora. Međutim, bitno je istaknuti da je struktura domaćih izvora financiranja dodatno pogoršana u promatranom razdoblju usljed povećanja udjela kratkoročnih depozita.

¹¹ Iz podataka je isključena Razvojna banka Federacije BiH.

Grafikon 5.6: Tokovi strane pasive u bankarskom sektoru

Izvor: CBBiH

Tekstni okvir 3: Mrežna analiza prelijevanja sustavnih rizika

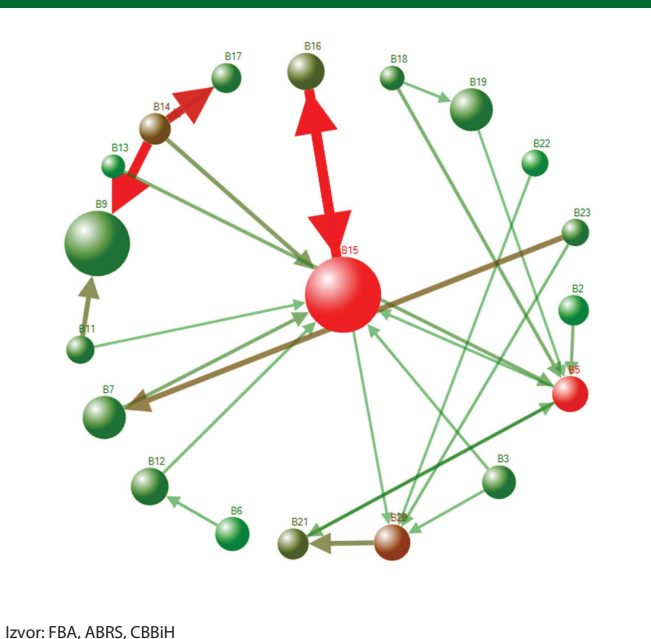
Svrha analize mrežne strukture u bankarskom sektoru BiH je procjena intenziteta potencijalnih šokova uslijed međusobne povezanosti, kao i prekogranične izloženosti domaćih komercijalnih banaka. Analiza je provedena na osnovi podataka na dan 31.12.2020. godine i to u dva pravca, kao: analiza međusobnih bilančnih izloženosti 23 komercijalne banke, uz simulaciju propasti svake od njih, i analiza prekogranične izloženosti domaćih komercijalnih banaka prema bankarskom i javnom sektoru 34 zemlje¹².

U analizi mrežne strukture fokus je na kreditnom riziku, a glavna pretpostavka u pogledu kreditnog šoka je maksimalni gubitak po osnovi neizmirenja obveza, odnosno gubitak cjelokupnog iznosa potraživanja. Kao uvjet postojanja međubankarske zaraze uzeta je situacija kada gubici prelaze dio regulatornog kapitala iznad iznosa kojim se ispunjava regulatorni minimum stope adekvatnosti kapitala, što bi dovelo do pada stope adekvatnosti kapitala pojedinačne banke ispod propisane razine od 12,0%. Osnovni nalaz analize predstavlja broj potkapitaliziranih banaka proistekao uslijed neizmirenja obveza pojedinačnih banaka ili određenog stranog bankarskog sustava. Banka se smatra potkapitaliziranom u slučaju pada stope adekvatnosti kapitala ispod minimalnog regulatornog zahtjeva.

¹² U analizu nisu uvršteni iznosi potraživanja i obveza komercijalne banke prema nekoj od zemalja ukoliko isti čine manje od 1,0% ukupnog regulatornog kapitala te banke.

Nalazi analize međubankarske izloženosti ne ukazuju na postojanje velikih izloženosti na razini sustava, kao i rizika financijske zaraze na domaćem međubankarskom tržištu. Prema podacima agencija za bankarstvo, ukupne međubankarske izloženosti komercijalnih banaka u BiH na dan 31.12.2020. su iznosile 94,5 milijuna KM i manje su za 11,2% u odnosu na kraj 2019. godine. Iznos ukupnih međubankarskih izloženosti komercijalnih banaka čini 2,5% ukupnog regulatornog kapitala bankarskog sektora, odnosno svega 0,3% ukupne aktive.

Mreža međubankarskih izloženosti u bankarskom sektoru BiH, prikazana na grafikonu TO 5.1, nije izrazito gusta, s obzirom na to da su na grafikonu prikazane samo međubankarske obveze i potraživanja banaka na jedan određeni dan, dok prosječan obujam prekonoćnih transakcija između pojedinih domaćih banaka nije bilo moguće uključiti u analizu.

Grafikon TO3.1: Mreža međubankarske izloženosti, na dan 31.12.2020.

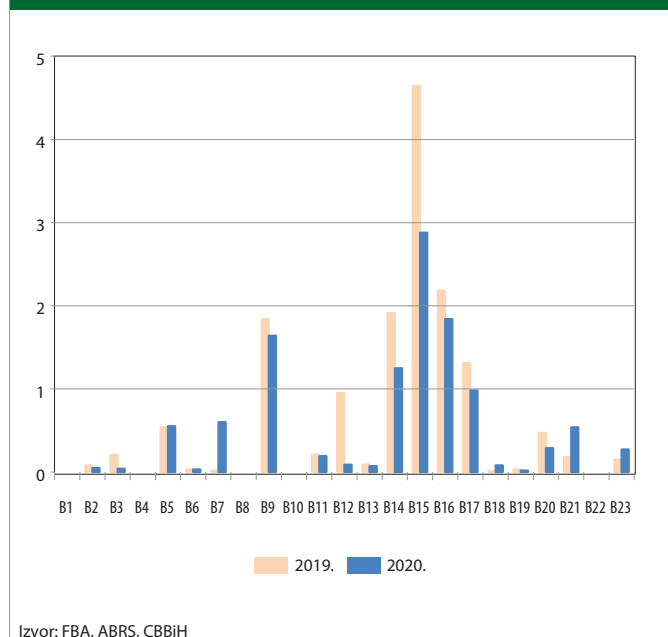
Izvor: FBA, ABR5, CBBiH

Veličina krugova na grafikonu TO 3.1., koji predstavljaju banke u bankarskom sektoru BiH, određena je iznosom ukupne aktive. Iznos međubankarskih izloženosti se prikazuje kroz debljinu veza te kroz njihovu boju koja je prikazana u spektru od zelene do crvene. Što su veze deblje i imaju intenzivniju crvenu boju, to su bilateralna potraživanja i obveze između banaka veća. Boja krugova ukazuje na broj veza banke s drugim bankama. Također je prikazana u spektru od zelene do crvene boje. Banke označene jačom crvenom bojom povezane su s većim brojem banaka u domaćem bankarskom sektoru.

Kao i u slučaju mrežne analize provedene godinu dana ranije, rezultati mrežne analize provedene na osnovi podataka s kraja 2020. godine ne ukazuju na veće prijetnje po kapitaliziranost banaka, koje proizlaze iz međubankarskih izloženosti. Uslijed kreditnog šoka, uz pretpostavku da bi zbog neizmirivanja obveza jedne banke druga banka imala gubitak u iznosu od 100% svojih potraživanja prema nesolventnoj banci, nijednoj banci ne bi bila narušena adekvatnost kapitala. Rezultati analize nisu bitno drugačiji ni ako se, pored kreditnog šoka, u analizu uključi i šok financiranja. Ukoliko se za ovaj šok kao osnovna pretpostavka uzme gubitak od 50,0% iznosa izloženosti uslijed prestanka financiranja koje nije moguće supstituirati, nalazi analize također ne ukazuju da bi se neka od banaka našla u ozbiljnijim problemima i da bi bila ugrožena njena kapitaliziranost. Pored male međubankarske izloženosti, na ovako povoljne rezultate analize najveći utjecaj ima dobra kapitaliziranost banaka, koja je u odnosu na kraj 2019. godine dodatno poboljšana u većini banaka u sektoru.

Indeks zaraze i indeks ranjivosti također ukazuju na manje rizike u odnosu na prethodnu godinu (grafikoni TO 3.2 i TO 3.3). Indeks zaraze¹³ je kod većine banaka manji u odnosu na kraj 2019. godine, uključujući i banke s najvišim indeksom zaraze u sektoru. Navedeno ukazuje na manji značaj pojedinačnih banaka za ostale banke u sektoru, čime se smanjuje prosječni postotak gubitka banaka uslijed eventualne propasti jedne banke. U slučaju svega pet banaka, indeks zaraze je nešto veći nego na kraju 2019. godine.

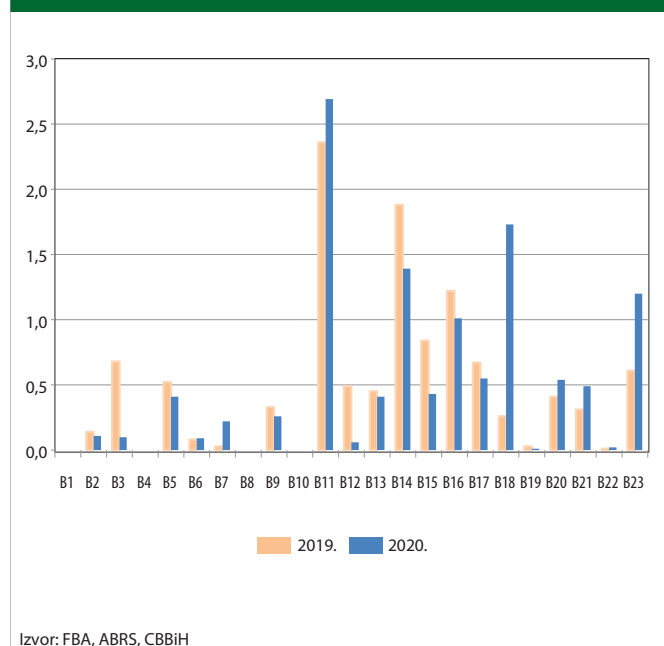
Grafikon TO3.2: Indeks zaraze po pojedinačnim bankama

¹³ Indeks zaraze ukazuje na značaj jedne banke po ostale banke u sektoru, odnosno pokazuje koliki je prosječni postotak gubitka drugih banaka uslijed eventualne propasti ove banke

Indeks ranjivosti¹⁴ također pokazuje manju osjetljivost većine banaka u sektoru u slučaju nastupanja nesolventnosti drugih banaka u odnosu na kraj 2019. godine. Od sedam banaka koje u odnosu na kraj prethodne godine imaju veći indeks ranjivosti, kod dvije manje banke je došlo do nešto značajnijeg porasta prosječnog postotka gubitka uslijed eventualne propasti svih drugih banaka u sektoru, dok se kod jedne, također male banke u sektoru, koja iskazuje najveći indeks ranjivosti na kraju 2020. (grafikon TO 3.3), osjetljivost prema drugim bankama kontinuirano povećava od 2017. godine.

Grafikon TO3.3: Indeks ranjivosti po pojedinačnim bankama

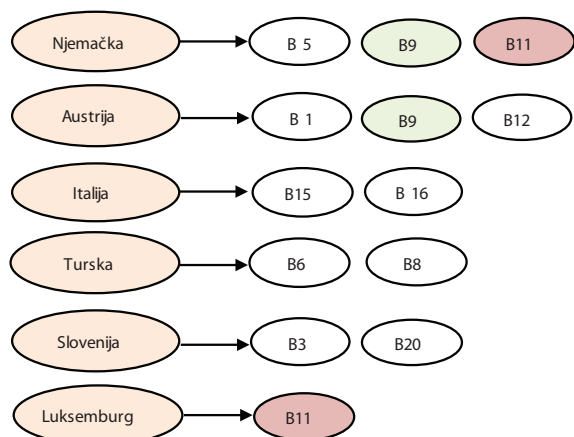

Kako bi se identificirali strani bankarski sustavi od sustavnog značaja za banke u BiH, provedena je i mrežna analiza prekogranične povezanosti. Kao i u prethodne dvije godine, u analizu su uključena dva šoka: kreditni šok i šok financiranja, a pretpostavke su identične onima koje su korištene u analizi međubankarskih povezanosti. Analiza prekogranične povezanosti je ukazala da veći rizik zaraze proizlazi iz prekograničnih izloženosti nego uslijed izloženosti na domaćem međubankarskom tržištu. Rezultati analize pokazuju da bi veliki šokovi u nekoliko zemalja prema kojima banke iz BiH imaju značajne izloženosti mogli imati izravne učinke zaraze po pojedine banke u BiH, međutim analiza nije ukazala na postojanje neizravnih učinaka zaraze. Ukoliko se iz rezultata analize izuzme banka koja na kraju 2020. godine ima nižu stopu adekvatnosti kapitala od propisanog regulatornog minimuma, zabilježena je nešto manja osjetljivost banaka na prekogranične šokove u odnosu na proteklu godinu.

¹⁴ Indeks ranjivosti pokazuje koliko je banka osjetljiva u slučaju nesolventnosti drugih banaka, odnosno predstavlja prosječni postotak gubitka uslijed propasti svih drugih banaka u sektoru.

Eventualni veliki šokovi u šest zemalja bi se mogli prelići na jednu ili više banaka u BiH, a ukupno jedanaest banaka bi u slučaju velikih šokova u nekoj od zemalja i pod postavljenim pretpostavkama imale značajnije gubitke, koji bi doveli do pada stope adekvatnosti kapitala ispod regulatornog minimuma. Preljevanje rizika iz Njemačke i Austrije ključni je rizik prekogranične financijske zaraze po banke u BiH, dok značajne izloženosti pojedinih banaka postoje i prema Italiji, Turskoj i Sloveniji. Dvije banke su iskazale osjetljivost na eventualne šokove u dvije zemlje (grafikon TO 3.4). Za razliku od mrežne analize provedene na osnovi podataka sa 31.12.2019., evidentiran je manji broj zemalja iz kojih bi se mogla prenijeti zaraza na banke u BiH, kao i jedna banka manje koja iskazuje osjetljivost na prekogranične šokove. Također, dvije banke manje su iskazale osjetljivost na šokove iz više od jedne zemlje.

Grafikon TO3.4: Prekogranično preljevanje sustavnih rizika na banke u BiH

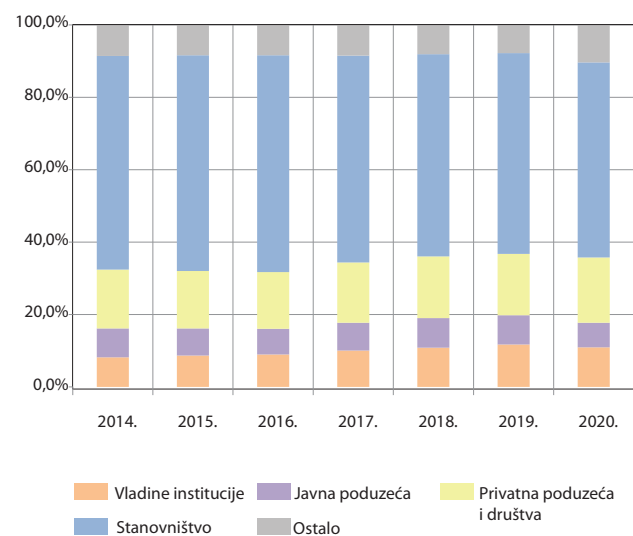
Izvor: CBBiH, FBA, ABRS, CBBiH

Manja osjetljivost banaka koja proizlazi iz međubankarskih izloženosti, kao i manja osjetljivost na prekogranične šokove, te nepostojanje neizravnih učinaka zaraze rezultat je nešto manje izloženosti i bolje kapitaliziranosti banaka u 2020. godini. Iako mrežnom analizom nije identificiran rizik širenja zaraze kroz sustav, već isključivo rizici uslijed prekograničnih izloženosti po pojedinačne banke, koji se ne bi prelići na druge banke u sektoru, ne treba zanemariti da se među bankama koje su osjetljive na šokove iz pojedinih zemalja, zbog svoje velike povezanosti prvenstveno s bankom majkom i sestrinskim kompanijama, nalazi i nekoliko većih banaka u sektoru. Prilikom konačne ocjene rizika koji proističu iz međubankarskih i prekograničnih izloženosti treba istaknuti da u predmetnu analizu zbog

limitiranosti podacima nisu uključene prosječne prekonoćne transakcije između banaka, kao i međupovezanost bankarskog sektora i ostalih financijskih sektora u zemlji. Također, pri ocjeni rizika koji proizlaze iz međubankarske i prekogranične izloženosti ne treba zanemariti ni postojeće rizike u zemlji i inozemstvu koje su posljedica pandemije koronavirusa, uslijed čega se, u ovisnosti o intenzitetu preljevanja rizika iz realnog u financijski sektor, mogu očekivati i pojačani pritisci na kapitaliziranost, posebice manjih i slabije otpornih banaka.

U 2020. godini nastavljen je dinamičan rast depozita domaćih rezidentnih sektora. Ukupni depoziti na kraju godine iznosili su 26,18 milijardi KM i u odnosu na kraj 2019. godine zabilježili su porast od 9,8%. U strukturi ukupnih depozita najznačajniji su depoziti stanovništva koji u ukupnim depozitima sudjeluju sa 53,8%. Ovi depoziti su na kraju 2020. godine iznosili 14,1 milijardu KM i zabilježili porast u iznosu od 889 milijuna KM ili 6,7% u odnosu na prethodnu godinu. Depoziti privatnih poduzeća, koji u ukupnim depozitima sudjeluju sa 18,1%, nastavili su trend rasta i u 2020. godini i povećali se za 698,4 milijuna KM ili 17,3% u odnosu na prethodnu godinu. U 2020. godini zabilježen je slabiji rast depozita vladinih institucija od 1,8% u odnosu na prethodne godine, dok su depoziti javnih poduzeća zabilježili pad svoje vrijednosti u odnosu na kraj 2019. godine za 7,7% (grafikon 5.7).

Grafikon 5.7: Sektorska struktura depozita

Izvor: FBA, ABRS, CBBiH

Prema podacima CBBiH, na kraju 2020. godine depoziti na transakcijskim računima i depoziti po viđenju sudjeluju

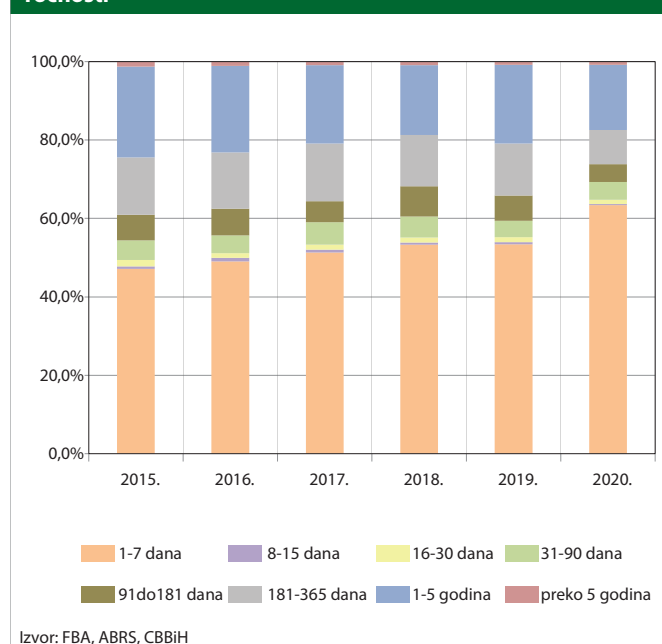
sa 33,2% i 26,7% u ukupnim depozitima stanovništva. Istovremeno, nastavljen je višegodišnji trend smanjivanja udjela dugoročnih depozita u ukupnim depozitima, tako da je udio dugoročnih depozita u ukupnim depozitima u 2020. godini smanjen za 2 postotna boda u odnosu na prethodnu godinu, na razinu od 37,5%.

Depoziti stanovništva nastavili su višegodišnji trend rasta ponajviše zahvaljujući povećanju depozita na transakcijskim računima (537,9 milijuna KM ili 13,4%) i depozita po viđenju (182,8 milijuna KM ili 5,2%). S druge strane, iako su u 2019. godini ostvarili rast, u 2020. godini zabilježen je pad oročenih kratkoročnih i dugoročnih depozita. Naime, oročeni dugoročni depoziti stanovništva su na kraju godine iznosili 5,15 milijardi KM i smanjeni su za 72 milijuna KM ili 1,4% u odnosu na 2019. godinu, dok su kratkoročni depoziti manji za 129 milijuna KM ili za 26,0% i iznose 367,7 milijuna KM. Slabljenje ekonomske aktivnosti i pojačane neizvjesnosti usljed pandemije izazvale su nesigurnost i strah kod stanovništva, što je dovelo do smanjenja osobne potrošnje i povećalo je njihovu sklonost ka akumuliranju sredstava na računima banaka, što je dovelo do rasta depozita stanovništva na transakcijskim računima i depozitima po viđenju.

U 2020. godini usljed niskih kamatnih stopa i nepostojanja alternativnih oblika za sigurnije vidove investiranja, te pojačanih neizvjesnosti izazvanih pandemijom koronavirusa, dinamičan rast depozita na transakcijskim računima i depozita po viđenju značajno su doprinijeli smanjenju preostale ročnosti ukupnih obveza bankarskog sektora u odnosu na prethodnu godinu. Depoziti s rokom dospelja od 1 do 7 dana su u 2020. godini ostvarili dinamičan rast u iznosu od 20,4% te su povećali svoj udio u ukupnim depozitima koji na kraju promatranog razdoblja iznosi 63,4%. Za razliku od prethodne godine, udio depozita s rokom dospelja od 1 do 5 godina smanjio se za 3,3 postotna boda sa 20,0% koliko je iznosio u 2019. godini na 16,7% koliko iznosi u 2020. godini, što je također doprinijelo pogoršanju ročne strukture depozita. Na osnovi podataka s kraja 2020. godine depoziti sa preostalom ročnosti kraćom od godinu dana čine 82,6% ukupnih depozita, te je udio ovih obveza u ukupnim obvezama viši za 3,4 postotna boda u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, depoziti preostale ročnosti preko jedne godine su u promatranom razdoblju smanjili svoj udio u ukupnim depozitima na 17,4%, pri čemu dugoročni depoziti sudjeluju sa samo 0,8% u ukupnim depozitima (grafikon 6.8).

Izrazito nepovoljna struktura izvora sredstava, koja je dodatno pogoršana u 2020. godini, uz pojačan rizik ročne transformacije kratkoročnih izvora u dugoročne plasmane, može predstavljati ograničavajući čimbenik budućem kreditnom rastu, osobito u trenutnim okolnostima snažne kontrakcije ekonomske aktivnosti izazvane pandemijom koronavirusa, gdje će za ekonomski rast i oporavak biti neophodno dugoročno kreditiranje gospodarstva.

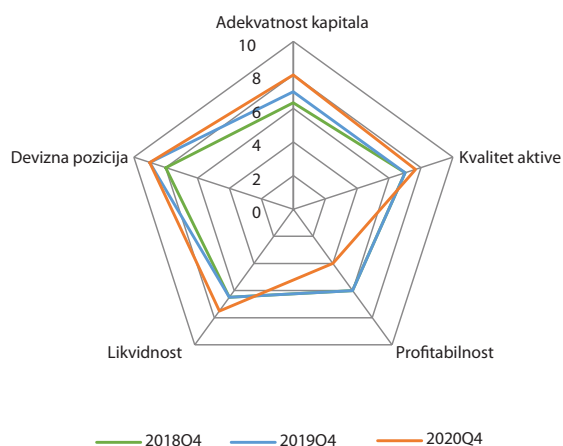
Grafikon 5.8: Struktura ukupnih depozita po preostaloj ročnosti

Ocjena stabilnosti bankarskog sektora sažeta je na dijagramu pokazatelja financijskog zdravlja i prikazuje promjene glavnih pokazatelja na osnovi kojih se ocjenjuje adekvatnost kapitala, kvaliteta aktive, profitabilnost, likvidnost i devizni rizik u bankarskom sektoru. Na dijagramu su prikazane ocjene za posljednju godinu i njihove vrijednosti za razdoblje s kojim se upoređuju, odnosno za prethodne dvije godine. Generalna ocjena pokazatelja stabilnosti bankarskog sektora u 2020. godini ukazuje da je bankarski sektor BiH stabilan, adekvatno kapitaliziran, visoko likvidan te da je i pored znatno smanjene profitabilnosti povećao otpornost na rizike (grafikon 5.9). Ocjena pokazatelja stabilnosti bankarskog sektora nalazi se na zadovoljavajućoj razini, pri čemu je zabilježeno poboljšanje pokazatelja u svim segmentima, izuzev u segmentu profitabilnosti, u kojem je ocjena značajno smanjena. U 2020. godini banke su poboljšale pokazatelje kapitaliziranosti usljed primjene novih regulatornih propisa i smanjenja ukupne izloženosti riziku

te povećanjem regulatornog kapitala. Povećanjem kapitala, banke su povećale svoju apsorpcijsku moć za potencijalne šokove, što je u okolnostima pandemije koronavirusa i njenih negativnih posljedica na cjelokupnu ekonomiju doprinijelo očuvanju stabilnosti bankarskog sektora BiH. Pokazatelji kvaliteta aktive nastavili su višegodišnji trend poboljšanja na razini sustava, a poboljšanje kvalitete kreditnog portfelja u posljednje tri godine utjecalo je na poboljšanje ocjene u ovom segmentu. Smanjenje nekvalitetnih kredita na sustavnoj razini uz poboljšanje kvalitete kreditnog portfelja prisutno je u gotovo svim bankama, tako da je kreditni rizik kod većine banaka ograničen. Bankarski sektor BiH je na kraju 2020. godine iskazao znatno manju neto dobit i ostvario niže vrijednosti pokazatelja povrat na prosječnu aktivu i povrat na prosječni kapital u usporedbi s istim razdobljem prethodne godine. Visoke ocjene u segmentu likvidnosti, a osobito u segmentu devizne pozicije ukazuju da je bankarski sektor i dalje visoko likvidan, te da je zbog aranžmana valutnog odbora devizni rizik minimalan. Zahvaljujući kontinuiranom smanjenju udjela indeksiranih i kredita u stranim valutama u ukupnim kreditima, zabilježeno je blago poboljšanje ocjene u segmentu devizne pozicije.

Grafikon 5.9: Dijagram pokazatelja financijskog zdravlja bankarskog sektora

Ocjena stabilnosti za svaku varijablu utemeljena je na pojednostavljenoj standardizaciji nekoliko pokazatelja koji predstavljaju osnovu za kvantifikaciju sintetičke ocjene stupnja stabilnosti različitih segmenata poslovanja bankarskog sektora. Da bi pokazatelji bili usporedivi, potrebno ih je prvo transformirati odnosno standardizirati, nakon čega se ovisno o dobivenoj vrijednosti z-scora svakom pokazatelju dodjeljuje ocjena u skladu sa relativnim položajem u odnosu na njegovu empirijsku distribuciju. Povećanje udaljenosti od središta dijagrama za svaku varijablu, odnosno viša ocjena ukazuje na porast stabilnosti u sustavu, dok ocjene koje su bliže središtu upozoravaju na porast rizičnosti ili smanjenje otpornosti bankarskog sektora i u skladu s tim i veću prijetnju stabilnosti.

Izvor: CBBiH

Bankarski sektor BiH je na kraju 2020. godine adekvatno kapitaliziran i izuzimajući jednu banku, sve banke u sustavu ispunjavaju propisane regulatorne zahtjeve u pogledu adekvatnosti kapitala i stope financijske poluge¹⁵. Osnovni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku i regulatorni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku na kraju 2020. godine iznose 18,1% i 19,2% respektivno, dok stopa financijske poluge na razini bankarskog sektora iznosi 10,19%. U 2020. godini zabilježeno je povećanje regulatornog kapitala za 50,3 milijuna KM ili za 1,4% u odnosu na isto razdoblje prošle godine, dok je istovremeno osnovni kapital smanjen za isti postotak. Na nižu vrijednost osnovnog kapitala utjecao je veći iznos iskazanih gubitaka kod jedne banke, dok je regulatorni kapital ipak zabilježio povećanje zahvaljujući rastu dopunskog kapitala, prvenstveno uslijed manjih ispravki vrijednosti za kreditni rizik u odnosu na prethodnu godinu.

Ukupan iznos izloženosti riziku iznosi 19,4 milijarde KM. Od ukupne izloženosti riziku na izloženosti ponderirane kreditnim rizikom odnosi se 17,37 milijardi KM ili 89,6% ukupne izloženosti riziku, izloženosti za tržišni rizik čine 213,9 milijuna KM ili 1,1% ukupne izloženosti riziku, a izloženosti riziku za operativni rizik čine 1,8 milijardi KM ili 9,3% ukupne izloženosti riziku.

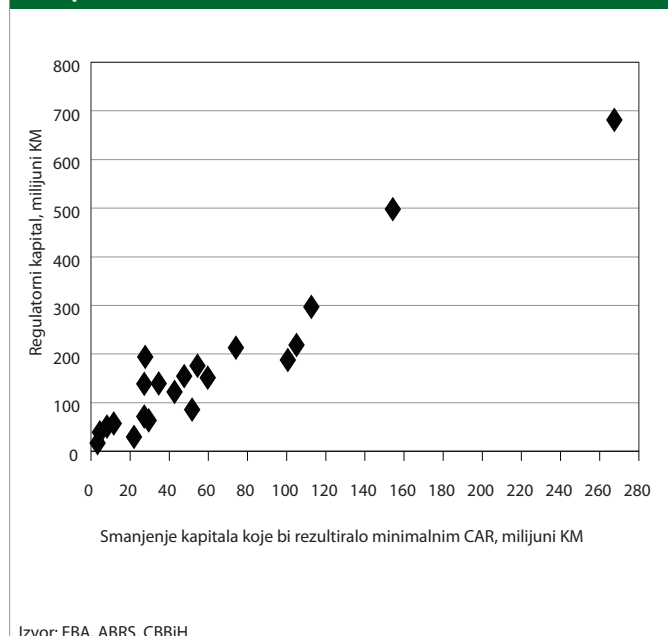
Osim jedne banke, čija se dokapitalizacija očekuje čim profunkcionira Komisija za vrijednosne papire FBiH, sve banke u sustavu su adekvatno kapitalizirane. Međutim, u slučaju nekoliko manjih banaka relativno mala smanjenja regulatornog kapitala ugrozila bi ispunjavanje propisane razine adekvatnosti kapitala (grafikon 5.10)¹⁶. U pogoršanim makroekonomskim okolnostima izazvanim pandemijom koronavirusa očekuju se pritisci na kapitaliziranost bankarskog sektora, što bi u narednim razdobljima moglo ugroziti poslovanje banaka koje imaju znatno lošiju kapitalnu poziciju u odnosu na ostatak sustava. S druge strane, na

¹⁵ Odlukama o izračunavanju kapitala banaka („Službene novine FBiH“, broj 81/17 i „Službeni glasnik RS“, broj 74/17) propisana je metodologija izračuna i regulatorni okvir za praćenje visine financijske poluge. Banke su dužne da osiguraju i održavaju stopu financijske poluge, kao odnos osnovnog kapitala i mjere ukupne izloženosti u iznosu od najmanje 6,0%. Ukupna izloženost predstavlja vrijednost izloženosti imovine bilančnih pozicija umanjene za ispravke vrijednosti i izvanbilančnih stavki umanjene za rezerve za kreditne gubitke na koje se primjenjuju konverzijski čimbenici u skladu sa razinom rizika kojima su izvanbilančne stavke izložene.

¹⁶ Na grafikonu je prikazano za koliko bi se trebao smanjiti regulatorni kapital za svaku pojedinačnu banku, uz ukupni ponderirani rizik sa kraja 2020. godine, da bi se stopa adekvatnosti kapitala spustila na regulatorni minimum od 12,0%.

grafikonu se uočava da bi većina banaka pri nepromijenjenoj razini rizične aktive mogla podnijeti značajno smanjenje regulatornog kapitala prije nego što bi im se CAR spustio na donju granicu regulatornog minimuma.

Grafikon 5.10: Učinak smanjenja regulatornog kapitala na CAR po bankama, Q4 2020

U 2020. godini nastavljen je petogodišnji trend poboljšanja pokazatelja kvalitete aktive na sustavnoj razini, pri čemu je značajnije poboljšanje kvalitete kreditnog portfelja prisutno u gotovo svim bankama u posljednje tri godine. Udio nekvalitetne u ukupnoj aktivni na kraju 2020. godine iznosi 4,0%, što predstavlja sniženje od 1,22 postotna boda u odnosu na kraj prethodne godine. Smanjenje nekvalitetne aktive na razini sustava u najvećoj mjeri je rezultat računovodstvenog i trajnog otpisa aktive procijenjene kao gubitak i provedenih aktivnosti na naplati nekvalitetnih potraživanja. Riječ je o kreditima koji su se nalazili u bilancama banaka najmanje dvije godine a proglašeni su dospjelim i priznati su u trošak u 100% iznosu. U 2020. godini banke su otpisale 45,8 milijuna KM aktive i 2 milijuna KM kamate procijenjene kao gubitak. Najveći dio nekvalitetne aktive čine nekvalitetni krediti koji su u 2020. godini zabilježili smanjenje u iznosu od 262,7 milijuna KM (17,1%). Aktivnosti koje banke sprovode vezano za otpis nekvalitetnih kredita kao i povoljni uvjeti financiranja koji se ogledaju u niskim kamatnim stopama također su manjim dijelom doprinijeli smanjenju nekvalitetnih potraživanja.

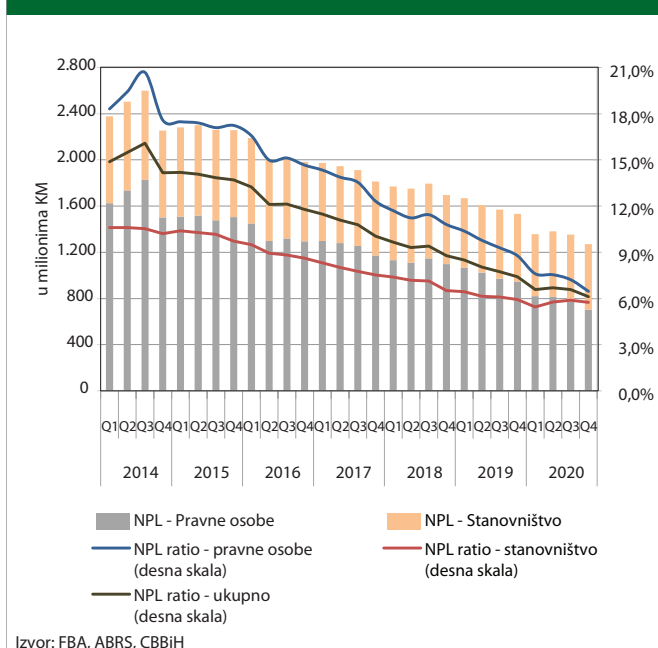
Za razliku od prethodne godine kada su ukupni krediti zabilježili godišnju stopu rasta od 7,0%, u 2020. godini zabilježeno je odsustvo kreditnog rasta i razina ukupnih kredita se nije značajnije promijenila, te je ostala na razini od 20,7 milijardi KM. Usljed početka primjene novih regulatornih propisa koji se odnose na obvezu računovodstvenog otpisa nekvalitetnih kredita, došlo je do značajnog smanjenja nekvalitetnih kredita u iznosu od 262,7 milijuna KM ili 17,1%. Iako su ovi otpisi utjecali i na ukupnu razinu kredita, udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima smanjen je za 1,29 postotnih bodova u odnosu na prethodnu godinu i na kraju 2020. godine iznosio je 6,12%. Prosječna pokrivenost nekvalitetnih kredita rezerviranjima na kraju 2020. godine na razini bankarskog sektora iznosi 78,4% i u odnosu na prethodnu godinu je viša za 1,4 postotna boda.

Primjena regulatornih propisa koji uključuju i računovodstveni otpis nenaplativih potraživanja značajno je utjecala na kontinuirano poboljšanje ovog pokazatelja od početka 2020. godine. Niska razina nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima je dijelom očuvana i zbog mjera koje su donijele agencije za bankarstvo, prvenstveno moratorija koje su banke uvele za klijente koji su se usljed pandemije koronavirusa našli u problemima s otplatom svojih dugovanja. Prema dostupnim informacijama entitetskih agencija za bankarstvo, na kraju 2020. godine na razini sustava je ukupno 2,4 milijarde KM ili 11,5% od iznosa ukupnih kredita bilo obuhvaćeno nekom od privremenih mjera.

Federaciji BiH je privremenim mjerama obuhvaćena jedna milijarda KM ili 6,7%, dok je u Republici Srpskoj privremenim mjerama bilo obuhvaćeno 20,0% ili 1,4 milijarde KM ukupnih bruto kredita koje su plasirale banke.

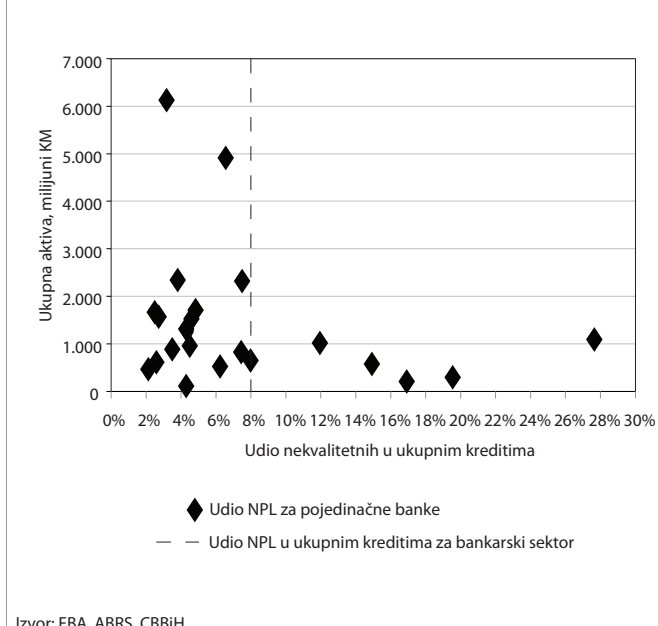
Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima značajnije je smanjen u sektoru poduzeća, za 2,3 postotna boda i na kraju 2020. godine je iznosio 6,5%, dok je u sektoru stanovništva ovaj pokazatelj manji za 18 baznih bodova u odnosu na kraj 2019. godine i iznosio je 5,8%.

Grafikon 5.11: Kvaliteta kreditnog portfelja

Iako je u 2020. godini nastavljen trend slabljenja kreditnog rizika odnosno smanjenja nekvalitetnih u ukupnim kreditima kod gotovo svih banaka, kreditni rizik je i dalje izražen kod nekoliko manjih banaka u sustavu (grafikon 5.12). S obzirom na snažnu kontrakciju ekonomske aktivnosti i značajno pogoršanje makroekonomskih uvjeta kao negativnih posljedica pandemije koronavirusa, u narednom razdoblju može se očekivati rast kreditnog rizika na razini bankarskog sektora. Pri tome, najviše će biti pogođene one banke koje pored izraženog kreditnog rizika imaju i slabe kapitalne pozicije.

Grafikon 5.12: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima po bankama na kraju 2020.

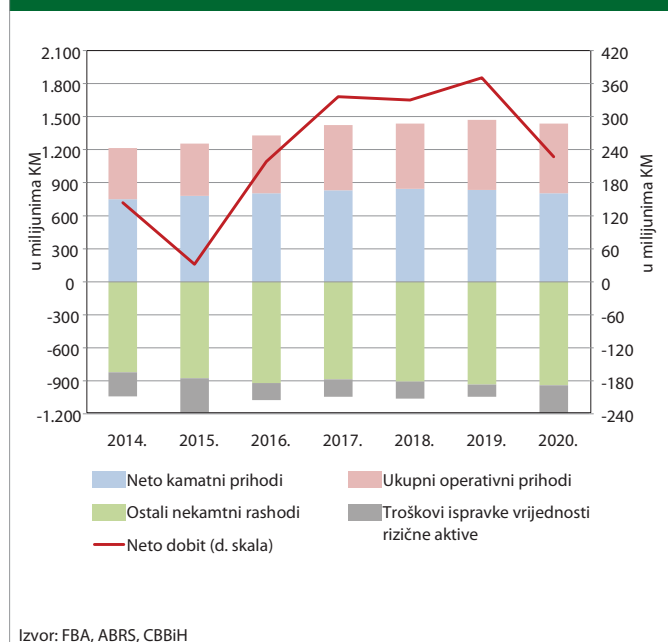

U 2020. godini nisu zabilježene veće promjene u pogledu izloženosti kamatnom riziku, unatoč tomu što je u ukupnim novoodobrenim kreditima tijekom godine povećan udio kreditnih plasmana odobrenih sa promjenjivom kamatnom stopom, odnosno inicijalnim razdobljem fiksacije kamatne stope do jedne godine, u odnosu na kreditne plasmane u 2019. godini. U sektoru stanovništva udio ovih kredita u ukupnim novoodobrenim kreditima stanovništvu je manji za 39 baznih bodova u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 53,7%. S druge strane, u sektoru poduzeća udio kredita sa promjenjivom i kamatnom stopom fiksacije do godinu dana se povećao za 2 postotna boda i iznosio je 6,3%. Udio ovih kredita u novoodobrenim kreditima tijekom godine u oba sektora povećan sa 59,9% u 2019. na 61,7% u 2020. godini. Dugoročni izvori financiranja banka se uglavnom ugovaraju uz varijabilnu kamatnu stopu, vezanu za EURIBOR kao referentnu kamatnu stopu, te je i logična preferencija banaka da odobravaju kredite uz promjenjivu kamatnu stopu kada se kreditiranje vrši iz tih izvora. Imajući u vidu da u strukturi izvora financiranja banaka u BiH posljednjih pet godina (grafikon 5.8.) dominiraju kratkoročni domaći depoziti, a istovremeno je intenzivirano ugovaranje kreditnih plasmana uz fiksnu kamatnu stopu, banke očigledno smatraju da barem u srednjem roku neće morati pribjeći značajnijem povećanju pasivnih kamatnih stopa. Sa strajališta upravljanja rizicima, ugovaranje kredita sa fiksnim kamatnim stopama, odnosno dužim razdobljem fiksacije kamatne stope, za banku predstavljaju određeni vid zaštite od rasta neizravnog kreditnog rizika.

Bankarski sektor BiH je na kraju 2020. godine iskazao znatno manju neto dobit i ostvario niže vrijednosti pokazatelja povrat na prosječnu aktivu i povrat na prosječni kapital u usporedbi s istim razdobljem prethodne godine. Neto dobit bankarskog sektora u 2020. godini iznosi 227,1 milijun KM, što je za čak 38,7% manje nego na kraju prethodne godine. Pad dobiti bankarskog sektora je posljedica značajnog pada ukupnih prihoda uz istovremeno povećanje nekamatnih rashoda i troškova ispravke vrijednosti rizične aktive (grafikon 5.13). Troškovi ispravke vrijednosti rizične aktive su značajno porasli za 141,16 milijuna KM u odnosu na isto razdoblje prošle godine uslijed primjene novih regulatornih propisa, pri čemu su najznačajnije povećanje iskazale dvije banke u sustavu koje su primjenjivale strože standarde u pogledu rezerviranja za očekivane kreditne gubitke u odnosu na regulatorne zahtjeve.

Najveći dio dobiti bankarskog sektora i dalje je skoncentriran u nekoliko velikih banaka. Tako su dvije najveće banke ostvarile dobit koja je veća od polovice dobiti čitavog sektora, čak 52,4%, dok su četiri najprofitabilnije banke generirale 70,1% ukupne neto dobiti bankarskog sektora.

Grafikon 5.13: Dobit bankarskog sektora

Osnovni izvori prihoda bankarskog sektora, kamatni prihodi, su pod utjecajem smanjene kreditne aktivnosti te niskih kamatnih stopa na kreditne plasmane stanovništvu i nefinancijskim poduzećima, nastavili trend pada u 2020. godini. Ukupni kamatni prihodi su na kraju 2020. godine iznosili 993,54 milijuna KM i niži su za 35,4 milijuna KM ili 3,4% u usporedbi s istim razdobljem prethodne godine. Najveći utjecaj na smanjenje ukupnih kamatnih prihoda imalo je smanjenje prihoda od plasiranih kredita koji su u odnosu na prethodnu godinu niži za 28,1 milijun KM (3,1%). Istovremeno, smanjenje prihoda od plasmana drugim bankama u iznosu od 1,1 milijun KM te smanjenje prihoda od depozita koje banke drže kod drugih depozitnih institucija u iznosu od 3,1 milijun KM dodatno su utjecali na pad kamatnih prihoda.

S druge strane, povoljni uvjeti financiranja za banke su u najvećoj mjeri doprinijeli smanjenju kamatnih rashoda na razini bankarskog sektora. Ukupni rashodi po kamatama i ostali slični rashodi u 2020. godini iznosili su 189 milijuna KM i niži su za 4,1 milijun KM ili 2,1% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Za razliku od ranijih godina kada su banke

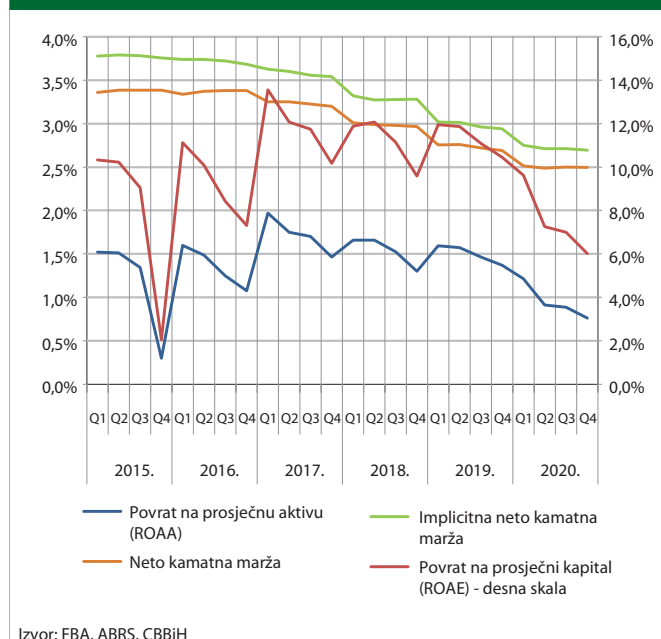
pad kamatnih prihoda u potpunosti uspijevale kompenzirati umanjenjem kamatnih rashoda, utjecaj ušteda na kamatnim rashodima je u zadnje dvije godine oslabio. Neto kamatni prihodi su zabilježili smanjenje svoje vrijednosti, tako da su u 2020. godini manji za 31,3 milijuna KM ili 3,7% u odnosu na prethodnu godinu.

Operativni prihodi, koji su u prethodnim godinama bili najveći generator rasta ukupnih prihoda u 2020. godini su zabilježili blagi pad (0,7%), najviše pod utjecajem smanjenja naknada za izvršene usluge i smanjenja prihoda iz poslovanja s devizama, ali je trend rasta njihovog udjela u ukupnim prihodima nastavljen. Na kraju 2020. godine operativni prihodi u bankarskom sektoru su iznosili 631,35 milijuna KM i njihov udio u ukupnom prihodu bankarskog sektora na kraju promatranog razdoblja iznosio je 44,0%.

Pokazatelji profitabilnosti ROAA i ROAE na kraju 2020. godine iznose 0,76% odnosno 6,01% respektivno i bilježe smanjenje svoje vrijednosti u iznosu od 61 b.b. odnosno 4,44 postotna boda u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Pad pokazatelja profitabilnosti je posljedica značajnog smanjenja dobiti koje su banke iskazale na kraju 2020. godine u odnosu na blago povećanje prosječne aktive i kapitala (grafikon 5.14)¹⁷.

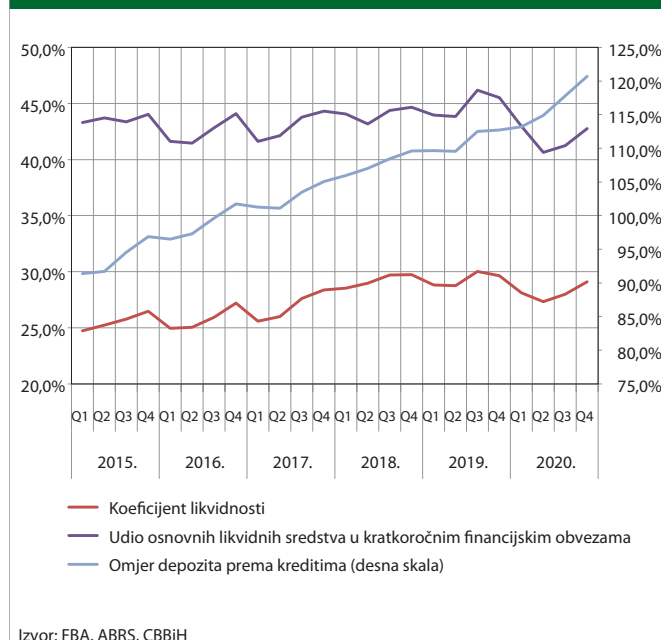
¹⁷ Implicitna neto kamatna marža predstavlja omjer neto kamatnih prihoda i prosječne kamatonosne aktive. Prosječna kamatonosna aktiva na kraju četvrtog tromjesečja izračunana je kao prosjek stanja kamatonosne aktive na kraju četvrtog tromjesečja prethodne godine i četvrtog tromjesečja tekuće godine.

Grafikon 5.14: Pokazatelji profitabilnosti

Tijekom 2020. godine zadržane su zadovoljavajuće vrijednosti pokazatelja likvidnosti bankarskog sektora i pored smanjenja osnovnih likvidnih sredstava. Međutim, ročna struktura izvora sredstava je i dalje nepovoljna, iz čega proizilazi rizik ročne transformacije za banke. Održavanje likvidnosti je temeljna obveza banke i pretpostavka za njenu održivost na financijskom tržištu te jedan od ključnih preduvjeta za jačanje povjerenja u stabilnost i sigurnost bankarskog sektora. Visoke ocjene pokazatelja likvidnosti bankarskog sektora u BiH zabilježene su i tijekom 2020. godine, što je prije svega uzrokovano nastavkom trenda povećanja depozita (grafikon 5.15).

Grafikon 5.15: Pokazatelji likvidnosti

Na kraju 2020. godine likvidna sredstva su činila 29,1% aktive bankarskog sektora, dok je 42,7% kratkoročne pasive bilo pokriveno likvidnim sredstvima. Koeficijent pokriva likvidnosti (engl. Liquidity Coverage Ratio – LCR) koji predstavlja odnos između razine zaštitnog sloja likvidnosti i ukupnih neto likvidnosnih odljeva (u trajanju od 30 kalendarskih dana tijekom stresnoga razdoblja) na razini bankarskog sektora iznosi 247,1%. Na kraju 2020. godine sve banke ispunjavaju zahtjeve u pogledu LCR-a, a većina značajno iznad propisanog regulatornog minimuma¹⁸. Visoke vrijednosti pokazatelja likvidnosti na razini sustava ukazuju da banke posjeduju značajne zaštitne slojeve likvidnosti, što će i pored rasta kratkoročnih obveza banaka u 2020. godini doprinijeti očuvanju stabilnosti u pogoršanim makroekonomskim uvjetima.

Tekstni okvir 4: Testovi na stres

Bankarski sektor u BiH je usprkos pogoršanim prilikama iz makroekonomskog okruženja zabilježio poboljšanje pokazatelja kapitaliziranosti i kvalitete aktive u odnosu na kraj 2019. godine, te je zahvaljujući dobroj polaznoj osnovi za testiranje na stres, stanju sa kraja 2020. godine uspio zadržati stabilnost i pri pretpostavljenim šokovima u testu na stres. I pored aktualne situacije s pandemijom COVID-19, koja će se neminovno odraziti na kvalitetu kreditnog portfelja i profitabilnost bankarskog sektora, bankarski sektor ne bi pretrpio značajnije smanjenje kapitaliziranosti u osnovnom scenariju u trogodišnjem razdoblju testiranja na stres. Rezultati testova na stres ukazuju da bi se kapitaliziranost na razini sektora zadržala znatno iznad regulatornog minimuma od 12,0%, čak i u snažnijem ekstremnom scenariju koji podrazumijeva značajno dodatno pogoršanje makroekonomskih uvjeta u zemlji i inozemstvu.

CBBiH na tromjesečnoj osnovi provodi top-down testove na stres za bankarski sektor u zemlji, koji su jedan od glavnih alata za ocjenu njegove otpornosti na potencijalne šokove iz makroekonomskog okruženja i bankarskog sektora. Testiranjem na stres se procjenjuje sposobnost kako cjelokupnog bankarskog sektora tako i pojedinačnih banaka da podnesu potencijalne gubitke koji bi nastali u slučaju materijalizacije pretpostavljenih šokova.

¹⁸ U skladu sa Odlukom o upravljanju rizikom likvidnosti banka („Službene novine FBiH“, br. 39/21) i Odlukom o upravljanju rizikom likvidnosti („Službeni glasnik RS“, br. 62/21) minimalni koeficijent pokriva likvidnosti iznosi 100%.

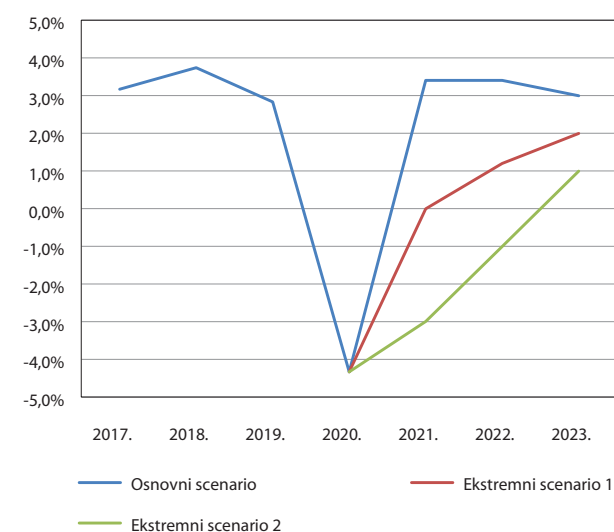
S ciljem procjene solventnosti bankarskog sektora, razmatrana su tri makroekonomska scenarija – jedan osnovni i dva ekstremna scenarija. Svaki scenario obuhvata projekcije velikog broja makroekonomskih i finansijskih varijabli za razdoblje 2021. - 2023. godina. Scenariji i pretpostavke za testiranje na stres koje se provodi na bazi podataka s kraja 2020. godine postavljene su u svjetlu najnovijih prilika u makroekonomskom okruženju koje su i u 2021. godini determinirane pandemijom COVID-19, kao i očekivanih implikacija po bankarski sektor u BiH.

Osnovni scenario je utemeljen na projekcijama kretanja glavnih makroekonomskih pokazatelja i pretpostavkama CBBiH o kretanjima ostalih relevantnih pokazatelja u ekonomiji i bankarskom sektoru BiH te projekcijama kretanja na europskim finansijskim tržištima Europske središnje banke (ECB) i Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD). Test na stres sadrži dva ekstremna scenarija, koja se razlikuju po intenzitetu šoka, kao i vremenskom razdoblju potrebnom za oporavak ekonomske aktivnosti. Blaži ekstremni scenario pretpostavlja i dalje slabu ekonomsku aktivnost. U prvoj godini testiranja na stres pretpostavlja se ista razina ekonomske aktivnosti kao u 2020. godini, a u naredne dvije godine se predviđa blagi ekonomski rast, koji i dalje nije dovoljan da bi se ekonomska aktivnost vratila na razinu od prije pandemije. Jači ekstremni scenario pretpostavlja nepredviđena negativna događanja u obuzdavanju pandemije COVID-19, koje bi mogle izazvati mutacije virusa, nedovoljna učinkovitost cjepiva u slučaju novih sojeva virusa, zastoji u proizvodnji i distribuciji ili samom procesu procjepljenja stanovništva, novi val zaraze uslijed preranog popuštanja mjera i druga neočekivana negativna zbivanja, koja bi dodatno oslabila ekonomiju, odnosno vodila nastavku pada ekonomske aktivnosti kako na globalnoj razini tako i u BiH. Pretpostavlja se nastavak pada vanjske i domaće potražnje te smanjenje priljeva doznaka iz inozemstva. U ovom scenariju BDP bilježi pad u prve dvije godine testiranja na stres, a tek u 2023. godini počinje blagi ekonomski oporavak. Sam scenario se bazira na izuzetno oštrim pretpostavkama i njegov cilj je da se procijeni otpornost bankarskog sektora na ekstremno jake šokove, neovisno o tomu da li su oni prouzrokovani isključivo pandemijom COVID-19 ili dodatnim šokovima po ekonomsku aktivnost, koji se ne mogu predvidjeti.

Kvantifikacija scenarija obuhvata projekcije makroekonomskih i finansijskih varijabli – kao što su realni BDP, inflacija, kamatne stope u eurozoni, dugoročne kamatne stope na

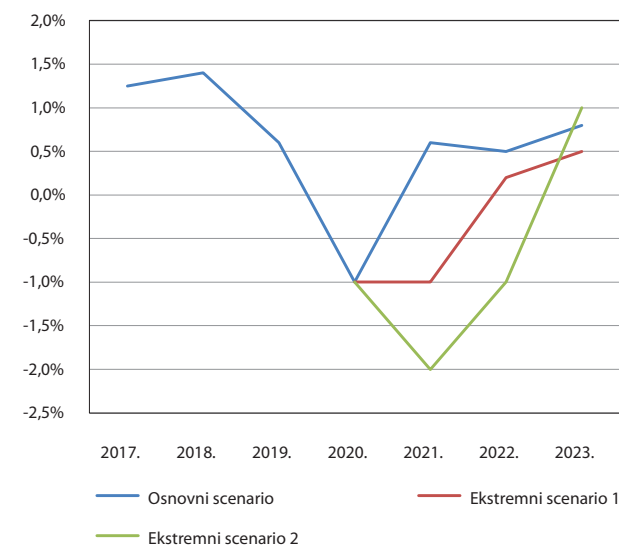
kredite stanovništvu i poduzećima, cijene nekretnina i kreditni rast. U okvir za testiranje na stres uključen je i učinak rizika međubankarske zaraze, koji se bazira na mrežnoj analizi prelijevanja sustavnih rizika u bankarskom sektoru BiH. Učinci ovog rizika ocjenjuju se na kraju treće godine testa na stres, a s obzirom da međubankarske izloženosti nisu značajne, ovi učinci su izrazito slabi i gotovo da ne bi imali utjecaj na stopu adekvatnosti kapitala na razini bankarskog sektora. Grafikoni od TO4.1 do TO4.6 prikazuju osnovne pretpostavke korištene u scenarijima testova na stres.

Grafikon TO4.1: Realni rast BDP-a

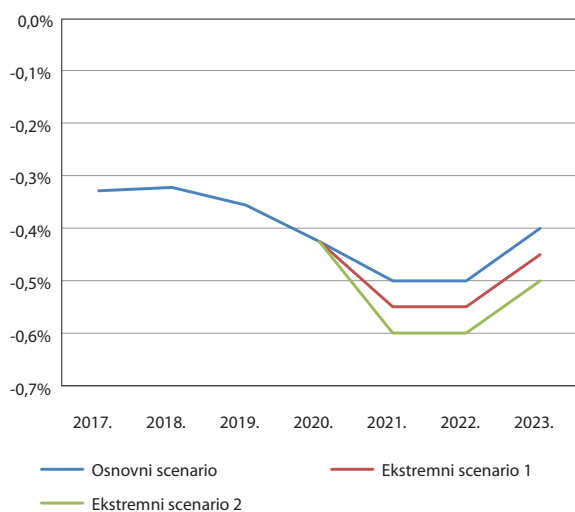
Izvor: CBBiH

Grafikon TO4.2: Stopa inflacije

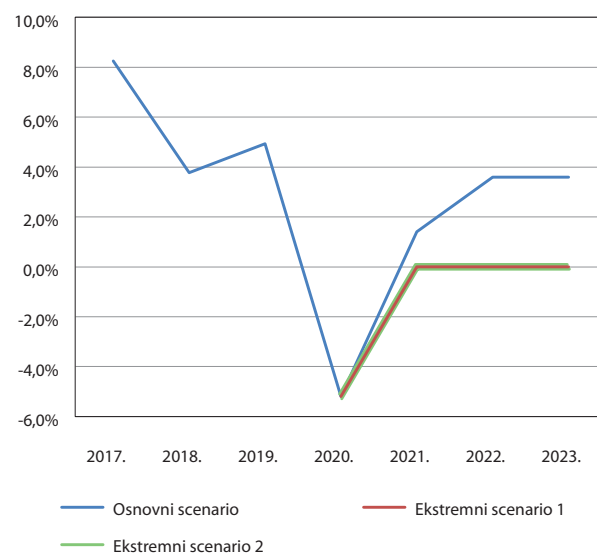
Izvor: CBBiH

Grafikon TO4.3: Euribor

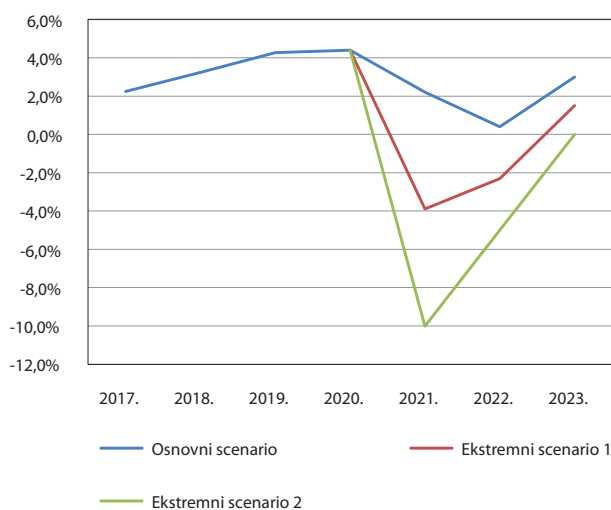
Izvor: CBBiH

Grafikon TO4.5: Kreditni rast, poduzeća

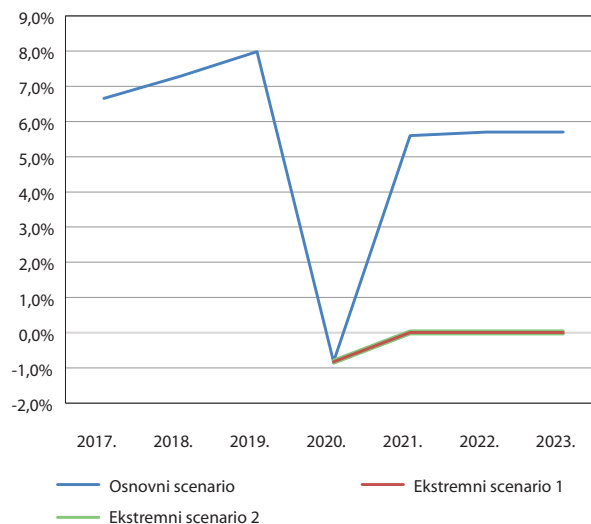
Izvor: CBBiH

Grafikon TO4.4: Rast cijena nekretnina

Izvor: CBBiH

Grafikon TO4.6: Kreditni rast, stanovništvo

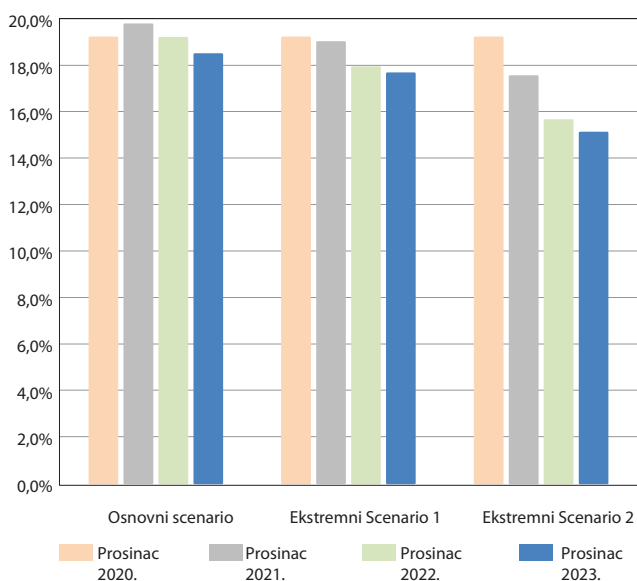
Izvor: CBBiH

Utjecaj testova na stres na stopu adekvatnosti kapitala kvantificiran je na temelju početnog stanja na dan 31.12.2020. Iako će aktualna situacija s pandemijom COVID-19 ostaviti posljedice po određene pokazatelje u bankarskom sektoru, poput kvalitete kreditnog portfelja i profitabilnosti bankarskog sektora, pri postavljenim pretpostavkama u osnovnom scenariju bankarski sektor ne bi pretrpio značajnije smanjenje kapitaliziranosti u trogodišnjem razdoblju testiranja na stres. Promatrajući rezultate testiranja na stres po pojedinačnim bankama, pored banke koja je i prema stvarnim podacima sa kraja 2020. godine imala stopu adekvatnosti kapitala nižu od regulatornog minimuma, pod pretpostavkom da banke ne bi

imale mogućnost dokapitalizacije, još jedna manja banka ne bi uspjela zadržati stopu adekvatnosti kapitala u propisanim regulatornim okvirima u trećoj godini osnovnog scenarija, a ukupne dokapitalizacijske potrebe ove dvije banke bi iznosile 36,4 milijuna KM. Udio aktive ovih banaka u ukupnoj aktivni bankarskog sektora prema podacima sa kraja 2020. godine iznosi svega 5,2%, na temelju čega se može konstatirati da u situaciji trenutnog šoka izazvanog pandemijom COVID-19 nisu identificirani sustavni rizici po bankarski sektor u BiH. U slučaju materijalizacije šokova pretpostavljenih u ekstremnim scenarijima, bankarski sektor bi, prvenstveno zahvaljujući postojećoj dobroj kapitalnoj osnovi, bio sposoban da apsorbira

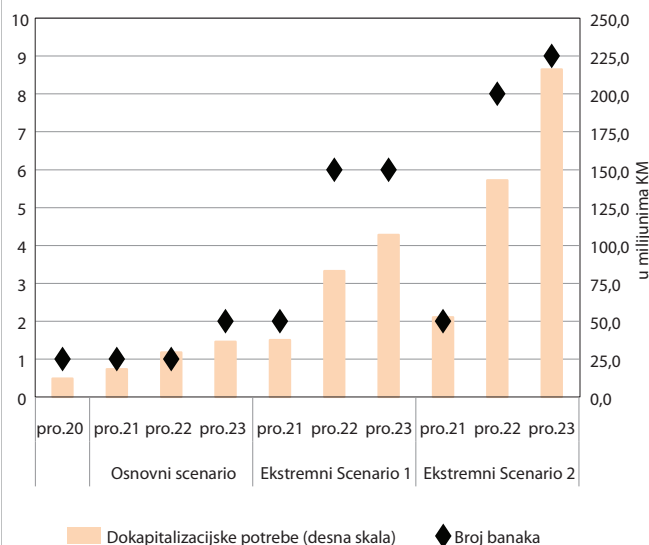
pretpostavljene šokove. U ekstremnom scenariju 1 stopa adekvatnosti kapitala na agregiranoj razini bi se smanjila sa početnih 19,2% na 17,6% (grafikon TO4.7). U ovom scenariju bi ukupno šest banaka došlo u situaciju da im stopa adekvatnosti kapitala bude niža od regulatornog minimuma već na kraju drugog razdoblja testiranja na stres. Ukupni kapital neophodan da bi se stope adekvatnosti kapitala ovih banaka vratile na regulatorni minimum od 12,0% u 2023. godini, iznosio bi 107 milijuna KM. U ekstremnom scenariju 2, stopa adekvatnosti kapitala na agregiranoj razini pala bi na 15,1%, a ukupno devet banaka ne bi zadovoljilo minimalnu propisanu razinu kapitala. Dokapitalizacijske potrebe na razini sustava bi iznosile 216,2 milijuna KM, što predstavlja 0,6% bruto domaćeg proizvoda iz 2020. godine (grafikon TO4.8). I pored ovako snažnih šokova koji su pretpostavljeni u testovima na stres, bankarski sustav u cjelini bi zadržao stabilnost.

Grafikon TO4.7: Stopa adekvatnosti kapitala bankarskog sektora

Izvor: CBBiH

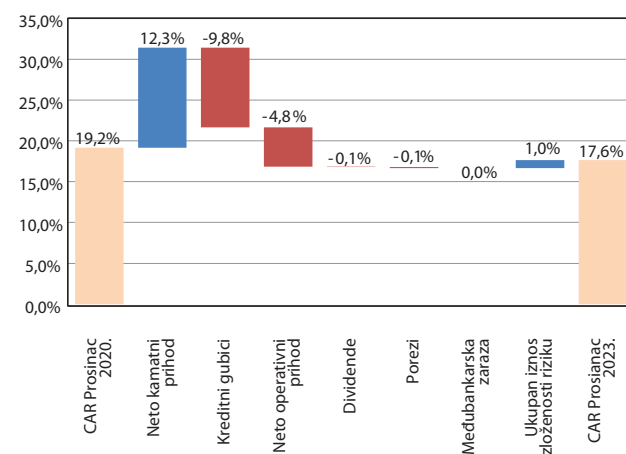
Grafikon TO4.8: Broj banaka sa nedostajućim kapitalom i dokapitalizacijske potrebe

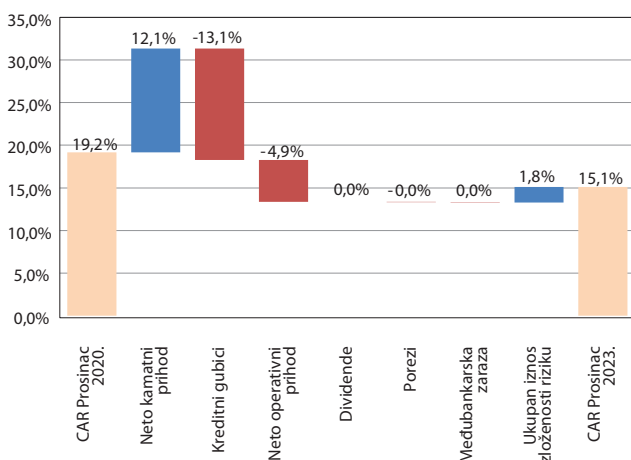
Izvor: CBBiH

Na grafikonima TO4.9 i TO4.10 prikazan je doprinos pojedinih pozicija bilance stanja i uspjeha na promjenu stope adekvatnosti kapitala na sustavnoj razini, kumulativno, u ekstremnim scenarijima, u razdoblju od kraja 2020. do kraja 2023. godine.

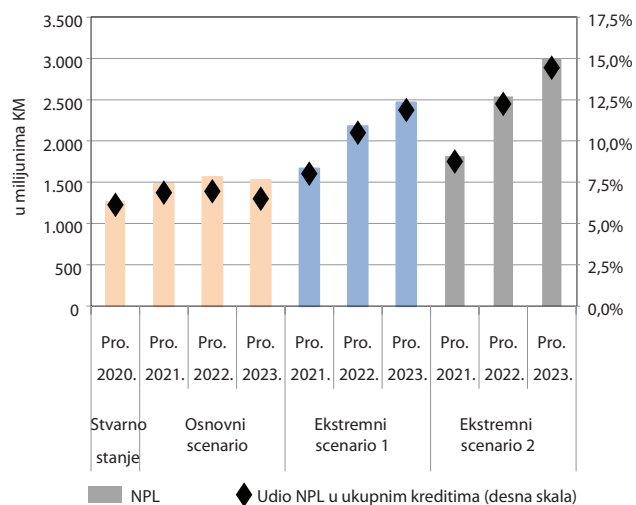
Grafikon TO4.9: Utjecaj pojedinačnih pozicija na stopu adekvatnosti kapitala, Ekstremni scenario 1

Izvor: CBBiH

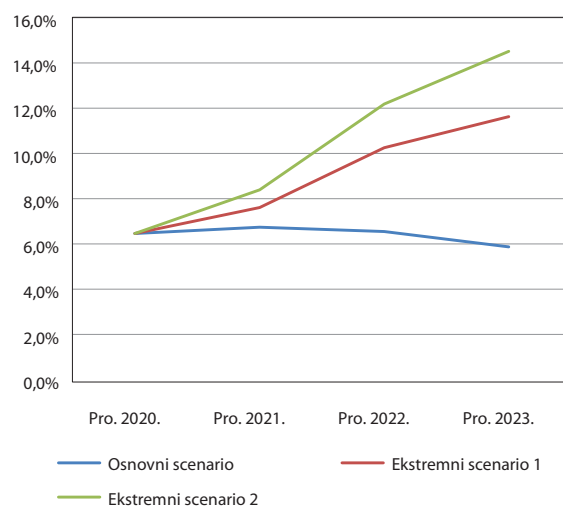
Grafikon TO4.10. Utjecaj pojedinačnih pozicija na stopu adekvatnosti kapitala, Ekstremni scenario 2

Izvor: CB BiH

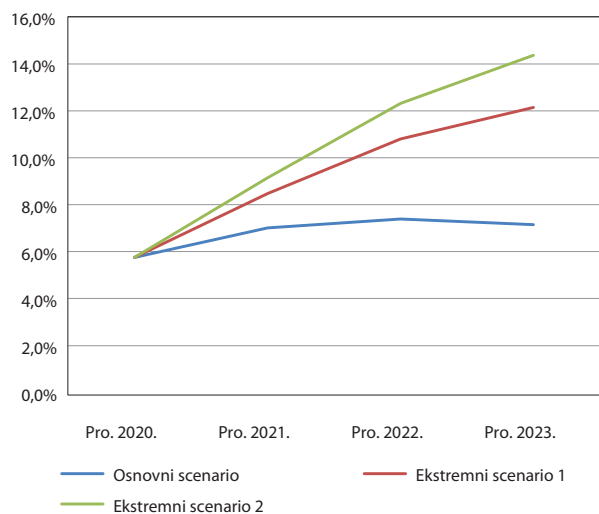
Grafikon TO4.11: Nekvalitetni krediti i udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima

Izvor: CB BiH

Kreditni rizik se u testovima na stres izdvaja kao najznačajniji rizik u bh. bankarskom sektoru. Rezultati testova na stres ukazuju da je kvaliteta kreditnog portfelja veoma osjetljiva na promjene u makroekonomskim uvjetima. Na pad stope adekvatnosti kapitala u trogodišnjem razdoblju dominantan utjecaj imaju gubici po osnovi rasta rezerviranja usljed pogoršanja kvalitete kreditnog portfelja. Pokazatelj udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima, kao osnovna mjera kreditnog rizika, u prve dvije godine osnovnog scenarija se blago pogoršava te posljedično rastu rezerviranja za kreditne gubitke. Njihov rast je posebno izražen u drugom razdoblju testiranja na stres, kao odgođeni učinak pandemije na rast nekvalitetnih kredita koji je bio usporen uslijed primjene moratorija na otplatu kredita u prethodnom razdoblju. Predviđeni ekonomski oporavak bi se odrazio pozitivno na kvalitetu kreditnog portfelja u trećoj godini testiranja na stres, te bi u konačnici na kraju 2023. godine osnovnog scenarija udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima počeo da se smanjuje u odnosu na kraj 2022. godine. U ekstremnim scenarijima dolazi do značajnog rasta razine nekvalitetnih kredita, kao i udjela nekvalitetnih u ukupnim kreditima, kako u sektoru poduzeća tako i u sektoru stanovništva. Posljedično, banke će morati značajno povećati rezerviranja za kreditni rizik, što će se odraziti na njihovu profitabilnost. Na grafikonima od TO4.11 do TO4.13 prikazana je kvaliteta kreditnog portfelja po godinama i scenarijima.

Grafikon TO4.12: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima poduzećima

Izvor: CB BiH

Grafikon TO4.13: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu

Izvor: CB BiH

5.2. Nebankarski finansijski sektor

Sektor nebankarskih finansijskih institucija i dalje je slabo razvijen segment finansijskog tržišta, s veoma skromnim udjelom u ukupnoj aktivnosti finansijskih posrednika (tablica 5.1). Koronakriza nije ostavila značajnije posljedice u mikrokreditnom i lizing sektoru, djelomično i zbog toga što su ovi sektori bili tretirani privremenim mjerama agencija za bankarstvo. Najveći i najznačajniji segment nebankarskog finansijskog sektora, društva za osiguranje i reosiguranje, neizravno su pretrpila posljedice pandemije, koje se ogledaju u padu obračunanih premija u obje kategorije osiguranja, životnog i neživotnog.

Poslovanje mikrokreditnog sektora u 2020. godini karakterizira: rast aktive, rast bruto kreditnih plasmana, rast kapitala, ali istovremeno i rast vrijednosti kredita u kašnjenju te značajno pogoršanje finansijskog rezultata u odnosu na prethodnu godinu. Na kraju 2020. godine u BiH je poslovalo 28 mikrokreditnih organizacija (MKO), od čega 13 mikrokreditnih fondacija (MKF) i 15 mikrokreditnih

društava (MKD). Tijekom 2020. godine osnovano je jedno novo mikrokreditno društvo. Ukupna aktiva mikrokreditnog sektora na kraju 2020. godine veća je za 9,0% u odnosu na 2019. godinu, dok su krediti zabilježili rast od 10,2% (tablica 5.2). Od ukupnog iznosa mikrokredita, 97,5% je plasirano fizičkim osobama, pri čemu je i dalje primarno financiranje sektora poljoprivrede (30,2%), a zatim sektora uslužne djelatnosti (16,0%) i potreba za stanovanje (15,5%).

U 2020. godini, krediti koji u otplati kasne duže od jednog dana imaju udio od 3,8% u ukupnom kreditnom portfelju. Iako se pokazatelj rizičnosti kreditnog portfelja mikrokreditnog sektora nalazi u okviru propisanog standarda od 5,0%, ovaj pokazatelj je nešto lošiji u odnosu na prethodnu godinu. Krediti u kašnjenju preko 90 dana, također su blago porasli i čine 0,63% ukupnog kreditnog portfelja. Kašnjenje klijenata u otplati kreditnih obveza uglavnom je posljedica negativnog utjecaja pandemije „COVID 19“, bez obzira što su se privremene mjere za ublažavanje negativnih ekonomskih posljedica i očuvanja stabilnosti finansijskog sektora primjenjivale i na mikrokreditne organizacije.

U strukturi pasive, obveze po uzetim kreditima predstavljaju osnovni izvor sredstava MKO i bilježe rast od 10,6% u odnosu na prethodnu godinu. Evidentna je značajnija izmjena strukture obveza po uzetim kreditima u odnosu na prethodnu godinu, koja je prvenstveno rezultat izmjene ročnosti u MKO FBiH. Finalni učinak je smanjenje kratkoročnih obveza po uzetim kreditima za čak 73,1%, i njihovo pretvaranje u dugoročne obveze po uzetim kreditima, čiji rast je iznosio 32,6%. Ukupni kapital sektora na kraju 2020. godine zabilježio je povećanje od 7,5% u odnosu na prethodnu godinu, a višak prihoda nad rashodima iznosi 209,6 milijuna KM (46,5% ukupnog kapitala) te i dalje predstavlja dominantan izvor kapitala.

Mikrokreditni sektor je na kraju 2020. godine ostvario pozitivan finansijski rezultat u visini od 23,63 milijuna KM i zabilježio pad profitabilnosti od 30,5% u odnosu na

Tablica 5.2: Pojednostavljena bilanca stanja mikrokreditnih organizacija**u milijunima KM**

Aktiva			Pasiva		
	2019.	2020.		2019.	2020.
Novčana sredstva i plasmani drugim bankama	71,3	86,5			
Kredit	807,2	889,6	Obaveze po uzetim kreditima	517,0	571,8
Rezerve za kreditne gubitke	-7,7	-14,6	Ostale obveze	52,5	55,0
Ostala aktiva	118,5	116,5	Kapital	419,9	451,2
UKUPNO	989,4	1.078,0	UKUPNO	989,4	1.078,0

Izvor: FBA, ABRS, CB BiH

2019. godinu. Ukupni prihodi iznosili su 177,23 milijuna KM. Na slabiji rast ukupnih prihoda sektora (4,7%), u usporedbi s prethodnim godinama, dominantan utjecaj imali su ostvareni prihodi od naknada i ostali prihodi, čija je vrijednost u odnosu na prethodnu godinu niža za čak 53,6%. Kamatni prihodi i dalje su dominantan izvor prihoda sektora, te je i uz sve poteškoće u poslovanju financijskih posrednika u 2020. godini, ostvaren njihov rast od 13,0%. Snažnom rastu kamatnih prihoda u najvećoj mjeri doprinose izrazito visoke kamatne stope. Prosječna ponderirana efektivna kamatna stopa na ukupne kredite u FBiH u 2020. godini je iznosila 23,98% i u RS 23,55%. Osobito su visoke efektivne kamatne stope na kratkoročne kredite koje su u 2020. godini ponovo zabilježile povećanje u oba bh. entiteta. Ukupni rashodi mikrokreditnog sektora iznosili su 149,96 milijuna KM i zabilježili su povećanje od 12,9% u odnosu na prethodnu godinu. Porast ukupnih rashoda bio je pod utjecajem rasta svih osnovnih stavki rashoda, pri čemu je najsnažniji utjecaj imalo povećanje troškova rezerviranja za kreditne i druge gubitke od 7,64 milijuna KM.

U 2020. godini evidentna je dodatna kontrakcija lizing sektora, pri čemu su ostvareni nešto bolji financijski pokazatelji u odnosu na prethodnu godinu. Na kraju 2020. godine dozvolu za rad imala su četiri lizing društava. Ukupna aktiva lizing sektora iznosila je 343,8 milijuna KM i zabilježila je rast od 6,4% u odnosu na prethodnu godinu. Na financijski lizing odnosi se 80,4% vrijednosti ugovora o lizingu, a na poslove operativnog lizinga preostalih 19,6%. Vrijednost novozaključenih ugovora financijskog i operativnog lizinga u 2020. iznosila je 164,8 milijuna KM, što je za 16,4% manje u odnosu na prethodnu godinu. Sektor lizinga je na kraju 2020. godine ostvario pozitivan financijski rezultat u iznosu od 4,3 milijuna KM. Povratku u profitabilnu zonu sektora doprinio je rast operativnih prihoda od 8,7% te značajno smanjenje troškova rezervi za gubitke od 26,1%. Visoke troškove rezervi za gubitke u prethodnoj godini na razini sektora, generiralo je jedno lizing društvo, koje je u 2020. godini prestalo s radom. Sektor lizinga je generalno veoma slabo razvijen, a osnovne aktivnosti ovog sektora predstavljaju određeni vid supstitucije klasičnih bankarskih kredita.

Na tržištu osiguranja nije bilo značajnijih promjena u odnosu na prethodnu godinu. Na kraju 2020. godine u BiH je poslovalo 25 društava za osiguranje i jedno društvo za reosiguranje. Tijekom godine, jedno osiguravajuće društvo

pripojeno je drugom, što je znak da postupno dolazi do konsolidacije tržišta. Koronakriza je neizravno dovela do slabljenja aktivnosti na tržištu osiguranja. Usljed slabije kreditne aktivnosti bankarskog sektora te pogoršanja uvjeta na tržištu rada i rasta neizvjesnosti u pogledu razvoja epidemiološke situacije, trend rasta premije osiguranja iz prethodnih godina je u 2020. godini zaustavljen, a ukupna obračunana premija iznosila je 756,4 milijuna KM, te je u odnosu na isto razdoblje prošle godine zabilježila smanjenje od 0,8%. Iako je zabilježen pad premije, usljed pada ekonomske aktivnosti u zemlji, udio premije u ukupnom BDP-u ostao je na približno istoj razini kao i prethodne godine (2,23% BDP-a). Od ukupne obračunane premije, na neživotna osiguranja se odnosi 79,3%, odnosno 600 milijuna KM.

Slaba zastupljenost dobrovoljnih vrsta osiguranja i dalje predstavlja ključnu slabost i limitirajući čimbenik razvoja tržišta osiguranja u BiH. Najznačajniji udio u ukupnoj premiji osiguranja i dalje ima osiguranje od automobilske odgovornosti (preko 50,0%). Od značajnijih vrsta osiguranja u kategoriji neživotnog osiguranja, izuzev rasta osiguranja od automobilske odgovornosti i osiguranja imovine, evidentan je pad ostalih vrsta osiguranja. Posebno se ističe pad vrijednosti premije polica povezanih s osiguranjem kredita i jamstava te polica zdravstvenog osiguranja i osiguranja od nezgode. Obračunana premija na životna osiguranja je iznosila 156,4 milijuna KM i zabilježila je smanjenje od 1,3% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupne bruto isplaćene štete iznose 309,8 milijuna KM i čine 41,0% ukupne obračunane premije.

Prema podacima CBBiH, osiguravajuća društva značajan dio imovine drže u visokolikvidnim i niskorizičnim vidovima imovine. Na računima komercijalnih banaka, osiguravajuća društva su držala 33,0% ukupne aktive u različitim formama depozita. Investicije u vrijednosne papire iznosile su 21,9% ukupne aktive, pri čemu se 73,6% investicija u vrijednosne papire odnosi na vladine vrijednosne papire.

U 2020. godini dozvolu za rad je imalo 35 investicijskih fondova, od čega 16 u FBiH i 19 u RS. Od ukupno 35 investicijskih fondova, 23 su otvoreni investicijski fondovi, dok su 12 fondova zatvoreni investicijski fondovi. Ukupna vrijednost neto imovine investicijskih fondova na kraju 2020. godine iznosila je 811,1 milijun KM i manja je za 41 milijun KM ili 4,8% u odnosu na kraj prethodne godine.

Ukupan promet na bh. burzama u 2020. godini je zabilježio rast vrijednosti prometa. Ukupan promet iznosio je 1.275,1 milijun KM i u odnosu na isto razdoblje prošle godine veći je za 372 milijuna KM ili 41,2%. Od ukupnog prometa na Sarajevskoj burzi (SASE) ostvareno je 541,1 milijun KM, odnosno 42,3%, a na Banjalučkoj burzi (BLSE) 734,0 milijuna KM ili 57,7%. U 2020. godini Sarajevska burza je zabilježila povećanje prometa za 25,6% ili za 110,1 milijun KM dok je promet na Banjalučkoj burzi porastao za 261,9 milijuna KM ili 55,5%.

Rast prometa na bh. burzama u 2020. godini u značajnoj mjeri je generiran snažnijim aktivnostima na primarnom tržištu dužničkih instrumenata. Sektor vlade, kao glavni pokretač aktivnosti u ovom segmentu tržišta, u velikoj mjeri je povećao intenzitet zaduživanja na domaćem tržištu kapitala pod pritiskom pojačanih potreba za osiguranjem financijske pomoći domaćim sektorima u prevazilaženju negativnih posljedica pandemije koronavirusa. Ukupna tržišna kapitalizacija u BiH na kraju 2020. godine iznosi 9.312 milijuna KM i gotovo je nepromijenjena u odnosu na prethodnu godinu (-0,6%), međutim, na burzama su evidentna oprečna kretanja. Smanjenje tržišne kapitalizacije na SASE iznosilo je 278 milijuna KM (5,9%), dok je povećanje tržišne kapitalizacije na BLSE iznosilo 225 milijuna KM (5,0%) u odnosu na kraj 2019. godine.

6. Financijska infrastruktura

6.1. Platni sustavi

Centralna banka BiH je u 2020. godini uspješno izvršavala svoju zakonsku obvezu održavanja odgovarajućih platnih sustava. Platni promet se odvijao neometano kroz sustave žirokliringa i bruto poravnanja u realnom vremenu (RTGS). Održavani su Središnji registar kredita (SRK) i Jedinstveni registar računa poslovnih subjekata (JRRPS), a realizacija transakcija putem međunarodnog kliringa plaćanja s inozemstvom se odvijala neometano. Tijekom godina, platni sustavi se kontinuirano dograđuju radi ispunjavanja svih neophodnih tehnoloških i sigurnosnih standarda, a najveći iskorak je napravljen u 2019. godini kada je žirokliring sustav usklađen s načinom rada u Europskoj uniji (EU) te je na taj način stvorena pretpostavka za bržu integraciju platnih sustava CBBiH u EU tokove.

Tijekom 2020. godine zabilježen je neznatan rast broja transakcija ali istovremeno i pad ukupne vrijednosti svih transakcija kroz platne sustave žirokliringa i RTGS-a. Ukupna vrijednost međubankarskih transakcija u platnom prometu u 2020. smanjena je za 14,5%, što bi mogla biti posljedica smanjenja ekonomske aktivnosti u zemlji uzrokovane krizom koja je izazvana izbijanjem pandemije koronavirusa. Ukupan broj transakcija je veći za 0,4% u odnosu na prethodnu godinu. Prvih deset banaka u BiH po obujmu transakcija je u 2020. godini sudjelovalo u ukupnom broju RTGS i žirokliring međubankarskih transakcija sa 73,33%, što je neznatno povećanje u odnosu na 2019. godinu. S druge strane,

Tablica 6.1: Transakcije u međubankarskom platnom prometu

Godina	"Ukupan broj transakcija, u milijunima"	"Ukupan promet, milijuni KM"	"Prosječni dnevni promet, milijuni KM"	BDP/prosječan dnevni promet
2005.	22,9	36.195	140,3	122
2006.	24,9	47.728	185,0	104
2007.	28,4	60.193	234,2	93
2008.	29,6	70.345	272,7	91
2009.	29,0	64.458	251,8	95
2010.	31,8	67.779	263,7	94
2011.	32,5	76.653	298,3	87
2012.	33,8	81.533	318,5	81
2013.	35,8	76.605	298,1	88
2014.	37,9	87.859	341,9	79
2015.	39,1	85.106	326,1	87
2016.	40,0	88.380	338,6	86
2017.	41,1	96.243	370,2	85
2018.	42,3	102.670	393,4	83
2019.	43,6	123.046	471,4	74
2020.	43,8	105.132	398,2	85

Izvor: CBBiH, BHAS

Tablica 6.2. Koncentracija transakcija u međubankarskom platnom prometu (HHI)

Period	10 banaka sa najvećim udjelom	
	Broj transakcija	Vrijednost transakcija
Prosinac 2008.	1.271	1.381
Prosinac 2009.	1.233	1.413
Prosinac 2010.	1.256	1.346
Prosinac 2011.	1.230	1.287
Prosinac 2012.	1.278	1.295
Prosinac 2013.	1.337	1.378
Prosinac 2014.	1.350	1.310
Prosinac 2015.	1.314	1.305
Prosinac 2016.	1.307	1.322
Prosinac 2017.	1.320	1.349
Prosinac 2018.	1.344	1.335
Prosinac 2019.	1.397	1.471
Prosinac 2020.	1.352	1.249

Izvor: CBBiH

smanjen je udio prvih deset banaka u ukupnoj vrijednosti transakcija sa 78,94% u 2019. godini na 76,24% u 2020. godini.

Pad vrijednosti ukupnih transakcija u platnom prometu u 2020. godini i sporija cirkulacija novca dovela je do povećanja broja dana koji su potrebni da bi se izvršile transakcije u vrijednosti godišnjeg nominalnog BDP-a (tablica 6.1.). Trend opadanja broja unutarbankarskih transakcija i povećanja broja međubankarskih transakcija je nastavljen i u 2020. godini. Iako je broj unutarbankarskih transakcija smanjen za 5,2%, a međubankarskih povećan za 0,3% u odnosu na isto razdoblje prošle godine, unutarbankarske transakcije su i dalje dominantne u odnosu na ukupan broj transakcija sa 55,0% (53,9 milijuna transakcija), dok je udio broja međubankarskih transakcija 45,0% (43,7 milijuna transakcija). Vrijednost unutarbankarskih transakcija u 2020. godini je iznosila 100,4 milijarde KM ili 49,0% od ukupne vrijednosti platnog prometa, dok je vrijednost međubankarskih transakcija iznosila 105 milijardi KM ili 51,0%.

U tablici 6.2. prikazane su vrijednosti Herfindahl-Hirschmanovog indeksa (HHI¹⁹) koji ilustrira koncentraciju ukupnog broja i vrijednosti međubankarskih transakcija u platnom prometu za 10 banaka s najvećim udjelom u oba platna sustava (žirokliring i RTGS). Iako se većina međubankarskog platnog prometa odvija između manjeg

broja velikih banaka, vrijednosti HHI indeksa ukazuju na umjerenu koncentraciju međubankarskih platnih transakcija i nepostojanje sustavnih rizika u platnim sustavima. U 2020. godini zabilježeno je smanjenje HHI indeksa kako prema broju tako i prema vrijednosti transakcija za deset banaka s najvećim udjelom u platnom prometu, što ukazuje na manji rizik koncentracije.

CBBiH je u 2020. godini nastavila održavati SRK, koji je tijekom godine u realnom vremenu ažuriralo 77 institucija, čime se finansijskim institucijama korisnicima ove baze podataka osiguravaju podatci o kreditnoj historiji i trenutnoj zaduženosti njihovih postojećih ili potencijalnih klijenata i na taj način omogućava da kvalitetnije procijene rizike prilikom donošenja odluka o odobravanju plasmana. CBBiH je također nastavila održavati i Jedinstveni registar računa poslovnih subjekata (JRRPS) u BiH u kojem je na kraju 2020. godine bilo evidentirano 240.131 aktivnih i 97.410 blokiranih računa. Nakon nadogradnje sustava krajem 2018. godine, JRRPS sadrži sve račune poslovnih subjekata koji platni promet u BiH obavljaju preko računa otvorenih u bankama i CBBiH. JRRPS prvenstveno koristi komercijalnim bankama, poreznim organima, organima uprave, organima za provođenje zakona te ostalim razinama vlasti prilikom otkrivanja finansijskih struktura i transakcija koje kompanije i pojedinci mogu iskoristiti na nezakonit način, npr. za izbjegavanje plaćanja poreza, pranje novca i sl. Registar, također, pruža informacije svim pravnim i fizičkim osobama koje naplatu svojih potraživanja moraju tražiti prinudnim putem preko ovlaštenih institucija.

Međunarodni kliring plaćanja između banaka iz BiH i Republike Srbije nastavljen je i u 2020. godini, te je kroz sustav izvršeno ukupno 10.622 platna naloga čija je vrijednost bila 235,1 milijun eura, što ukazuje na aktivno korištenje ove platforme za poravnanje platnih transakcija.

¹⁹ HHI je mjera koncentracije i računa se kao suma kvadrata pojedinačnih udjela u promatranom segmentu. Indeks ispod 1.000 bodova ukazuje na nekoncentriranost, od 1.000 do 1.800 bodova umjerenu, od 1.800 do 2.600 bodova na visoku koncentraciju, preko 2.600 se smatra veoma visokom koncentracijom do maksimalnih 10.000 kada je koncentracija monopolna.

6.2. Regulatorni okvir

Za nastavak harmonizacije regulatornog okvira izuzetno je važno usvajanje novog Zakona o osiguranju depozita u bankama Bosne i Hercegovine koji je stupio na snagu dana 17. lipnja 2020. godine ("Službeni glasnik BiH", br. 32/20). U odnosu na prethodni zakon, u novom zakonu ističu se tri važne izmjene: obveza članstva u programu osiguranja depozita za svaku banku kojoj je izdana dozvola za rad od nadležne agencije za bankarstvo; uvođenje novog mandata Agenciji za osiguranje depozita BiH, da sredstvima Fonda za osiguranje depozita sudjeluje u procesu restrukturiranja banaka u određenim slučajevima definiranim ovim zakonom i zakonima o bankama; skraćivanje roka za isplatu deponenata usljed oduzimanja dozvole za rad banci članici na 20 radnih dana umjesto dosadašnjih 90 dana.

U 2020. godini stupili su na snagu novi regulatorni propisi koji se odnose na poslovanje banaka: odluke agencija za bankarstvo o upravljanju kreditnim rizikom i utvrđivanju očekivanih kreditnih gubitaka kojima se propisuju pravila za upravljanje kreditnim rizikom, način raspoređivanja izloženosti u razine kreditnog rizika i utvrđivanje očekivanih kreditnih gubitaka te prihvatljiv kolateral za potrebe utvrđivanja očekivanih kreditnih gubitaka i ograničenja najveće dopuštene izloženosti u odnosu na priznati kapital. Agencije za bankarstvo su krajem ožujka 2020. godine donijele odluke o privremenim mjerama koje banke primjenjuju s ciljem ublažavanja negativnih ekonomskih posljedica uzrokovanih pojavom koronavirusa. Bankama je omogućeno da odobravaju olakšice klijentima koji su izravno ili neizravno pogođeni negativnim učincima pandemije u vidu moratorija, odnosno odgađanje plaćanja kreditnih obveza. Istovremeno, propisana su pravila za upravljanje kreditnim rizikom i poduzimanje preventivnih mjera s ciljem očuvanja kapitala, koje uključuju zadržavanje dobiti iz 2019. godine, odgodu ili otkazivanje isplate dividende i bonusa te mogućnost korištenja zaštitnog sloja kapitala. Nakon isteka šest mjeseci, novim odlukama o privremenim mjerama prolongirano je razdoblje u kome klijenti podnose zahtjeve za olakšicama u otplati kredita bankama, do kraja 2020. godine. Tijekom 2021. godine rokovi za podnošenje zahtjeva klijenata su prolongirani do kraja prvog polugodišta, uz konačan istek mjera s krajem 2021. godine. Odluke o privremenim mjerama donesene su i za mikrokreditne organizacije i lizing društva.

Pored privremenih mjera, u cilju očuvanja poslovanja i financijskog zdravlja banaka za vrijeme trajanja pandemije koronavirusa, agencije za bankarstvo su tijekom 2020. godine donijele odluke kojima su relaksirani minimalni zahtjevi za upravljanje deviznim rizikom i rizikom likvidnosti te kriteriji u pogledu minimalne stope rezerviranja za očekivane kreditne gubitke za dugoročne izloženosti odobrene za vrijeme pandemije u cilju poticanja gospodarskoga rasta i razvoja i smanjenja nezaposlenosti u zemlji. U 2021. godini, agencije su nastavile proces usklađivanja bankarske regulative i nadzora nad bankama u BiH sa regulatornim okvirom EU.

U rujnu 2020. godine, potpisan je Memorandum o razumijevanju između Hrvatske narodne banke (HNB) i Agencije za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine (FBA), Agencije za bankarstvo Republike Srpske (ABRS) i Centralne banke Bosne i Hercegovine (CBBiH). Ovaj memorandum zapravo je određeni vid nadogradnje na prethodni Sporazum o suradnji i razmjeni informacija u oblasti nadzora nad poslovanjem banaka, koji je postignut još 2003. godine, a predstavlja platformu za unapređenje i proširenje suradnje nadležnih institucija nakon ulaska Republike Hrvatske u mehanizam deviznog tečaja (ERM II). Zastoj u funkcioniranju Komisije za vrijednosne papire u FBiH, koji datira iz 2019. godine, nije se uspio prevazići tijekom 2020. godine. Početkom srpnja 2021. na Predstavničkom domu Parlamenta FBiH imenovani su članovi Komisije, što bi moglo predstavljati naznaku skorog rješenja ovog pitanja.

Statistički dodatak

Tablica A1: Promjene suverenog rejtinga

Država	Datum promjene	Standard & Poor's rejting		
		Dugoročni	Izgled	Kratkoročni
Grčka	do 2009.	A	Stabilan	A-1
	09.01.2009.	A	Negativan, promatranje	A-1
	14.01.2009.	A	Stabilan	A-2
	07.12.2009.	A	Negativan, promatranje	A-2
	16.12.2009.	BBB+	Negativan, promatranje	A-2
	16.03.2010.	BBB+	Negativan	A-2
	27.04.2010.	BB+	Negativan	B
	02.12.2010.	BB+	Negativan, promatranje	BB+
	29.03.2011.	BB-	Negativan, promatranje	B
	09.05.2011.	B	Negativan, promatranje	C
	13.06.2011.	CCC	Negativan	C
	27.07.2011.	CC	Negativan	C
	05.02.2012.	CCC	Stabilan	C
	27.02.2012.	SD	NM	SD
	02.05.2012.	CCC	Stabilan	C
	07.08.2012.	CCC	Negativan	C
	05.12.2012.	SD	-	SD
	18.12.2012.	B-	Stabilan	B
	28.01.2015.	B-	Negativan, promatranje	B
	15.04.2015.	CCC+	Negativan	C
	22.01.2016.	B-	Stabilan	B
	19.01.2018.	B	Pozitivan	B
	25.06.2018.	B+	Pozitivan	B
	25.11.2019.	BB-	Pozitivan	B
	24.04.2020.	BB-	Stabilan	B
	23.04.2021.	BB	Positive	B
Irska	do 2009.	AAA	Stabilan	A-1+
	09.01.2009.	AAA	Negativan	A-1+
	30.03.2009.	AA+	Negativan	A-1+
	08.06.2009.	AA	Negativan	A-1+
	24.08.2010.	AA-	Negativan	A-1+
	23.11.2010.	A	Negativan, promatranje	A-1
	02.02.2011.	A-	Negativan, promatranje	A-2
	01.04.2011.	BBB+	Stabilan	A-2
	05.12.2011.	BBB+	Negativan, promatranje	A-2
	13.01.2012.	BBB+	Negativan	A-2
	11.02.2013.	BBB+	Stabilan	A-2
	07.12.2013.	BBB+	Pozitivan	A-2
	06.06.2014.	A-	Pozitivan	A-2
	05.12.2014.	A	Stabilan	A-1
	05.06.2015.	A+	Stabilan	A-1
	29.11.2019.	AA-	Stabilan	A-1+
Portugal	do 2009.	AA-	Stabilan	A-1+
	13.01.2009.	AA-	Negativan, promatranje	A-1+
	21.01.2009.	A+	Stabilan	A-1
	07.10.2009.	A+	Negativan	A-1
	27.04.2010.	A-	Negativan	A-2
	30.11.2010.	A-	Negativan, promatranje	A-2
	24.03.2011.	BBB	Negativan, promatranje	A-2
	29.03.2011.	BBB-	Negativan	A-3
	05.12.2011.	BBB-	Negativan, promatranje	A-3
	13.01.2012.	BB	Negativan	B
	06.03.2013.	BB	Stabilan	B
	05.07.2013.	BB	Negativan	B
	09.05.2014.	BB	Stabilan	B
	20.03.2015.	BB	Pozitivan	B
	18.09.2015.	BB+	Stabilan	B
	15.09.2017.	BBB-	Stabilan	A-3
	15.03.2019.	BBB	Stabilan	A-2
	13.09.2019.	BBB	Pozitivan	A-2
	24.04.2020.	BBB	Stabilan	A-2

Tablica A1: Promjene suverenog rejtinga

Država	Datum promjene	Standard & Poor's rejting		
		Dugoročni	Izgled	Kratkoročni
Španjolska	do 2009.	AAA	Stabilan	A-1+
	12.01.2009.	AAA	Negativan, promatranje	A-1+
	19.01.2009.	AA+	Stabilan	A-1+
	09.12.2009.	AA+	Negativan	A-1+
	28.04.2010.	AA	Negativan	A-1+
	05.12.2011.	AA-	Negativan, promatranje	A-1+
	13.01.2012.	A	Negativan	A-1
	26.04.2012.	BBB+	Negativan	A-2
	10.10.2012.	BBB-	Negativan	A-3
	23.05.2014.	BBB	Stabilan	A-2
	02.10.2015.	BBB+	Stabilan	A-2
	01.04.2017.	BBB+	Pozitivan	A-2
	23.03.2018.	A-	Pozitivan	A-2
	20.09.2019.	A	Stabilan	A-1
	18.09.2020.	A	Negativan	A-1
Italija	do 2009.	A+	Stabilan	A-1+
	20.05.2011.	A+	Negativan	A-1+
	20.09.2011.	A	Negativan	A-1
	05.12.2011.	A	Negativan, promatranje	A-1
	13.01.2012.	BBB+	Negativan	A-2
	09.07.2013.	BBB	Negativan	A-2
	05.12.2014.	BBB-	Stabilan	A-3
	27.10.2017.	BBB	Stabilan	A-2
	26.10.2018.	BBB	Negativan	A-2
	23.10.2020.	BBB	Stabilan	A-2
Cipar	do 2009.	A+	Stabilan	A-1
	21.07.2010.	A+	Negativan, promatranje	A-1
	16.11.2010.	A	Negativan	A-1
	30.03.2011.	A-	Negativan	A-2
	29.07.2011.	BBB	Negativan, promatranje	A-2
	12.08.2011.	BBB+	Negativan, promatranje	A-2
	27.10.2011.	BBB	Negativan, promatranje	A-3
	13.01.2012.	BB+	Negativan	B
	01.08.2012.	BB	Negativan, promatranje	B
	17.10.2012.	B	Negativan, promatranje	B
	20.12.2012.	CCC+	Negativan	C
	21.03.2013.	CCC	Negativan	C
	10.04.2013.	CCC	Stabilan	C
	28.06.2013.	SD	-	SD
	03.07.2013.	CCC+	Stabilan	C
	29.11.2013.	CCC+	Stabilan	B
	25.04.2014.	B	Pozitivan	B
	24.10.2014.	B+	Stabilan	B
	27.03.2015.	B+	Pozitivan	B
	25.09.2015.	BB-	Pozitivan	B
	18.03.2017.	BB+	Stabilan	B
	15.09.2017.	BB+	Pozitivan	B
	14.09.2018.	BBB-	Stabilan	A-3

Izvor: Standard & Poor's

Tablica A2: Indeks cijena nekretnina (2015=100)

		Sarajevo	Mostar	Zenica	Tuzla	UKUPNO
2006.	Q1	69	72	53		68
	Q2	74	71	49		71
	Q3	73	70	52		70
	Q4	80	60	55		74
2007.	Q1	87	73	56		83
	Q2	98	76	67		93
	Q3	108	73	72		98
	Q4	117	77	74		105
2008.	Q1	125	85	78	95	112
	Q2	133	82	84	98	119
	Q3	132	83	88	106	120
	Q4	138	87	99	107	126
2009.	Q1	129	104	101	97	120
	Q2	120	101	100	100	114
	Q3	115	105	100	107	112
	Q4	111	104	93	115	109
2010.	Q1	111	100	99	112	108
	Q2	111	110	101	110	110
	Q3	107	104	99	105	106
	Q4	106	106	107	104	106
2011.	Q1	105	107	105	97	105
	Q2	105	103	107	89	103
	Q3	104	98	102	91	102
	Q4	105	104	102	89	103
2012.	Q1	105	112	101	102	106
	Q2	104	101	109	96	103
	Q3	101	104	95	94	100
	Q4	100	101	103	96	100
2013.	Q1	101	108	105	93	102
	Q2	99	109	104	90	100
	Q3	98	105	97	94	99
	Q4	97	109	106	90	99
2014.	Q1	98	104	98	95	99
	Q2	96	102	97	93	97
	Q3	98	94	99	99	98
	Q4	98	96	101	92	98
2015.	Q1	98	101	100	98	99
	Q2	101	99	99	101	101
	Q3	99	103	102	100	100
	Q4	102	97	99	100	101
2016.	Q1	99	94	97	96	98
	Q2	100	97	104	99	100
	Q3	102	114	101	96	104
	Q4	103	113	104	98	104
2017.	Q1	104	110	104	97	104
	Q2	104	96	105	97	103
	Q3	104	104	104	103	104
	Q4	107	93	105	100	104
2018.	Q1	108	103	103	100	106
	Q2	109	110	102	100	108
	Q3	109	104	102	102	107
	Q4	109	106	102	104	108
2019.	Q1	111	105	106	103	110
	Q2	113	110	109	109	112
	Q3	112	109	113	109	112
	Q4	115	108	107	108	113
2020.	Q1	117	109	112	110	115
	Q2	117	122	125	103	117
	Q3	117	113	123	118	117
	Q4	118	106	121	117	117

Izvor: CBBiH

Napomena: U odnosu na indeks cijena nekretnina prikazan u Izvješću za 2019. godinu promijenjeno je bazno razdoblje.

Tablica A3: Glavne stavke vanjskotrgovinske razmjene roba

Naziv	Vrijednost izvoza, milijuni BAM	Vrijednost izvoza, milijuni BAM	Indeks izvoznih cijena	Nominalni rast izvoza, u %	Promjena vrijednosti izvoza (u postotnim bodovima)	
	2019.	2020.	I - XII 2020 I - XII 2019	4 = 2/1	Cjenovni efekat	Efekat obujma izvoza
	1	2	3	4 = 2/1	5	6
Bazni metali i proizvodi od baznih metala	2.100,1	1.740,0		-17,1		
Od čega: Željezo i čelik	575,5	458,5	93,0	-20,3	-7,0	-13,3
Proizvodi od željeza i čelika	780,1	723,4	96,0	-7,3	-4,0	-3,3
Aluminij i proizvodi od aluminija	542,9	363,1	95,5	-33,1	-4,3	-29,2
Strojevi, aparati, mehanički i električni uređaji	1.590,2	1.582,7		-0,5		
Strojevi, aparati i mehanički uređaji, kotlovi; njihovi dijelovi	804,3	768,5	98,1	-4,4	-1,9	-2,5
Električni strojevi i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka, televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i dijelovi i pribor za te proizvode	785,9	814,1	102,0	3,6	2,0	1,6
Razni proizvodi	1.114,8	1.127,4		1,1		
Od čega: Namještaj; nosači madraca; oprema za krevete i slični proizvodi; svjetiljke i druga rasvjetna tijela koja nisu spomenuta niti uključena na drugom mjestu; svjetleći znakovi, osvijetljene pločice sa natpisom; montažne zgrade	1.007,3	1.021,6	101,0	1,4	1,0	0,4
Proizvodi mineralnog podrijetla	1.070,0	870,2		-18,7		
Od čega: Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; električna energija; bitumenske tvari; mineralni voskovi	929,2	713,8	93,2	-23,2	-6,8	-16,4
Proizvodi kemijske industrije ili srodnih industrija	936,5	783,0		-16,4		
Anorganski kemijski proizvodi; organski i anorganski jedinjenja plemenitih metala, metala koji se rijetko nalaze, radioaktivnih elemenata i izotopa	622,4	506,3	90,0	-18,7	-10,0	-8,7
Drvo i proizvodi od drveta	756,3	718,3		-5,0		
Drvo i proizvodi od drveta; drveni ugalj	751,8	714,0	98,2	-5,0	-1,8	-3,2
	Vrijednost uvoza, milijuni BAM	Vrijednost uvoza, milijuni BAM	Indeks uvoznih cijena	Nominalni rast uvoza, u %	Promjena vrijednosti uvoza (u postotnim bodovima)	
	2019.	2020.	I - XII 2020 I - XII 2019		Cjenovni efekat	Efekat obima uvoza
Proizvodi mineralnog podrijetla	2.882,3	1.747,2		-39,4		
Od čega: Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; električna energija; bitumenske tvari; mineralni voskovi	2.731,8	1.638,5	90,0	-40,0	-10,0	-30,0
Strojevi, aparati, mehanički i električni uređaji	2.758,6	2.516,5		-8,8		
Strojevi, aparati i mehanički uređaji, kotlovi; njihovi dijelovi	1.603,6	1.349,5	95,4	-15,8	-4,6	-11,2
Električni strojevi i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka, televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i dijelovi i pribor za te proizvode	1.155,0	1.166,9	101,0	1,0	1,0	0,0
Bazni metali i proizvodi od baznih metala	2.152,7	1.997,9		-7,2		
Željezo i čelik	621,7	554,8	96,3	-10,8	-3,7	-7,1
Od čega: Proizvodi od željeza i čelika	510,9	491,9	98,2	-3,7	-1,8	-2,0
Aluminij i proizvodi od aluminija	411,8	371,7	92,2	-9,7	-7,8	-2,0
Proizvodi kemijske industrije ili srodnih industrija	1.752,5	1.681,8	98,2	-4,0	-1,8	-2,2
Anorganski kemijski proizvodi; organski i anorganski jedinjenja plemenitih metala, metala koji se rijetko nalaze, radioaktivnih elemenata i izotopa	150,9	68,4	86,0	-54,6	-14,0	-40,6
Farmaceutski proizvodi	632,9	665,9	103,0	5,2	3,0	2,2
Eterična ulja i smole; parfimerijski, kozmetički ili toaletni proizvodi	245,9	213,3	95,3	-13,2	-4,7	-8,5
Razni proizvodi kemijske industrije	169,5	190,7	105,0	12,5	5,0	7,5
Prehrambene prerađevine	1.658,4	1.603,8		-3,3		
Proizvodi od žitarica, brašna, skroba ili mlijeka; poslastičarski proizvodi	231,9	231,0	99,1	-0,4	-0,9	0,5
Razni prehrambeni proizvodi	285,3	295,9	102,2	3,7	2,2	1,5
Pića, alkoholi i ocat	357,0	308,1	97,0	-13,7	-3,0	-10,7
Ostaci i otpaci od prehrambene industrije; pripremljena životinjska hrana	197,2	193,1	98,3	-2,1	-1,7	-0,4

Izvor: BHAS, CBBiH

Tablica A4: Pokazatelji financijskog zdravlja

Razdoblje	Broj banaka	Kapital			Kvalitet aktive			Profitabilnost				Likvidnost				Devizni rizik		
		Osnovni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku	Regulatorni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku	Kapital prema ukupnoj aktivni	Nekvalitetna aktiva prema ukupnoj aktivni	Nekvalitetni krediti umanjani za rezerviranja prema osnovnom kapitalu	Nekvalitetni krediti prema ukupnim kreditima	Povrat na prosječnu aktivu	Povrat na prosječni kapital	Neto prihod od kamata prema ukupnom prihodu	Nekamatni rashodi prema ukupnom prihodu	Likvidna sredstva prema ukupnim sredstvima	Likvidna sredstva prema kratkoročnim financijskim obvezama	Depoziti prema kreditima	Kratkoročne financijske prema ukupnim financijskim obvezama	Indeksirani i krediti u stranim valutama prema ukupnim kreditima	Obveze u stranim valutama prema ukupnim financijskim obvezama	Neto otvorena pozicija
2009.	30	12,39	16,07	10,72	3,92	25,46	5,87	0,09	0,84	61,54	97,38	30,94	52,95	85,57	66,10	73,89	69,17	1,70
2010.	29	12,64	16,17	11,77	8,14	42,01	11,42	-0,60	-5,49	60,06	108,96	28,99	49,71	86,26	66,85	70,05	66,97	4,37
2011.	29	13,57	17,07	13,61	8,79	25,92	11,80	0,67	5,78	63,87	86,52	27,19	46,67	84,89	68,14	66,86	66,16	15,99
2012.	28	14,06	17,00	14,21	10,26	30,05	13,47	0,60	4,91	63,67	87,35	25,43	44,05	84,38	67,92	63,14	65,24	5,35
2013.	27	15,23	17,84	14,37	11,42	30,97	15,12	-0,18	-1,42	62,29	101,22	26,38	46,23	87,17	67,26	62,87	63,77	6,69
2014.	26	14,35	16,26	14,38	10,55	27,92	14,17	0,65	5,16	61,59	85,74	26,78	46,14	92,42	68,46	62,26	62,68	10,23
2015.	26	13,76	14,86	14,10	10,14	26,88	13,71	0,30	2,03	62,04	94,53	26,48	44,04	96,89	70,69	67,09	60,29	8,97
2016.	23	15,03	15,82	14,35	8,43	18,48	11,78	1,08	7,30	60,40	80,75	27,21	44,09	101,73	72,82	62,57	57,43	1,67
2017.	23	14,77	15,68	14,01	7,16	14,35	10,05	1,46	10,17	58,31	73,34	28,37	44,31	105,06	75,17	60,06	55,15	-0,23
2018.	23	16,49	17,53	13,18	6,27	12,15	8,77	1,31	9,65	58,83	74,00	29,74	44,66	109,59	77,34	56,66	53,28	2,24
2019.	23	17,47	18,02	12,84	5,25	9,91	7,41	1,37	10,44	56,79	71,04	29,64	45,53	112,71	75,33	53,87	50,67	3,53
2020.	23	18,08	19,18	12,52	4,03	7,83	6,12	0,76	6,01	56,03	83,00	29,11	42,75	120,71	78,51	53,95	48,12	4,43

Izvor: CBBiH

Tablica A5: Statusne promjene u bankama u razdoblju 2001.-2020. godine

Broj	Banka	Vrsta promjene	Datum promjene
1	Sparkasse Bank d.d. Bosna i Hercegovina Sarajevo	Sparkasse Bank d.d. Sarajevo promijenila ime u Sparkasse Bank d.d. BiH Sarajevo	Q3 2014
	Sparkasse Bank d.d. Sarajevo	ABS banka d.d. Sarajevo promijenila ime u Sparkasse Bank d.d. Sarajevo	Q3 2009
	ABS banka d.d. Sarajevo	Postala članica Steiermaerkische Bank und Sparkassen AG, Erste Group	Q4 2006
	Šeh-in banka d.d. Zenica	Pripojena ABS banci d.d. Sarajevo	Q2 2002
2	Bosna Bank International (BBI) d.d. Sarajevo		
3	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	BOR banka d.d. Sarajevo promijenila ime u Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	Q1 2017
	BOR banka d.d. Sarajevo	BOR banci d.d. Sarajevo pripojena Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	Q4 2016
	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo pripojena BOR banci d.d. Sarajevo	Q4 2016
4	UniCredit Bank d.d. Mostar	UniCredit Zagrebačka banka BiH promijenila ime u UniCredit Bank d.d. Mostar	Q1 2008
	UniCredit Zagrebačka banka BiH d.d. Mostar	Spajanje sa Univerzal bankom d.d. Sarajevo u UniCredit Zagrebačku banku BiH	Q3 2004
	Zagrebačka banka BH d.d. Mostar	Spajanje sa Zagrebačkom bankom BH d.d. Mostar u UniCredit Zagrebačku banku BiH	Q3 2004
	Univerzal banka d.d. Sarajevo	HVB Central profit banka Sarajevo pripojena UniCredit Zagrebačkoj banci BiH	Q1 2008
	HVB Central Profit banka d.d. Sarajevo	Spajanje sa Central Profit bankom u HVB Central Profit banku d.d. Sarajevo	Q4 2004
	HVB banka d.d. Sarajevo	Spajanje sa HVB bankom d.d. Sarajevo u HVB Central Profit banku d.d. Sarajevo	Q4 2004
	Central Profit banka d.d. Sarajevo	Pripojena Central Profit banci d.d. Sarajevo	Q4 2002
	Travnička banka d.d. Travnik		
5	UniCredit Bank a.d. Banja Luka	Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka promijenila ime	Q2 2008
	Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Pripojena HVB grupaciji, nastavila poslovanje kao zasebno pravno lice	Q4 2005
	Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Privatizovana i promijenila ime u Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Q1 2002
6	Addiko Bank d.d. Sarajevo		
	Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar	Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar promijenila ime i sjedište	Q4 2016
7	Addiko Bank a.d. Banja Luka		
	Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka	Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka promijenila ime	Q4 2016
	Kristal banka a.d. Banja Luka	Kristal banka a.d. Banja Luka promijenila ime	Q3 2003
8	ASA banka d.d. Sarajevo		
	Investiciono komercijalna banka (IKB) d.d. Zenica	IKB d.d. Zenica promijenila sjedište i naziv u ASA banka d.d. Sarajevo	Q4 2016
	MOJA banka d.d. Sarajevo	MOJA banka d.d. Sarajevo pripojena Investiciono komercijalnoj banci d.d. Zenica	Q3 2016
	FIMA banka d.d. Sarajevo	Promijenila ime u MOJA banka d.d. Sarajevo	Q4 2010
	VABA banka d.d. Sarajevo	Promijenila ime u FIMA banka d.d. Sarajevo	Q3 2007
	Validus banka d.d. Sarajevo	Promijenila ime u VABA banka d.d. Sarajevo	Q1 2007
	Ljubljanska banka d.d. Sarajevo	Osnovana Validus banka preuzela dio aktive i pasive Ljubljanske banke d.d. Sarajevo	Q3 2006
9	Komercionalno investiciona banka (KIB) d.d. Velika Kladuša		
10	NLB Banka d.d. Sarajevo		
	NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla	NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla promijenila sjedište i ime u NLB Banka d.d. Sarajevo	Q1 2012
	Tuzlanska banka d.d. Tuzla	Tuzlanska banka d.d. Tuzla promijenila ime u NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla	Q3 2006
	Comercebank bančna skupina NLB d.d. Sarajevo	Pripojena Tuzlanskoj banci d.d. Tuzla	Q3 2006
11	NLB Banka a.d. Banja Luka		
	NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka	NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka promijenila ime u NLB a.d. Banja Luka	Q4 2015
	LHB banka a.d. Banja Luka	Spajanje sa Razvojnou bankom jugoistočne Evrope u NLB Razvojna banka a.d. BL	Q2 2006
	Razvojna banka jugoistočne Evrope a.d. Banja Luka	Spajanje sa LHB bankom a.d. Banja Luka u NLB Razvojnu banku a.d. Banja Luka	Q2 2006
12	Raiffeisen Bank d.d. BiH, Sarajevo	Pripojena Raiffeisen banci d.d. Sarajevo	Q1 2003
	Raiffeisen Bank HPB d.d. Mostar		
13	ProCredit Bank d.d. Sarajevo	Microenterprise bank d.d. Sarajevo promijenila ime u ProCredit Bank	Q4 2003
14	ZiraatBank BH d.d. Sarajevo	Turkish Ziraat Bank Bosnia d.d. Sarajevo promijenila ime u Ziraat Bank BH	Q1 2013
15	Union banka d.d. Sarajevo		
16	Sberbank d.d. Sarajevo	Volksbank d.d. Sarajevo promijenila ime u Sberbank d.d. Sarajevo	Q1 2013
	Volksbank d.d. Sarajevo	Sberbank grupacija preuzela Volksbank d.d. Sarajevo	Q1 2012
17	Sberbank a.d. Banja Luka	Volksbank a.d. Banja Luka promijenila ime	Q1 2013
	Volksbank a.d. Banja Luka	Sberbank grupacija preuzela Volksbank a.d. Banja Luka	Q1 2012
	Zepter Komerc banka a.d. Banja Luka	Postala članica Volksbank International AG, promijenila ime u Volksbank a.d. BL	Q3 2007
18	Intesa Sanpaolo banka d.d. BiH		
	UPI banka d.d. Sarajevo	Promijenila ime u Intesa Sanpaolo banka d.d. BiH	Q3 2008
	LT Gospodarska banka d.d. Sarajevo	Pripojena UPI banci d.d. Sarajevo	Q3 2007

	Gospodarska banka d.d. Sarajevo	Spajanje sa LT Komercijalnom bankom Livno u LT Gospodarsku banku d.d. Sarajevo	Q1 2003
	LT Komercijalna banka d.d. Livno	Spajanje sa Gospodarskom bankom Sarajevo u LT Gospodarsku banku d.d. Sarajevo	Q1 2003
19	Vakufska banka d.d. Sarajevo		
	Depozitna banka d.d. Sarajevo	Pripojena Vakufskoj banci d.d. Sarajevo	Q2 2002
20	Nova banka a.d. Banja Luka	Nova banka a.d. Bijeljina promijenila sjedište	Q3 2007
	Agroprom banka a.d. Banja Luka	Pripojena Novoj banci a.d. Bijeljina	Q1 2003
21	Naša banka a.d. Bijeljina		
	Pavlović International Banka a.d. Slobomir Bijeljina	Promijenila ime u Naša banka a.d. Bijeljina	Q4 2019
	Privredna banka a.d. Doboj	Pripojena Pavlović International banci	Q2 2003
	Privredna banka a.d. Brčko	Pripojena Pavlović International banci	Q4 2002
	Semberska banka a.d. Bijeljina	Pripojena Pavlović International banci	Q4 2001
22	Komercijalna banka a.d. Banja Luka		
23	MF banka a.d. Banja Luka		
	IEFK banka a.d. Banja Luka	Promijenila ime u MF banka a.d. Banja Luka	Q3 2010
	Banke kojima su oduzete dozvole za rad od 2002. godine:		Datum promjene
1	Camelia banka d.d. Bihać		Q1 2002
2	Privredna banka a.d. Gradiška		Q1 2002
3	Ekvator banka a.d. Banja Luka		Q1 2002
4	International Commercial Bank Bosnia d.d. Sarajevo		Q3 2002
5	Banka za jugoistočnu Evropu Banja Luka		Q4 2002
6	Privredna banka a.d. Srpsko Sarajevo		Q4 2004
7	Gospodarska banka d.d. Mostar		Q4 2004
8	Ljubljanska banka d.d. Sarajevo		Q3 2006
9	Hercegovačka banka d.d. Mostar		Q3 2012
10	Postbank BH Poštanska banka BiH d.d. Sarajevo		Q2 2013
11	Bobar banka a.d. Bijeljina		Q4 2014
12	Banka Srpske a.d. Banja Luka		Q2 2016

Izvor: CBBiH

ISSN 1840-412X

9 771840 412001